

Magyar BŰNÜLDÖZŐ

A Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesületének tudományos-szakmai folyóirata

Alapítva: 2010

XIV. évfolyam 1-2. szám

2023/1-2.

A TARTALOMBÓL

Tóth László Csongor

Veszélyeztetett élő állatok illegális kereskedelme Magyarországon

Dr. Pongrácz Alex

Pongrácz Kálmán – Egy elfeledett államtudós az
«Imperium Hungaricum» eszme szolgálatában

Dr. Petréttei Dávid

A kriminalisztika ostroma

Dr. Czebe András

Adjál nekem tényt, adok Neked jogot.

Hóbor Zsolt

In memoriam Dr. Lakatos János

Dr. Dobos János ny. r. ezredes (1935 – 2003)

egykori tanszékvezető főiskolai docens

portréja és emléktáblája a NKE Rendészettudományi Kar épületében

Magyar
BÜNYÜLDÖZŐA MAGYAR BÜNYÜLDÖZŐK SZAKMAI EGYESÜLETÉNEK
TUDOMÁNYOS-SZAKMAI FOLYÓIRATA

Megjelenik: félévente

Elektronikus megjelenés: <https://bunuldozo-press.hu/> <https://www.bunuldozok.hu/lapsz%C3%A11mok>

Kiadja:	Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete
Felelős kiadó:	Jakab György elnök
Szerkeszti:	a Szerkesztőbizottság
Elnök-főszerkesztő:	Dr. Pongrácz Alex PhD
Főszerkesztő-helyettes:	Hóbor Zsolt
Szerkesztőbizottság tagjai:	Prof. dr. Blaskó Béla PhD ny. r. vezérőrnagy Dr. Bócz Endre, CsC. Dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes Dr. Lakatos János ny. r. ezredes Dr. Erdős Csaba PhD Dr. Vígh András r. alezredes, PhD
Olvasószerkesztő:	Horváth Zsófia
Szerkesztőség:	1048 Budapest, Külső Szilágyi út 120. Szerkesztőségi e-mail: sajto.mabuszke@bunuldozok.hu Cikkbeküldés: press.bunuldozo@gmail.com
Lapnyilvántartási szám:	163/0474/2/2010 HU ISSN 2061-8727 (nyomtatott) HU ISSN 2062-1078 (online)

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A lap olyan írásokat közöl, melyek alapvetően a bűnüldözési szakterület problémáival, a szakterületet befolyásoló jogalkotási kérdésekkel foglalkoznak, és a társadalmi devianciákat, a bűnüldözés problémakörét kriminalisztikai, kriminológiai, kriminálszociológiai, büntetőjogi és rendészeti, valamint – az interdiszciplináris személetmód jegyében – állam- és jogtudományi szempontból elemzik, értékelik. ♦ A szerzők szakmai véleményét a lap hűen közli, azok tartalmáért teljes mértékben a szerző felel, ezért a közölt tanulmányokban megjelenő vélemények és következtetések nem feltétlenül azonosak a lapalapító véleményével. ♦ A szerkesztőség – az érdemi mondanivaló érintetlenül hagyása mellett – fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására és tipografizálására. ♦ A szerkesztőségnek nem áll módjában a kéziratokat megőrizni és visszaküldeni. ♦ A szerkesztőség másodközlést alapvetően nem vállal.

Tartalomjegyzék

HÓBOR ZSOLT

In memoriam Dr. Lakatos János 7

Dr. Lakatos János ny. ezredes életútja, címszavakban.....10

Dr. Dobos János-émléknep a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen.....14

HÓBOR ZSOLT

Tíz éves a Dobos emlékérem 25

TÓTH LÁSZLÓ CSONGOR

Veszélyeztetett élő állatok illegális kereskedelme Magyarországon 29

DR. PONGRÁCZ ALEX

Pongrácz Kálmán – Egy elfeledett államtudós az »Imperium Hungaricum« eszme
szolgálatában 89

DR. PETRÉTEI DÁVID

A kriminalisztika ostroma 96

DR. CZEBE ANDRÁS

Adjál nekem tényt, adok Neked jogot. Recenzió a 2022-ben megújult
Kriminalisztika tankönyvről.....108

---

¹ Részlet dr. Lakatos János alapító főszerkesztő exposéjából. *Magyar Bűnüldöző*, 2010/1. szám, 7. o. (Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete, Budapest, 2010).

Főszerkesztői gondolatok

Dr. Pongrácz Alex

Arany János óta tudjuk, hogy az „időnek árja” milyen feltarthatatlanul duzzad előre: ismét eltelt egy év, ami egyben azt is jelenti, hogy a *Magyar Bűnüldöző* ismét új lapszámmal jelentkezik.

Ez azonban nemcsak ünneplésre szolgáltat okot; lapunk első írása – sajnálatos módon – nekrológ formáját öltötte. Hóbor Zsolt, Egyesületünk főtitkára kondoleáló írásában emlékszik lapunk nemrégiben elhunyt alapító főszerkesztőjére, Dr. Lakatos János ny. r. ezredesre. Ezt követően Dr. Lakatos János szakmai életútját kísérik végig olvasóink.

A búcsúzás mellett természetesen a hagyományos(abb)nak számító tartalmaknak is teret engedünk.

A klasszikussá nemesedett Dr. Dobos János-emléknap idei díjazottjainak méltatását – és a tíz éves Dobos emlékérem „történetét” bemutató cikket – követően Tóth László Csongor írását olvashatják, mely tudományos igényességgel számol be a veszélyeztetett élő állatok illegális kereskedelmének magyarországi szabályozásáról és esetjogáról, valamint az általa lefolytatott empirikus vizsgálódások eredményeiről. Dr. Pongrácz Alex tanulmányában egy méltatlanul elfeledett hazai államtudós, Pongrácz Kálmán államelméleti munkásságának néhány szegmensét tekinti át, míg Dr. Petrétei Dávid a kriminalisztika régóta bevált módszereit kihívás elé állító, újszerű paradigmákat járja körül. A közlemények sorát Dr. Czebe András recenziója zárja, melyben a tavalyi évben a Ludovika Egyetemi Kiadónál megjelent kriminalisztikai tan- és szakkönyv egyes fejezeteit mutatja be olvasóinknak.

A fenti, a szokásosnál ezúttal lakonikusabb gondolatok jegyében bocsátom a publikum rendelkezésére a *Magyar Bűnüldöző* aktuális számát, egyúttal sikerekben gazdag, békés és boldog új esztendőt kívánok minden olvasónknak.

Dr. Lakatos János ny. r. ezredes (1947 – 2023)

Hóbor Zsolt¹

In memoriam Dr. Lakatos János

Dr. Lakatos Jánost 2004 szeptemberében ismertem meg. Akkor még nem tudtam, hogy később már-már barátinak mondható kapcsolatba kerülök vele.

Első találkozásunk a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) főépületének legendás T/3-as terme volt. Első kriminalisztikai óránkra készülőtünk. Zsibongott a terem, tele volt első évfolyamos levelező tagozatos hallgatóval. A terem lassan csendesedett el, mikor fellépett a katedrára egy alacsony férfi, sötét pantallóban, rövid ujjú fehér ingben, fekete félcipőben. Haját jellegzetesen oldalra fésülve viselte. Mondanám, hogy a kép beleégett a retinámba, de Lakatos tanár urat mindig így láttuk, szóval ha bárki visszaemlékszik rá, ez a kép ugrik be róla.

Arra nem is igazán emlékszem, hogy mi volt az első óra anyaga (nyilván bevezetés a kriminalisztikába első tétele lehetett), arra viszont élesen, amikor arról beszélt, hogy az RTF utáni szintnek nem feltétlenül a jogtudományi egyetem az autentikus lépcsőfoka. Márpedig abban az időben kizárólag valamelyik jogtudományi egyetemen lehetett olyan egyetemi diplomát szerezni (a mai osztott rendszerű képzésben mesterszak), ami szakmailag megfelelt az RTF-en szerzett ismereteknek. Arról beszélt, hogy már zajlik egy élénk műhelymunka egy új tudományág meghonosítására, amely a bűnügyi tudományokat is magába foglalhatja, és emellett más szakmai tudományterületeket is, melyeket vélhetően rendészettudományoknak fogunk ismerni. Ezen az új tudományos bázison alapuló egyetemi szintű oktatási intézményben lehet olyan stúdiumokat oktatni, ami már természetes továbblépés lehet a főiskola után. Hozzátette, hogy ő is tagja annak a munkacsoportnak, amely egy tudományos társaság alapjait készül lerakni, melynek célja a fent említettek elérése lesz.

Ez két okból volt különösen érdekes és emlékezetes számomra. Egyrészt, mert én is régóta éreztem, hogy nem igazán a jogtudományi egyetem az RTF utáni következő lépcsőfok a legmagasabb szakmai képzettség elérésére, másrészt mert ugyanabban az időszakban folytak a MABÜSZKE alapításának előkészületi munkái.

Lakatos tanár úr ott és akkor a jövőt vázolta fel, és az idő bizonyította szavait. A rendészettudomány létező tudományág lett, az RTF jogutódja pedig az NKE

---

¹ Hóbor Zsolt a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete főtitkára.

Rendészettudományi Kara, ahogy az alapképzés (BSc) után a mesterfokozat (MSc) megszerzésére is van lehetőség.

Fokozatosan ismerkedtünk meg egymással, egyik hosszabb-rövidebb beszélgetést követte a másik. Egyesületünk, a MABÜSZKE 2004 decemberében megalakult, és Lakatos tanár urat 2006-ban már rendes tagként tudhattuk magunk mellett. Aktívan vett részt az egyesületi munkában: érvelt, javasolt, vitázott, előadásokat vállalt, de sohasem kritizált, nem vitatkozott, és nem szólt le senkit, semmit. Minden problémát, vitás kérdést emberi és szakmai oldalról közelített meg. Fanyar, sokszor pikírt humorát élveztük, neveltünk – még az is, akinek „odaszúrt”. Büszkéek voltunk rá, hogy – akkor már Lakatos Jani – közénk tartozik, mellettünk áll.

Az első tisztújító közgyűlésünk 2009-ben elnökségi taggá választotta, amelyet három cikluson át, tizenöt éven keresztül töltött be.

2010 tavaszán valóra vált a kezdetektől dédelgetett álmunk, hogy saját újságunk legyen. Megalapítottuk az egyesület tudományos-szakmai periodikáját, a „Magyar Bűnüldöző”-t, melynek Jani lett az alapító főszerkesztője. Első szóra, gondolkodás nélkül elvállalta. Az első lapszámba írt főszerkesztői cikkének egy mondata vált a lapunk mottójává, mely azóta minden lapszámban megjelenik: *„...nincs olyan rebellis gondolat, amelyet ne lenne érdemes megismerni!”*

Alapításkor a lap negyedévente jelent meg, de hamarosan világossá vált, hogy ezt nehéz tartani, így Jani javaslatára féléves összevont lapszámok jelentek meg. A beérkezett publikációra váró írásokból ketten állítottuk össze a lapot. A saját otthonába invitált, ahol könyvekkel telezsúfolt kis dolgozószobájában, öreg számítógépén, Wordben szerkesztette meg a lapot, több mint egy éven át.

2011 novemberében akkor már „döcögő” egészségi állapota, és a tanszéki leterheltsége miatt kénytelen volt lemondani a főszerkesztői posztról, de véleményére, tanácsaira szerkesztőbizottsági tagként mindig számíthattunk.

Ahogy búcsút mondott a főiskolai katedrának, egyre romlott az egészsége. Az elnökségi ülésekre, éves közgyűlésekre mind többször érkeztek helyettesítési megbízások. Hiányzott Jani. Mindenkinék. Ünnepe volt, amikor el tudott jönni egy ülésre, vagy rendezvényre.

A 2019-es tisztújításon már nem vállalta az elnökségi tagságot, de mindannyiunk nagy örömeire velünk ünnepelte az egyesület 15. születésnapját.

Aztán eltűnt. Alig hallottunk felőle valamit. Tudtuk, hogy beteg. Néha egy-egy telefonhívás... „megvagyok, rosszabb ne legyen”, és effélék...

Tavaly decemberben a szokásos év végi egyesületi üdvözletre érkezett tőle egy válasz. Azt írta, élete legnehezebb évén van túl. De túl van rajta, erősödik. Mindenkit üdvözöl, és abban bízunk, hogy a tavaszi szokásos éves közgyűlésen ott tud lenni. Mindenkit üdvözölt, és minden jót kívánt 2023-ra.

Ez volt az utolsó jelentkezése.

Nem tudott eljönni a tavaszi közgyűlésre.

Nyáron pedig jött az a hír, amit soha senki nem vár...

Szerettük Janit. De nem ismertük. Döbbenet, az én saját döbbenetem, hogy a búcsúztatóján elhangzott életrajzából kellett megtudni, hogy zeneművész (!!!) volt, hogy oktatófilmeket forgatott, rendezett, dramaturg volt, egy igazi művészlélek! És nem csak szakterületének, a kriminalisztikának a művésze, korának egyfajta zsenije volt, akinek műveit, munkásságát a rendszer- és szemléletváltás feledésbe sodorta.

Szerettük Janit, és ezt ki is mutattuk: megkapott az egyesülettől mindent, amit megkaphatott. Tagsága évében elnökségi főtanácsosi címet, az egyesület 10 éves évfordulóján jubileumi elismerő oklevelet kapott. 2013-ban, a Dobos Emlékérem alapítása évében az első adományozáskor megkapta a Dr. Dobos János Ezüst Emlékérmet, a legmagasabbat, amit tudományos fokozat nélkül egyesületi tag megkaphat. Az egyesület 15 éves alapításának ünnepén pedig festményt kapott ajándékba.

Sokan akkor láttuk utoljára.

Hiányzol Jani. Nyugodj békében...

...és tudd: sosem feledünk el!

Dr. Lakatos János ny. ezredes életútja, címszavakban

- 1947. szeptember 20-án született Rákospalotán.
- Az általános iskolát Rákospalotán végezte.
- Ötéves korától zongorázni tanult, ezért tanulmányait a Budapesti Zenei Gimnáziumban, valamint a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskolában (zongora tanszakon) folytatta. Ez utóbbi végzettsége alapfokú zeneoktatásra jogosította.
- Az érettségi után (egészen a bevonulásáig) a Magyar Pamutipari Vállalatnál dolgozott, segédmunkás beosztásban.
- Ezalatt hivatásos gépjárművezetői végzettséget szerzett (A, B, C, E kategória).
- 1966. március 1. és 1967. március 10. között tagja volt a Budapest VI. kerületi Rendőrkapitányság XIV. számú KMB (körzeti megbízott) önkéntes rendőri csoportjának.

Többek között áruházi tolvaj elfogásáért 1967 februárjában kapitányságvezetői dicséretben és tárgyjutalomban részesült.

- 1967. március 10. és 1969 között a Magyar Néphadsereg Rétsági alakulatánál teljesített sorkatonai szolgálatot honvéd rendfokozatban, gépkocsiveető beosztásban.

Eredményes munkájáért több esetben részesült dicséretben, jutalomban, továbbá soron kívül tizedessé léptették elő.

- Sorkatonai szolgálata alatt kérte felvételét a Rendőrséghez, ahová 1969. február 16-án felvételt nyert. A BRFK XV. kerületi Rendőrkapitányság Közrendvédelmi Alosztály állományába (szakaszvezetői rendfokozattal) járőrnek nevezték ki.

1969-ben részt vett az egy hónapos alaptanfolyamon, majd a próbaidős vizsga letétele és a véglegesítése után, 1969-1970 között kiváló eredménnyel elvégezte az alapfokú rendőrsikolát, így 1970-ben soron kívül rendőr őrmesterré léptették elő.

1972 októberéig a BRFK XV. kerületi Rendőrkapitányság Közrendvédelmi Osztályon őr-járőr beosztásban teljesített szolgálatot.

Szerény, fegyelmezett, tisztelettudó, példás megjelenésű rendőrként jellemezték, aki kulturáltan, ugyanakkor határozottan tud intézkedni.

1972 októbere és 1973 júliusa között a Bűnügyi Osztályon dolgozott vizsgálóként.

- 1973-ban felvételt nyert a Rendőrtisztviselői Főiskola bűnügyi szakára, ahol 1976-ban valamennyi államvizsga tárgyból jeles (5) eredményt ért el.

Tanárai, parancsnokai szerint itt is kitűnt jó felfogó-, illetve kombinatív képességével, logikus gondolkodásmódjával, kulturált kifejezőmódjával, szorgalmával, aktivitásával, így képességei és felkészültsége alapján vezetői munkakör ellátására alkalmasnak találták.

- A Rendőrtiszti Főiskola elvégzése után ismét a BRFK XV. kerületi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztályán dolgozott, rendőr hadnagyi rendfokozatban mint főnyomozó, majd 1978-ban az operatív alosztály vezetőjévé nevezték ki.
- 1980-ban (családi okokból) áthelyezését kérte a BRFK-ra, ahol a Bűnüldözési Osztály Életvédelmi és Rablási Alosztályán rendőr főhadnagyként, főnyomozói beosztásban emberölési, rablási ügyek, valamint rendkívüli halálesetek feldolgozásában vett részt, illetve az alosztály hatáskörébe tartozó helyszíni szemléken bizottságvezetőként dolgozott.
- 1981-ben – mivel jogi egyetemi végzettséget kívánt szerezni, és ez ott képesítési követelmény volt – áthelyezését kérte a Kun Béla Zászlósképző Iskolára, ahol a bűnügyi tanszék főtanáraként dolgozott. Elsősorban kriminalisztikát, eljárásjogot, esetenként operatív ismereteket tanított.

1985-ben (sorosan) századossá léptették elő.

Jegyzetet írt a veszélyes bűnözők közbiztonsági ellenőrzési feladatairól, majd a Nyomozástani ismeretek című tantárgyból.

A tansegédletek készítése során szerzett tapasztalataira támaszkodva 1986-ban elkészítette a „Példák a vagyon elleni bűncselekmények oktatásához” című 10 részes oktatófilmet, amellyel megnyerte a BM IV/II. Csoportfőnökség által kiírt pályázatot. Ehhez a filmhez módszertani útmutatót is készített.

Munkája elismeréséül 1988-ban rendőr őrnaggyá léptették elő.

- 1986-ban az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán „cum laude” minősítéssel jogi diplomát szerzett.
- 1988-ban áthelyezték a BM Filmstúdióba, ahol helyettes vezetőként elsősorban az oktatófilmek szakmai, pedagógiai és didaktikai problémáinak megoldása volt a feladata. Ezen túlmenően film-szakanyagot is írt, továbbá az „Intézkedési helyzetek” című 25 részes oktatófilm dramaturgiai munkáját is elvégezte, illetve az ehhez készült módszertani útmutató szerkesztője és egyik szerzője is ő volt.

A BM átszervezése során megszűnt a beosztása, így áthelyezték a BM Kiadó állományába, ahol irodalmi szerkesztő volt.

- 1991-ben átszervezés miatt – a kettős jogállás megszüntetése címén – nyugdíjazták, de a továbbfoglalkoztatás érdekében a BM Kiadó Könyvszerkesztőségébe kinevezték főmunkatársnak.

- 1992-ben pályázat útján elnyerte a Rendőrtiszti Főiskola Kriminálisztikai Tanszék Krimináltaktikai Metodikai Szakcsoport tanársegédi beosztását. (Ettől kezdve 1995. december 1-ig ismét hivatásos állományban dolgozott, azt követően közalkalmazott lett.)

1994-ben soron kívül rendőr alezredessé léptették elő.

1998-ban adjunktusi kinevezést kapott.

2003. január 1-jétől megbízást kapott a Krimináltaktikai és Metodikai Szakcsoport vezetésére.

2005. március 09-én főtanácsosi kinevezést kapott.

2007. október 23-án soron kívül nyugállományú rendőr ezredessé léptették elő.

- 1995-ben jelent meg az első (önálló) főiskolai jegyzete. Később több hiánypótló jegyzetet írt.

2001-től szerkesztői feladatokat is ellátott, melynek eredményeként a tanszék jegyzetei önálló arculattal, sorozatként jelentek meg.

Emellett jelentős szerepet vállalt a kriminalisztikai tanmenetek, illetőleg tantárgyak kidolgozásában és bevezetésében.

Megteremtette az alapot egy új tantárgy, a Kriminálmetodológia oktatásához, amely az 1999/2000. tanévvel kezdődően szerepelt kötelező tantárgyként a tantárgyprogramban.

Rendőrgenerációk nőttek fel a keze alatt. Elévülhetetlen érdemei vannak – többek között – a kriminalisztikai megismerés és gondolkodás új alapokra helyezésében, oktatásában és ezáltal a gyakorlati munkában való érvényesülésében.

Jelentős mértékben hozzájárult a főiskolai oktatás korszerűsítéséhez. Így például az ötlete és útmutatása alapján készült el az a számítástechnikai program, amelyet később már nem csak a saját tanszéke használt fel a tananyag számonkérésére.

Tanszékvezetői megbízás alapján 1992 szeptemberétől ő vezette a Kriminálisztikai Tudományos Diákkört.

1994-től a Rendőrtiszti Főiskola Tudományos Diákköri Tanácsának titkára, majd 2003. május 1-től 2009-ig a Tudományos Diákköri Tanács elnöke.

Megbízatását folyamatosan lelkiismeretesen és eredményesen látta el. E körben elsősorban a következőket kell kiemelni:

- kidolgozta a tudományos diákköri munka ügyrendjét, amely megfelelő kereteket biztosított a diákköri tevékenység számára;
- 1995-től minden évben egy vagy két alkalommal került sor intézményi konferencia megtartására;
- ellátta az Országos Tudományos Diákkör Konferenciákon részvételünkkel kapcsolatos összes szervezőmunkát;
- 1999-től az arra érdemesnek ítélt tudományos diákköri dolgozatok a főiskola könyvtárában kerültek elhelyezésre.

Emellett az OTDT Had- és Rendészettudományi Szekció Szakmai Bizottságának elnökhelyettese volt.

2001-ben az OTDT Mestertanár kitüntetésben részesítette, és ugyanekkor Fáy András Díjat is kapott.

- Szakmai munkája és sportteljesítménye (lövészet) elismeréseként közel ötven esetben részesült dicséretben és jutalomban.

Tagja volt a

- Magyar Rendészettudományi Társaságnak,
- Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesületének,
- Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnak.

Beszámolók, tudósítások, interjúk és vélemények

Dr. Dobos János-emléknap a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen

A Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete 2023. december 7-én a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Diószegi Sámuel utcai objektumában (NKE-RTK) tartotta meg a Dr. Dobos János Emléknapot.

Hóbor Zsolt főtitkár köszöntőjében elmondta, hogy az idei Dobos Emléknaphárom jelentős eseményre is emlékezik: 20 éve hunyt el Dr. Dobos János, 10 éve alapította meg az egyesület a Dr. Dobos János Emlékérmét, és 15 éve véglegesítették a Rendőrtiszti Főiskola és a MABÜSZKE közötti együttműködési megállapodást.

A főtitkár felidézte azokat az okokat és körülményeket, melyek a Dobos Emlékérem megállapításához vezettek. Az egyesület elnökségének és a közgyűlési bizottságnak komoly dilemmákat kellett feloldania, és megoldást kellett találni olyan problémákra, melyek alkalmassá tették az emlékérmet a különféle érdekek, szakmai teljesítmények, aktív egyesületi munka, vagy akár a magas szintű tudományos vagy oktatói tevékenység elismerésére. Így született döntés 2013-ban a Dr. Dobos János Arany/Ezüst/Bronz Emlékérem alapításáról és első adományozásáról.

A rövid történeti visszatekintés után Dr. Kovács Gyula ny. r. alezredes, szakjogász, kriminalista, a Dobos-életmű avatott kutatója emlékezett vissza Dr. Dobos Jánosra, a XX. századi magyar kriminalisztikai kiemelkedő alakjára. Látványos diárossal idézte fel születését, gyermekkorát, a rendőrség kötelékébe lépésének körülményeit, és vezette végig a hallgatóságot Dobos életútján. Előadása végén egy rövid film került bemutatásra, ahol Dobos János Tonhauser Lászlóval versengve igyekszik megtalálni a rejtett széfet egy számukra ismeretlen lakásban. (Dobos nyert...)

Ezt követően a Rendészeti Oktatási Épület és Kollégium I. emeleti folyosóján Dr. Mészáros Bence r. ezredes, PhD, tanszékvezető egyetemi docens, az RTK dékánhelyettese és Hóbor Zsolt főtitkár leplezték le Dr. Dobos János ny. r. ezredes, egykori tanszékvezető főiskolai docens portréját és emléktábláját. Török Tivadar (Titi) festőművész alkotásáról Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, a BM oktatási főszemléelője elmondta (Dobos arany emlékérmes), hogy a festmény remekül visszaadja Dobos csibészes egyéniségét, lazaságát.

A portré leleplezése után került sor a 2023. évi elismerések átadására. Az emlékérmeket a főtitkár Horváth Csaba elnökségi taggal együtt adta át.

DR. DOBOS JÁNOS EZÜST EMLÉKÉREM:

Dr. Anti Csaba László r. alezredes

rendőrségi főtanácsos, a Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltaktikai Tanszék mesteroktatója

Dr. Gárdonyi Gergely r. ezredes, PhD

rendőrségi főtanácsos,
a Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense,
a Magyar Bűnűldözők Szakmai Egyesületének rendes tagja

Dr. Halász Henrietta r. alezredes

a Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltaktikai Tanszékének egyetemi tanársegédje

Dr. Vígh András r. alezredes, PhD

a Nemzeti Közszerológálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszékének egyetemi docense

DR. DOBOS JÁNOS BRONZ EMLÉKÉREM:

Dulai Péter bűnűgyi szakűjságíró, kriminalista

Dulai Péter számos bűnűgyi témájű cikk szerzője. Két könyve jelent meg ez idűig, melyekben emberölési bűnűgyeket dolgozott fel kriminalisztikai látószögűből: *Gyilkosság a panel tetején*, és *Amiért halál járt – utolsó kivégzettek a Kádár-korszakban*. Ő írja és szerkeszti a Facebookon rendkűvűl népszerű Élet elleni bűncselekmények című oldalt.

(<https://www.facebook.com/eletellenibuncselekmények>)

Dr. Dobos János ny. r. ezredes emlékének ápolásáért, munkássága kutatásáért a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesületének Elnökségi **EMLÉKPLAKETTJÉT** vehették át:

Bárdy Tibor ny. r. ezredes, címzetes elnökségi főtanácsos, Dobos-díjas, a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesületének tiszteletbeli tagja, Dr. Dobos János egykori barátja és pályatársa,

Bohnert Tibor, a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesületének rendes tagja, Dobos ezüst emlékérmes, a Közgyűlés Általános és Ügyrendi Bizottsága korábbi elnöke,

Prof. Dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, PhD, rendőrségi főtanácsos, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar dékánja, a Magyar Rendészettudományi Társaság főtitkára,

Dr. Kovács Gyula ny. r. alezredes, szakjogász, kriminalista, a Dr. Dobos János-díj eseti bizottságának egykori elnöke, Dobos ezüst emlékérmes, a „Dobos-könyv” társszerzője és szerkesztője,

Dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes, c. egyetemi docens, Dobos-díjas, a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesületének Dr. Dobos János-díj Társadalmi Kuratórium elnöke,

Dr. Kőrösi Ilona, a Magyar Karikatúra Szövetség alelnöke.

Az ünnepség végén Dr. Mészáros Bence r. ezredes, kari dékánhelyettes mondott zárszót. Megköszönte az egyesületnek a hosszú ideje tartó eredményes együttműködést, amelynek kezdete még a rendőrtiszti főiskolai évekre nyúlik vissza. Köszönetet mondott a kriminalisztikai oktatókat ért elismerésekért, melyhez hozzátette: az NKE szenátusa professzor emerita címet adott *Dr. Balláné Prof. Dr. Füstzer Erzsébet ny. r. ezredes* asszonynak (Dobos Arany Emlékérmes), valamint címzetes egyetemi docensi címet *Dr. Kovács Lajos ny. r. ezredesnek*, melynek átadására pár nappal korábban került sor.

2023. ÉVI DÍJAZOTTJAINK

Dr. Anti Csaba László r. alezredes

Dr. Gárdonyi Gergely r. ezredes, PhD, rendőrségi főtanácsos

Dr. Halász Henrietta r. alezredes

Dr. Vigh András r. alezredes, PhD

Dulai Péter bűnügyi szakújságíró, kriminalista

Bárdy Tibor ny. r. ezredes

Bohnert Tibor

Dr. Kovács Gyula ny. r. alezredes

Dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes

Dr. Kőrösi Ilona

**(Fotók: Bodó Pál – NKE,
Pongrácz Tihamér – MABÜSZKE,
Szabó Gabriella - ZSARU)**

Hóbor Zsolt¹

Tíz éves a Dobos emlékérem

2010-ben – a névadó születésének 75. évfordulóján – egyesületünk megalapította a Dr. Dobos János-díjat, melyet egy szélesebb körű egyeztetés előzött meg. A díj a mai napig is az egyesület legmagasabb szintű szakmai elismerése, az adományozás szigorú szabályai miatt – kimondatlanul is – egyfajta életműdíjnak számít.

Nem kellett sok időnek eltelnie ahhoz, hogy felmerüljön az igény egy olyan elismerési forma létrehozására, amelynek a javaslatételi, az odaítélési feltételei, az adományozásának módja merőben eltér a Dobos-díjétól, nem veszélyeztetve annak primátusát és méltóságát. Ugyanakkor alkalmas elismerni egy adott magas szintű teljesítményt, vagy egy rövidebb, de kimagaslóan példamutató szakmai periódust. Odaítható az egyesület munkájának támogatásáért, és alkalmas arra, hogy elismerje az egyesületben eredményesen tevékenykedő tisztségviselők, tagok munkáját. Adományozhatónak kellett lennie a tudományos eredmények és az oktatói munkásság elismeréséért egyaránt. Egyetlen kapcsolódási elv volt csupán a Dobos-díjhoz, ez pedig a kiemelkedő szakmaiság és az őszinte elhivatottság.

Az az új elismerési forma, ami az imént felsorolt kritériumoknak megfelelt, hamar körvonalazódott a Dr. Dobos János Emlékérem gondolata körül. A megoldás nehézségét az adta, hogy a mérleg nyelvét középen tudjuk tartani: hogy megfeleljen az összes általános és különös feltételnek minden adományozás, ugyanakkor legyen méltó elkülönítés vagy megkülönböztetés is az egyes teljesítmények között, mindezt úgy, hogy illeszkedjen a Dobos-díj alapelveihez, miközben attól azért markánsan megkülönböztethető legyen, és rendelkezzen önálló jelentőséggel és méltósággal.

Amíg a Dobos-díjat az egyesület közgyűlése alapította, és az adományozásról döntő társadalmi kuratórium tagjait is a közgyűlés választja meg, addig a Dobos Emlékéremet az alapszabályunk felhatalmazása alapján az elnökség alapította és adományozza, szabályozott keretek között.

Az elnökség a közgyűlés Általános és Ügyrendi Bizottságának (ÁÜB) együttes ülésén tíz éve, 2013-ban tárgyalta a Dr. Dobos János Emlékérem megállapításáról.

---

¹ Hóbor Zsolt a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesülete főtitkára.

Az imént vázolt feltételeknek való megfeleltetés nem kis fejtörést okozott az ülésen. Itt kell megemlítenem *Bohnert Tibor* tagtársunk nevét, aki akkoriban az ÁÜB elnöke volt. Áthidaló javaslatainak köszönhetően kapta meg végső formáját az Emlékérem, amely három fokozatban (arany, ezüst és bronz) adományozható. Ez a megoldás és az egyes fokozatok adományozásának különös szabályai megnyugtató és illő módon tesznek különbséget a szerteágazó érdemek elismerésében.

Tíz éve, a névadó halálának 10. évfordulóján alapítottuk meg a Dr. Dobos János Emlékérmet, egyesületünk második rangos elismerését.

Persze, mint minden ember alkotta szabály, ez sem tökéletes. Sokan az első években a sportérdemekhez hasonlították a fokozatokat, amelyben a bronz emlékérem „csupán csak” harmadik helyezés volt. Hogy ez mennyire nincs így, azt az eltelt tíz év és az elismerésben részesültek köre bizonyítja. A szerteágazó, megannyi féle tevékenység közös fokmérője a magas szakmai színvonal volt.

Bronz emlékérmeseink között tudhatunk rendészeti szakközépiskolai tanárt, egyetemi oktatót, nyugállományú nyomozót, bűnügyi szakújságíró, aktív nyomozót, vizsgálót, beosztottat, parancsnokot egyaránt.

A kialakult gyakorlat szerint tagtársunk az egyesületben végzett hosszú idejű kimagasló tevékenysége elismeréseként az Ezüst Emlékérmet kaphatja meg, mint a legmagasabb szintű egyesületi elismerést.

Az Arany Emlékérem adományozásának alapfeltétele a tudományos fokozat, vagy az egyetemi oktatói fokozat megléte, a komoly tudományos vagy oktatói előélet; az asztalra letett matéria vizsgálata csak ez után következhet.

Az elismerés méltóságának megőrzése szempontjából nemcsak az adományozási elvek maradéktalan betartása a fontos, hanem az adományozások száma is. Az alapítás óta változatlan előírás az, hogy évente az arany emlékéremből 1, ezüstből 5, míg bronzból 10 darab ítélhető oda.

Ennek tükrében az alapítás óta eltelt 10 esztendőben 6 arany, ezüstből 12 egyéni és 1 megosztott, bronz emlékéremből pedig 46 darab került átadásra.

A teljesség igénye nélkül, és természetesen nem azzal a szándékkal, hogy egyeseket kiemeljek a díjazottok sorából, törekedve így az egyenlőség elvének betartására, talán nem ördögtől való, ha megemlítek pár emlékérmesünket, az elsők közül:

Az alapítás évében, 2013-ban az Emlékérem első adományozásakor – mások mellett – Bronz Emlékérmeket vezetett át:

Nyilasi Tibor, az NKE-RTK azóta már nyugállományú szaktanára,

Dr. Deres Petronella, a Károli Gáspár Református Egyetem ÁJTK akkori tanszékvezető egyetemi docense,

Amberg Erzsébet, az NKE-RTK akkori Bűnügyi Tudományok Intézete szaktanára.

Ezüst Emlékérmeket vehetett át mások mellett:

Dr. Lakatos János ny. r. ezredes, ny. főiskolai adjunktus, periodikánk, a Magyar Bűnüldöző alapító főszerkesztője – akitől éppen ezen a nyáron vettünk végső búcsút,

Dr. Antalóczy Péter, a KGRE ÁJTK akkori dékánja.

Első arany emlékérmesünk pedig *Prof. Dr. Blaskó Béla ny. r. vezérőrnagy*, az NKE-RTK akkori dékánhelyettese volt.

Az emlékérmesek teljes névsora – ahogyan a Dobos-díjasoké is – egyesületünk honlapján, évenkénti bontásban elérhető:

Arany Emlékérem: <https://www.bunuldozok.hu/dobos-arany-eml%C3%A9k%C3%A9rem>

Ezüst Emlékérem:

<https://www.bunuldozok.hu/dobos-ez%C3%BCst-eml%C3%A9k%C3%A9rem>

Bronz Emlékérem: <https://www.bunuldozok.hu/dobos-bronz-eml%C3%A9k%C3%A9rem>

Egyesületünk folyamatosan figyeli az általunk adományozott elismerések visszhangjait, értékeli a normákat, vizsgálja az adományozás feltételeit. Örömmel tudom megállapítani, hogy a Dr. Dobos János Emlékérem elismerési rendszere időtállóan bizonyult, és az eltelt 10 évben elfoglalta azt a helyet a szakmai elismerések sorában, amely méltó névadójához, az idén húsz éve elhunyt Dr. Dobos Jánoshoz. Ez pedig nemcsak egyesületünk érdeme, hanem az elismerésben részesülteké, feletteseiké, a rendőrség és a NAV bűnügyi vezetéséé, valamint a NKE RTK vezetéséé, akik támogatták törekvéseinket, és méltónak találták a Dobos Emlékérmeket a magas színvonalú szakmai teljesítmények elismerésére.

Szakmai tudományos közlemények – dolgozatok, szakcikkek és tanulmányok

Tóth László Csongor²

Veszélyeztetett élő állatok illegális kereskedelme Magyarországon

BEVEZETÉS

A földön az ember létezésének kezdete óta a környezetből szolgálja ki magát, és biztosítja a létfenntartását. A korszakok más és más nézőpontot adtak az ember számára aszerint, hogy hódítóként, leigázóként szembehelyezte magát a természettel, vagy éppen annak csupán porszemeként tekintett önmagára.³ Napjaink társadalma, fogyasztói igényei megváltoztak. Ennek hatására évről évre hatványozottabb károkat okozunk a természetben, ezáltal is csökkennek az élőhelyek.⁴ A nagymértékű pusztítás a jelenben élők igényeit, luxus iránti vágyát elégíti ki, azonban az ökoszisztéma felborulása sok faj, akár az ember végleges eltűnését is okozhatja a bolygónkon. Napjaink társadalma egyre belátóbb a környezetvédelem fontosságával kapcsolatban; ennek köszönhetően számos együttműködés jön létre. A növény- és állatvilág rendszere egy rendkívül érzékeny, komplex egység, melynek ha kivesszük egy-egy láncszemét, az megjósolhatatlan következményeket okoz. Magyarországon számos természeti kincs van, melyek védelmével azok még megőrizhetők. A veszélyeztetett növény- és állatfajok feketepiacán hazánk főképp tranzitútvonalat képez, azonban kisebb mértékben cél- és származási ország is vagyunk. Akár a nemzetközi, akár a belföldi elkövetések

² Hallgató, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar.

³ Lenhossék Mihály: *Az ember helye a természetben*. Franklin-Társulat, Budapest 1915, 6–7. o. A téma bővebb kifejtésére nézve ld. Pongrácz Alex: „Nem álmod-e, hogy egyszer láthatatlan légy?” A természettel kapcsolatos felfogás változásai és a szuverenitás kizöldítésének esélyei. In *Jogelméleti Szemle*, 2020/2. szám, 39–54. o.

⁴ Európai Bizottság: A természetes élőhelyek pusztulása https://ec.europa.eu/environment/archives/youth/nature/nature_damage_hu.html (Letöltés: 2021. 03. 31.)

jellegét vizsgáljuk, azok visszaszorításán még van mit dolgozni. A jövőnk környezetét jelen cselekedeteinkkel teremtjük. Az ebből eredő probléma, mint ahogy annak megoldása is, rendkívül összetett. Kihat rá többek között a társadalom, a gazdaság, a kultúra, a politika, azonban megközelítem szempontjából a rivaldafényt mégis a rendészeti szegmens kapja. A különböző hatóságok más-más eszközökkel és egymás segítségével tudnak harcolni a természetvédelemért.

KUTATÁSOM HIPOTÉZISEI

Kutatásomban az alábbi feltevésekre kerestem igazolást:

- 1) A felderítések gyakorisága csökkenti a vásárlók igényét az illegálisan beszerezhető állatfajok iránt.
- 2) A humánkapcsolatok feltárásával maximalizálható a felderítés.
- 3) Az elkövetések többsége a jogszabály ismeretének hiányosságából ered.
- 4) A természetben okozott kár minimalizálható e tevékenység legális „mederbe” való terelése útján.

1. A JELENSÉG GLOBÁLIS BEMUTATÁSA

Napjainkban elhatalmasodott az állatok és növények, valamint a belőlük készült használati cikkek, különféle termékek nemzetközi kereskedelme. Az ebből származó éves forgalom megközelítőleg 159 milliárd dollár, amely átszámolva körülbelül 51 billió forintot tesz ki. Becslések alapján ez 350 millió egyedet érint. Az élőhelyről való begyűjtést sokszor a kedvtelésből tartás indukálja, legismertebbek közülük a különböző papagáj- és hüllőfajok, de ide sorolhatók a növények közül a ritka orchideafajták is. A másik nagy halmazt a feldolgozott termékek jelentik, melyek már az élőhelyen történő elpusztítást eredményezik. Az ilyen áruk sok esetben elefántok, egzotikus kinézetű macskafélék, krokodilok vagy éppen trópusi fák részeiből készülnek. Az ilyen mértékű pusztítás az egyik oka, hogy míg a múlt században az afrikai elefántok állománya 10 millió volt, addig mára ez a szám megközelítőleg 350 ezerre csökkent. Az élőhelyek folyamatos emberi pusztítása után a második legnagyobb veszélyeztető tényező az egész földet behálózó, fajokkal és azokból előállított termékekkel való kereskedelmi rendszer. Ennek eredménye a kipuuszulás

szélére jutott számtalan állat- és növényfaj, például a tigrisek, különböző tengeriteknős-fajok, gorillák, kaktuszok és még sok más.⁵

1.1. A veszélyeztetett fajok kereskedelmét érintő környezetvédelmi politika

A veszélyeztetett fajok fennmaradását, a biológiai sokféleség megőrzését és védelmét hangsúlyos témakörként kezeli a nemzetközi közösség. A riói egyezményt, teljes nevén a Biológiai Sokféleség Egyezményt 1992-ben írták alá, mely a mai napig alappilléret adja a hatóságok és a társadalmi szereplők közötti összefogásnak. Magyarországon az 1995. évi LXXXI. törvény hirdette ki, melyben az alapelvek mellett az együttműködés, a fenntartható hasznosítás, a kutatás és a káros hatások minimalizálása is kiemelt helyen szerepel.⁶

Az élőhelyekről kiemelt egyedekkel és termékekkel való üzlet mindig is fontos része volt az egyes régiók monetáris kapcsolatainak. Napjainkra oly mértékben elhatalmasodott, többek között a kereslet növekedése miatt, melyet a kínálat már nem bír kielégíteni. E vadvilágot károsító hatások és emberi cselekvések visszaszorítására globális szinten is megannyi konferenciát szerveznek. Az illegális vadvilági kereskedelemről szóló londoni konferenciát 2014 telének végén tartották meg, ahol mind államok széles spektruma, többek között az USA, Kína és Japán, mind pedig regionális gazdasági integrációk (EU) jelen voltak. Itt megállapították a jogellenes kereskedelem mértékét, valamint a sürgető intézkedések szükségességét. Öt különböző témakörben huszonöt akciót határoztak meg, melyeket az államok igyekeznek megvalósítani.⁷ A londoni deklarációban foglalt elhatározásokat a 2015 márciusában az illegális vadvilági kereskedelemről szóló kasani konferencián erősítették meg. Ezen felül kiemelten fontosnak állapították meg a szoros együttműködést, és elengedhetetlennek a regionális vadvilági területen működő végrehajtó csoportok létrehozását.⁸

Ezt követően 2015 áprilisában tartottak konferenciát a tagok, melynek fő témája és elnevezése az afrikai vadon élő növény- és állatvilág illegális kizsákmányolása és

⁵ CITES honlapja. <http://www.cites.hu/cites.html> (Letöltés: 2021. 04. 03.)

⁶ A Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi LXXXI. törvény 5., 10., 12. és 14. cikkelyei alapján.

⁷ London Conference on the Illegal Wildlife Trade, 2014. február 12–13. Declaration, 1–11. o. Online elérhető: <https://cites.org/sites/default/files/eng/news/sundry/2014/london-wildlife-conference-declaration-140213.pdf> Megtekintés ideje: 2021. 04. 02.

⁸ Kasane Conference on The Illegal Wildlife Trade, 2015. március 25. Statement, 1–6. o. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/417231/kasane-statement-150325.pdf (Letöltés: 2021. 04. 02.)

a jogellenes vadvilági kereskedelem volt.⁹ E tanácskozásoknak köszönhetően kirajzolódik a jelen egyik legnagyobb környezeti kihívása, a vadvilággal kapcsolatos büntetendő cselekmények köre, mely felgyorsított ütemben vezet a fajok kihalásához, károsítja a biológiai sokszínűséget, és nem kevésbé, aláássa a fenntartható fejlődés koncepcióját.¹⁰ A megállapítások és tények feltárása mellett gyakorlati alkalmazásokban is együttműködő tagok nagy száma is csak azt bizonyítja, mennyire aktuális és égető problémáról van szó.

2. JOGI KERETRENDSZER

Mivel a veszélyeztetett fajok kereskedelme egész kontinenseket köt össze, elengedhetetlen volt, hogy az ezt megalapozó jogi keretrendszert nemzetközi, uniós és nemzeti szinteken alakítsák ki. Alapját 1973. március 3-án Washingtonban fogadták el a vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről, eredeti nevén Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (továbbiakban: CITES). Jelenleg 181 részes fele van, 180 ország és az Európai Unió (továbbiakban: EU), és közel 35 ezer faj kereskedelmét szabályozza, illetve tiltja.¹¹

Hosszú folyamat eredménye volt az Európai Unió csatlakozása a CITES egyezményhez. Az európai bevonás tekintetében az Európai Unió létrehozása és a Lisszaboni Szerződés által nyert jogi személyiség volt az a két szükséges elem, amely előremozdította az egyezményben való részvételt. A nemzetközi jog alanyává válásához jogi személyiséget kellett szereznie az EU-nak, mely a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével történt meg.¹²

Az előzetesen említett CITES egyezmény az alapelvek és az általános szabályok meghatározása mellett a nemzetközi kereskedelmet is szabályozza, így létrehozva

---

⁹ International Conference on Illegal Exploitation and Illicit Trade in Wild Flora and Fauna in Africa, 2015. április 27–30. Brazzaville.

[https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/20824/Annex%202%20EX%20CL%20910\(XXVII\)%20BRAZZA%20DECLARATION_Eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/20824/Annex%202%20EX%20CL%20910(XXVII)%20BRAZZA%20DECLARATION_Eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (Letöltés: 2021. 04. 02.)

¹⁰ Sziebig Orsolya Johanna: *A vadvilággal kapcsolatos büntetendő cselekmények nemzetközi jogi keretei*. Doktori értekezés, Szeged, 2019.

¹¹ CITES honlapja, Online elérhető: <http://www.cites.hu/cites.html> Megtekintés ideje: 2021. 04. 02.

¹² Sziebig Orsolya Johanna: A veszélyeztetett fajok kereskedelmének uniós szabályozása: a CITES szabályainak végrehajtása az Európai Unióban. In *Miskolci Jogi Szemle*, 13. évf., 2. szám (2018), 123. o.

egy jogi és eljárási alapot.¹³ Az egyezmény 3 kategóriára bontja a hatálya alá tartozó fajokat, melyek az alábbiak szerint alakul:

I. függelék: Azokat a fajokat tartalmazza, amelyek a kereskedelem negatív hatásai miatt már a kipusztulás szélére kerültek. Ez a legszigorúbb védelem, emiatt tilos minden velük kapcsolatos kereskedelmi tevékenység. Néhány esetben lehet kivételt találni, ilyenkor minden esetben természetvédelmi célból engedélyezik.

II. függelék: A nagymértékű kereskedelem miatt szintén veszélyeztetettnek számítanak, azonban még nem kritikus a fennmaradásuk. A vadon élő állományuk hosszú távú fennmaradásához szükséges, hogy az egyezmény szigorúan szabályozza a velük folytatott kereskedelmet. Ezek a fajok egy tudományos állományfelmérés alapján meghatározott éves mennyiség (exportkvóta) erejéig, engedélyekkel, kereskedelmi forgalomba kerülhetnek.

III. függelék: Olyan fajokat tartalmaz, melyeknek csak egy adott országban élő állománya veszélyeztetett, azonban a természetvédelem érvényesítése miatt nemzetközi segítséget igényel, hogy megvédje a fajt a kereskedelem káros hatásaitól.

A témakör vonatkozásában az EU saját szabályrendszert alkotott meg.¹⁴ Az Európai Unió Tanácsa 1996. december 9-én hozta létre a 338/97/EK rendeletet, mely az EU-n belüli, valamint az EU-n kívüli (harmadik) országok közti forgalmat szabályozza.¹⁵ Részletes végrehajtási szabályait a 865/2006/EK bizottsági rendelet,¹⁶ míg az előírt engedélyek, bizonyítványok és más okmányok, valamint az engedélyek felhasználásának szabályait a 865/2006/EK bizottsági rendelet módosításáról szóló 792/2012/EU bizottsági végrehajtási rendelet határozza meg.¹⁷ Egyes vadon élő állat- és növényfajok példányai unióba történő behozatalának tilalmáról a 2019/1587 bizottsági végrehajtási rendelet (úgynevezett tilalmi rendelet) gondoskodik, melyből eredően egyes veszélyeztetett fajok meghatározott harmadik országokból (például egyes békafajok Madagaszkárról) az EU-ba történő behozatalának lehetőségét zárja ki.¹⁸

¹³ 2003. évi XXXII. törvény a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről.

¹⁴ Harnberger György – Zsigmond Csaba: A veszélyeztetett vadon élő fajok szállításának vámhatósági ellenőrzése. In *Magyar Rendészet*, 2020/1. szám, 45–66. o.

¹⁵ 338/97/EK tanácsi rendelet.

¹⁶ A Bizottság 865/2006/EK rendelete.

¹⁷ A Bizottság 792/2012/EU végrehajtási rendelete.

¹⁸ A Bizottság (EU) 2019/1587 végrehajtási rendelete.

A 338/97/EK rendeletet (a továbbiakban: Tanácsi rendelet) beilleszti a CITES-t az európai jogalkalmazásba. Ez alatt azt kell érteni, hogy az egyezmény függelékeiben szereplő fajokat a Tanácsi rendelet mellékleteibe (A, B, C, D) szinkronizálja, az aktuális természetvédelmi politika és az adott térségben található populációk veszélyeztetéséhez igazodva. Ez az oka, hogy például a görög teknős (*Testudo hermanni*) a CITES II. függelékében szerepel, mivel nem fenyegetett a fennmaradása, azonban az európai vad populációk drasztikus csökkenése miatt a Tanácsi rendelet a legszigorúbban védelem alá helyezte, és így az „A” mellékletbe került.

Magyarország Alaptörvénye is kiemeli azokat a természeti erőforrásokat, többek között a biológiai sokféleséget, különösen a honos növény- és állatfajokat, melyek a nemzet közös örökségét képezik, így azok védelme és fenntartása az állam és mindenki kötelessége.¹⁹

Az Európai Unió országainak többsége önálló természet- és környezetvédelmi minisztériummal rendelkezik; hazánkban az Agrárminisztérium Környezetügyért Felelős Államtitkársága látja el ezt a feladatot.

A természetvédelemről szóló 1996. évi LIII. törvényre tekintettel és más jogszabályok rendelkezései alapján a miniszter, az államigazgatási szervek, valamint a jegyző, a fővárosban a főjegyző látják el a természetvédelmi igazgatás feladatait. E törvény egyebek mellett tiltja a védett növényfajok egyedeinek engedély nélküli elpusztítását, károsítását, élőhelyeinek veszélyeztetését, valamint a védett állatfajok egyedeinek zavarását, károsítását, kínzását, elpusztítását, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetését, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy búvóhelyeinek lerombolását, károsítását. Továbbá a törvény meghatározza, hogy a védett állat- és növényfajok birtoklásához és szaporításához a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges.²⁰ A végrehajtás szempontjából a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 71/2015. (III. 30.) Kormányrendelet az irányadó.²¹

A jogszabályi alapon védelemben részesülő állatfajok taxatív listáját a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről,

¹⁹ Magyarország Alaptörvénye, P) cikk.

²⁰ 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről.

²¹ 71/2015. (III. 30.) Korm. rendelet a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről.

valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet 2. és 8. számú melléklete tartalmazza. A tudományos és magyar elnevezések mellett az egyed (függetlenül fejlődési formájára) pénzben kifejezett természetvédelmi értéke is szerepel.²² A védett állatfajok tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó engedély megszerzésére irányuló, és személyi feltételeire vonatkozó szabályokat a 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet deklarálja.²³

3. A MAGYARORSZÁGI HELYZET

Az illegális kereskedelem rendszerében Magyarország leginkább tranzitszerepet tölt be, mely a legtöbb esetben légi úton történik. A lefoglalási adatok elemzése és szakértői interjúk alapján megállapították, hogy a veszélyeztetett fajok legális és illegális kereskedelmében, noha nem látunk el központi szerepet, mégis az ebből származó kereskedelem értéke éves szinten több százmillió forint.²⁴ Az illegális kereskedők, szállítók, az állatjóléti és állategészségügyi szabályokra tekintet nélkül igyekeznek minél jobban elrejtteni, esetenként zsúfolni szállítmányukat. Sok esetben ezt oly módon teszik, hogy az állatok egy részének vagy egészének maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. A legtöbb lebukás az országhatár átlépésekor történik, ahol volt rá példa, hogy 440 kisteknőst találtak egyetlen személyautóban a műszerfal és a kárpitok mögé rejtve,²⁵ vagy éppen 6 gibraltári makákó majmot és négy pehelyécét igyekeztek átcsempészni kegyetlen körülmények között.²⁶

Az informatika fejlődése és a mindennapos elektronikai eszközök használata miatt a bűncselekmények típusai, szinterei is dinamikusan változnak. Egyre többen az online térbe költöznek. Más bűncselekményekhez hasonlóan a természetkárosítás is megjelenik a külvilágban, így csak az elkövetői kör és az

²² 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről.

²³ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról.

²⁴ Harnberger György – Zsigmond Csaba: A veszélyeztetett vadon élő fajok szállításának vámhatósági ellenőrzése. In *Magyar Rendészet*, 2020/1. szám, 45–66. o.

²⁵ Janecskó Kata: Nyúzással trükköznek az állatcsempészek. <https://www.origo.hu/itthon/20090921-cites-illegalis-vadkereskedelem-magyarorszagon.html> (Letöltés: 2021. 04. 05.)

²⁶ <https://pannonrtv.com/rovatok/onkormanyzatok/allatcsempeszeket-fogtak-horgoson>. (Letöltés: 2021. 04. 05.)

„előkészülethez” tartozó magatartások bújhatnak el a kibertérben. A szakmai berkekben közismerten legnagyobb kisállat-börzéken rendszeresen észlelhető a veszélyeztetett állatfajok jogtalan kereskedelme. Annak ellenére, hogy a rendezők felhívják a figyelmet az állattartásra, árusításra és a védett állatokra vonatkozó szabályokra, mégis minden alkalommal lehet jogsértéssel találkozni. A nem megfelelő szállítás és gondozás miatt magam is többször észleltem elhullott vagy éppen haldokló állatot. A rendezvényen rendszeresen ellenőrzést szoktak tartani a szakhatóságok és egyesületek. Védett és nemzetközi egyezmények alapján veszélyeztetett fajok közül a leggyakrabban apró emlősök (mókus, pele), énekesmadarak (tengelic, csicsörke) és víziszárnyasok (nyílfarkú réce, bütykös ásólúd) szoktak előkerülni. Ezek az állatok az elkobzást követően rendszerint állatkertek karanténjaiba kerülnek.

4. TERMÉSZETKÁROSÍTÁS

A cselekménnyel összefüggésben három fajta eljárás jöhet szóba. A csekély súlyúaknál a szabálysértési²⁷ vagy közigazgatási hatósági eljárás,²⁸ melyek területi okok miatt nem kerülnek részletes elemzésre. A témában taglalt cselekmények legtöbb esetben a természetkárosítás büntettét valósítják meg. Ennek fogalmát a Btk. a XXIII. fejezetének 242. §-a szabályozza. Három alapesete így szól:

„Aki

- a) fokozottan védett élő szervezet egyedét,
- b) védett élő szervezet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedét, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket,
- c) a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon

²⁷ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 187. §

²⁸ 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről 80. §

*átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*²⁹

Ebből következik, hogy a védett állatoknál az illegális cselekménynek el kell érnie egy bizonyos pénzben kifejezett értéket ahhoz, hogy a természetkárosítás bűncselekménye megvalósuljon. A legalacsonyabb fokozottan védett állat természetvédelmi értéke 100.000,- Ft, tehát ez a limit határérték. Azon fajok, melyek magyarországi állománya kevésbé veszélyeztetett, és emiatt az adott egyed nem éri el az említett összeget, mást kell alkalmazni. Több darab esetén az egyenként kifejezett természetvédelmi értékük összegét kell venni. Tehát ha a cselekményt például 2 db mocsári teknőssel (*Emys orbicularis*) valósították meg, melyeknek egyenként 50.000,- Ft a rendeletben meghatározott értékük, akkor a kettőjük összege már eléri a bűncselekményi határértéket.

5. ENGEDÉLYEZÉSI ELJÁRÁSOK

A jogszabályok természetesen is lehetőséget adnak bizonyos védelemben részesülő fajok tartására, hasznosítására. Főképp társadalmi, gazdasági és kulturális szempontok játszanak közre az adott engedélyezések szempontjából. Előfordul, hogy egy adott faj szerepel a CITES listán, azonban mentesség vonatkozik rá. Ilyen a védett orchideák családjába tartozó vanília is, amelyet Madagaszkáron kereskedelmi céllal termesztnek. Ettől eltekintve, főszabályként Magyarországon engedély vagy úgynevezett európai uniós bizonylat (a továbbiakban: EU-bizonylat) szükséges egy védelemben részesülő faj jogszerű birtoklásához. Ehhez fontos tisztázni, hogy az engedélyezések szempontjából alapvetően két halmazról beszélhetünk: az első a nemzetközi védelem, a második a hazai. Utóbbit a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról szóló kormányrendelet határozza meg, mely tartalmazza, hogy a védett, fokozottan védett, illetve az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős (a továbbiakban: EK) állatfajok egyedeire főszabály szerint a természetvédelmi hatóság adja ki az engedélyt.³⁰

²⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 242. § (1) bek.

³⁰ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról.

Fokozottan védett állatfaj esetében országos illetékességgel a Kormányhivatal jár el, kivételt képeznek a solymászmadarak. Esetükben országos illetékességgel a természetvédelmi feladatkörében eljáró Pest Vármegyei Kormányhivatal az engedély kiadására jogosult. Egyéb védelemben részesülő állatfaj esetében a területi természetvédelmi hatóság engedélyezi azok birtoklását.³¹

A magyar jogrendszer szigorúbb a természetes személyekkel szemben. Esetükben fokozottan védett állatfajok egyedének tartására, hasznosítására, bemutatására néhány kivételtől eltekintve (például solymászat) kizárja az engedély lehetőségét.³² Különböző szervezeteknél nem kizárt, sőt több mozgásteret biztosít a jogosultság megszerzésében, azonban az elkövetők szinte minden esetben természetes személyek, ezért az ő esetüket kívánom részletesebben kifejteni.

Természetes személy számára védelemben részesülő állatfaj egyedének tartása, hasznosítása, illetve bemutatása három feltétel teljesülése esetén engedélyezhető. Nagykorúnak kell lenni, az adott faj egyedére meghatározott feltételeket tartósan biztosítani kell, és tevékenységének közérdeket kell szolgálnia.³³ Összegezve, hobbi vagy egyéb szubjektív motivációból eredő védett állat tartására kizárt az engedély megszerzése. Azonban, ha megáll a közérdek, akkor az illetékes Kormányhivatalba a 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet 4. számú, solymászmadarral kapcsolatban a 6. számú mellékletét kell benyújtani a további szükséges dokumentumokkal.

A CITES fajok esetében Európai Unió belüli EU-bizonylatra, harmadik országból történő behozatal esetén export-import engedélyre van szükség. Ilyenkor célszerű tudni, hogy az adott faj a Tanácsi Rendelet „A” vagy „B” mellékletében szerepel-e. A CITES honlapján naprakész útmutatók és formanyomtatványok vannak, melyek segítséget nyújtanak az ügyintézéshez.

„A” melléklet esetében a szabályozás magára a kereskedelmi tevékenységre vonatkozik. Az EU-ban az ilyen állat kizárólag EU-bizonylattal árusítható. Ez egy sárga dokumentum, amit a vásárlással egy időben át kell adni az új birtokosnak. Vásárlóként nagyon fontos összevetni az állat egyedi azonosítóját és további azonosításra szolgáló jelét, mivel ezekkel is követnek el visszaéléseket.

³¹ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 17. § (2)

³² 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 4. § (3)

³³ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 4. § (2)

Amennyiben rendben lezajlott a tulajdonosváltás, ezt be kell jelenteni az illetékes természetvédelmi hatóságnál.³⁴

A „B” mellékletes fajoknál könnyítés, hogy nem mind bejelentésköteles. Ettől függetlenül igazolni kell a származást, melyre egy adásvételi szerződés teljesen megfelelő. Bejelentési kötelezettség alá tartozó fajoknál eltérő a dokumentum színe. A tenyésztői bizonylat zöld színű, amennyiben az egyed Magyarországon született, kék, ha külföldön, és fehér, ha régen vették a nyilvántartásba. A bejelentési kötelezettség náluk is érvényben van, melyre 30 nap áll rendelkezésre.

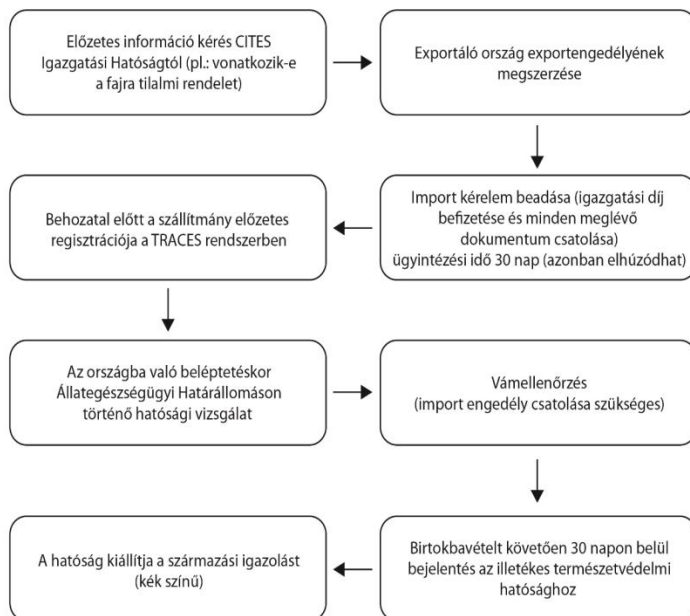
Bonyolódik az eljárás, ha valaki harmadik országból szeretne jogszerűen behozni CITES-es fajt. Sok esetben szükség van az illetékes természetvédelmi hatóságtól egy előzetes importengedélyre, és csak ezt követően állítja ki a származási ország hatósága az exportengedélyt. Utóbbira minden esetben szükség van, mivel csak a dokumentumok birtokában adható be a kérelem, melynek ügyintézési határideje 30 nap, amibe nem tartozik bele az ügyfél mulasztásának vagy késedelmének időtartama, valamint a harmadik országokkal lefolytatott konzultáció, ezért jócskán elhúzódhat az eljárás. Amennyiben megvizsgálták, és rendben találták az iratokat, kezdetét veheti a szállítás. Az állat megérkezésekor, a magyar hatóság a dokumentumok megléte esetén kiadja a birtoklásra jogosító dokumentumokat.

E tevékenység közben más jogszabályokra is figyelemmel kell lenni, ugyanis a behozott élő állatokat Állategészségügyi Határállomáson kell megvizsgálni, és csak ezt követően léptethetik be az országba. Az ott szolgálatot teljesítő hatósági orvos kizárólag a magyar forma szerinti nemzeti állategészségügyi importbizonyítvány birtokában tudja engedélyezni a behozatalt. Lehetséges, hogy a feladó országban saját, nemzetközileg is megfelelő formanyomtatvány van, azonban ebben az esetben is ki kell tölteni a NÉBIH weboldaláról letölthető dokumentumot, melynek együtt kell utaznia a feladott állattal. Fontos a gyakorlatban, hogy a hatósági állatorvos mindaddig nem látja az online rendszerben az érkező állatot – ezáltal engedélyezni sem tudja –, amíg a TRACES webes felületen nincs regisztrálva. Ehhez szükség van egy importőrre, aki a legtöbb esetben a szállítással megbízott. Ez lehet cég vagy magánszemély, a lényeg, hogy egy profival kell rendelkeznie a TRACES rendszerben, melyet hatósági állatorvos fogad el. Ezután a vámellenőrzés következik, ezzel párhuzamosan a vámhatóság adatot szolgáltat a CITES igazgatóságának, majd ennek végeztével jogilag is beléptetik az országba. A

³⁴ CITES honlapja, megtekintve 2021. 10. 10.

felsorolt lehetőségek közül kiválasztva egyet, saját készítésű ábrán szemléltetem egy CITES II. függelékében és a Tanácsi rendelet „B” mellékletében szereplő faj jogszerű behozatalát. Ilyen például a sárgahomlokú amazon papagáj (Amazona ochrocephala).

Kitűnik, hogy sokrétű engedélyezési formák léteznek, melyek specializálódnak az adott fajhoz. Bonyolultságuk a csupán eredetigazolástól egészen odáig terjedhet, hogy olykor a szakembereknek is el kell gondolkodniuk, mi a helyes eljárás. A jogszerű behozattal kapcsolatos kötelezettségek (védetség, állategészségügy, szállítási szabályok stb.) összetettsége miatt a hétköznapi ember számára szinte kizártnak tartom, hogy zökkenőmentesen végig vigyen egy ilyen folyamatot.

1. ábra. A jogszerű behozatal folyamata

6. A JOGELLENES KERESKEDELEM JELLEMZŐI

A kereskedelem tág értelemben az a folyamat, amikor a megtermelt javak eljutnak a fogyasztókhoz. Gyakorlatilag esetünkben is erről van szó, csak egy speciális formában. Szinte legkézenfekvőbb színtere az internet, ahol az eladók, elkövetők igyekeznek forgalomba hozni „árujukát”, azaz a jogszabályi védelem alatt álló

állatokat. Ez alatt értendő az is, amikor online piactérre feltöltik az adott élő szervezet egyedéről szóló hirdetést. Már a Btk. is úgy fogalmazza meg, hogy az élő szervezet egyedének számít akkor is, ha az már elpusztult, vagy a termék olyan összetevőt tartalmaz. Utóbbi egyébként inkább az egzotikus fajokat tartalmazó termékeknél jellemző, mint az ún. tigristapasz. Érdekessége, hogy a gyakorlatban főszabály szerint elegendő, ha szerepel az összetevők között, mivel a vizsgálata nagyon költséges, valamint sokszor kimutatható DNS nem is található a szakértői vizsgálat során. Ennek oka a számtalan kémiai és fizikai eljárás, melyeken átesik a termék a forgalomba hozatal előtt. Hasonlóan egyednek számít a kikészített medvebőr vagy akár medvekolbász is. Gyakran találkozhatunk védett vagy fokozottan védett élő állatokkal is az interneten, mint például a gyöngybagoly (*Tyto alba*).

A kínálati oldalt alapvetően a kétfelé osztanám. Egyik csoportjuk, akik gyakorlatilag gondatlanul követik el a bűncselekményt. Nem tudják meghatározni az egyed pontos fajtát, vagy valamilyen nekik nem felróható körülmény miatt nincsenek tisztában a jogi rendelkezésekkel. Utóbbira remek példa az öröklés. Adott egy személy, aki bár tudatában van, hogy hatósági engedélyek nélkül birtokol védett állatot, azonban hobbija részleteit a családtagok nem ismerik. Halála után az örökösök vagy tovább birtokolják az adott faj egyedét, egyedeit, vagy túlradnak rajta. Bármelyik mellett döntenek – amennyiben eléri a természetvédelmi érték az említett határösszeget –, gyakorlatilag bűncselekményt követnek el. Természetesen a későbbi eljárás fogja tisztázni, hogy fennállnak-e a büntethetőséget kizáró vagy megszüntető okok, azonban az örökös emlékét őrző fajt biztosan elkobozzák. Ha elvonatkoztatunk az élő állatoktól, vadászberkekben nem ritkaság a medvetrófea. A barnamedve (*Ursus arctos*) Magyarországon fokozottan védett, tehát birtoklása tilos. A vadászati trófeák azonban privilégiummal rendelkeznek. Jogszerű külföldi elejtés esetén, a megfelelő dokumentumok birtokában a jogszabály lehetővé teszi, hogy elejtője, akinek a trófea vadászélményének tárgyasult emlékéül szolgál, birtokban tarthassa és bemutathassa. Ebből az következik, hogy kizárólag az elejtő személyéhez kötött a birtoklás, azaz a kereskedelem továbbra is tilos, valamint nem örökölhető, mivel másnak nem szolgál a vadászata emlékéül. A gyakorlatban ehhez hasonló örökségből származó egyedekkel találkozhatunk, valamint azonos esély van élő egyedek hirdetésével is találkozni. Természetesen itt anyagi haszon érdekében határoznak az eladás mellett, azonban itt egy eseti adásvételről beszélhetünk.

A másik csoportban helyezem el a szándékos elkövetőket, akik pontosan ismerik a fajokat, azok védelmi státuszát és azt is, hogy mennyi haszon lehet rajtuk. A jelenlétük leginkább a kedvtelésből tartott állatok körében fordul elő. Vannak, akik a természetből szerzik be az állatokat, madarak esetében akár már tojás formájában; velük ellentétben mások a megvásárlást követően tenyésztik, és a szaporulattól kívánnak megválni. Tapasztalataim szerint a felsoroltak a képzeletbeli piramis alján helyezkednek el. Sok van belőlük, de kevesebb egyeddel követnek el deliktumot. A szervezet csúcsa felé haladva a kereskedőket találjuk meg, akik kiépült hálózattal rendelkeznek nemcsak belföldön, hanem külföldön is. Az évek alatt azt tapasztaltam, hogy periodikusan szüneteltetik „vállalkozásukat” – ennek oka általában az, hogy eljárás indul ellenük, vagy a gazdasági körülmények miatt csökken a vásárlási kedv. Kapcsolataiknak köszönhetően a legtöbb veszélyeztetett faj beszerzése számukra olyan egyszerű, hogy heteken belül a „megrendelőnél” van a kért állat. A nem határidős beszerzéseknél magyar tenyésztőktől igyekeznek beszerezni a kért állatokat, melyeket az engedélyek hiányában nagyon nyomott áron tudnak tőlük megvásárolni. Az illegálisan tartott fajokat a többség nem meri nyilvánosan hirdetni (persze vannak ellenpéldák), emiatt biztonságosabbnak ítélik olcsóbban eladni egy ismerős felvásárlónak. Ennek köszönhetően néhány éve az Európában szinte összeomlott állományú márványos récének (*Marmaronetta angustirostris*) párját már 16.000,- Ft-tól lehetett kapni a feketepiacon. Magyarországon természetesen fokozottan védett, természetvédelmi értéke darabonként 250.000,- Ft. Az árult egyedek felmenői szinte biztosan külföldi tenyészetekből származtak, azonban ezzel a példával szeretném érzékeltetni, hogy milyen kis összegért cserélhetnek gazdát a vadonban sajnos már ritkán előforduló fajok. Ha a tiszta piachoz szeretném hasonlítani, ahol az árat a kereslet és kínálat határozza meg, akkor a feketepiacon e komponensekhez hozzájön a lebukás veszélye, valamint az abból eredő joghátránytól való félelem. Mondanom sem kell, hogy ez a tenyésztők oldalán alacsony árat fog eredményezni. Kapcsolatok híján, a tőlük elszigetelt végső vásárló viszont pont emiatt fogja megfizetni a számára fontos fajt, mert nem találkozik a kínálati oldallal. Itt jönnek képbe a kereskedők, akik busás haszonért cserébe, eljuttatják az állatot az eladótól a vevőig.

A kereskedés tárgyát képező állatokat rendszerint sokat utaztatják, és többször is le- és felpakolják őket. A logisztika megkívánja, hogy rendelkezzenek egy teleppel, ahol az állatok életben maradnak, életszükségleteiknek megfelelő körülmények

vannak. Sajnos a legtöbb esetben ez nem egyenlő azzal, hogy ott jól is érezzék magukat. A már eleve stresszes egyedek többnyire zsúfolt ketrecekbe, kennelekbe, udvarba kerülnek. Minél kisebb helyen vannak, annál könnyebb összefogni őket. Van, amikor a külföldről, akár napokig utaztatott állatok 24-48 órát pihennek az illegális telepen, és már viszik is őket tovább. Egy részük sajnos nem éri meg, hogy megérkezzen új gazdájához, viszont van olyan is, amikor nagyjából pont eddig a pontig bírják, és a már számukra ideális helyen pusztulnak el a legyengültség következtében. Ezzel az elhullási aránnyal persze előre számolnak a kereskedők, azonban számukra anyagilag így is jól profitáló üzletet jelent.

Véleményem szerint kiválóan szemlélteti a védett állatokkal való kereskedelem üzleti potenciálját, hogy még külföldről is igyekeznek részesedni belőle. Az egyes országokban eltérő a szabályozás; például kaphatnak magánszemélyek is kereskedelmi engedélyt CITES II. függelékében szereplő fajra, azonban ha az Magyarországon fokozottan védett fajról van szó, akkor az arra vonatkozó szabályt kell alkalmazni, azaz tilos bármilyen kereskedelem, sőt a birtoklás is.

A felsoroltak ellenére egy rendszeresen hazánkba látogató osztrák kereskedő több alkalommal is megkísérelt védelem alatt álló fajokat eladni. Az általa árult állatok túlnyomó része nem kívánt semmilyen engedélyt, azonban több millió forint természetvédelmi értékű védett és fokozottan védett réce- és lúdfajokat foglaltak le a hatóság tagjai.³⁵ Az incidenst követő években az említett személlyel nem lehetett találkozni a börzéken, azonban megjelentek más kereskedők, akik betöltötték a szerepét. A legálisan tartható állatok vizeire evezve elmondható, hogy a nyilvános kisállatpiacokon közkedveltek a külföldi kereskedők, mivel nagyon színes fajlistával rendelkeznek, és alacsonyabb árakon lehet tőlük vásárolni, mint azoktól a tenyésztőktől, akik teljes odafigyeléssel és a jó gazda gondosságával nevelik állataikat. Ez a nagy érdeklődés viszont nagyon jó táptalajt ad, hogy az illegálisan tartott fajokat a „csomagtartóból vagy hátsó ülésről” árulják.

7. A TERMÉSZETKÁROSÍTÁSSAL SZEMBENI FELLÉPÉS

Mielőtt komolyabban górcső alá venném a lehetőségeket, fontos leszögezni, hogy az élőhely és a meglévő ökoszisztéma megóvása a kezdő lépés. Alapvetően ebből

³⁵ <https://www.szoljon.hu/jasz-nagykun-szolnok/kozelet-jasz-nagykun-szolnok/egy-monori-piacon-bukott-le-az-osztrak-ludas-maty-i-331518/> (Letöltés: 2021. 10. 06.)

kell kiindulnunk, hiszen a velük kapcsolatos bűnözés is itt veszi kezdetét. Magyarország változatos élőhelyekkel és bizonyos területeken ritka állat- és növényvilággal rendelkezik. Ennek köszönhetően, a terület indokolt védettsége miatt, különböző – jogilag szabályozott – térségeket hoztak létre. Ilyenek a nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, vagy akár említhetném a Natura 2000 program által lefedett zónákat is. A hagyományos mezőgazdasági területekkel ellentétben itt nemcsak a művelést tiltják vagy szabályozzák, hanem szakemberek dolgoznak nap mint nap a környezet rendben tartásáért.

Ezért a tevékenységért a Természetvédelmi Őrszolgálat felel, melynek kiemelt feladata többek között a mintegy 850 ezer hektár országos jelentőségű védett természeti terület, valamint a mintegy 1900 védett növény- és állatfaj őrzése, megóvása, károsításának megelőzése. A nemzeti park-igazgatóságok szervezetében jelenleg összesen 245 fő egyenruhával és szolgálati maroklőfegyverrel ellátott, megfelelő hatósági jogosultságokkal rendelkező állami természetvédelmi őr dolgozik.³⁶ Ezen felül az önkormányzatok is foglalkoztathatnak ún. önkormányzati természetvédelmi őrköt, akik a jegyző irányításával látják el szolgálatukat.³⁷ A felsorolt szakemberek, a szolgálati területüket ismerve, a legtöbb információval rendelkeznek arról, hogy milyen védett és fokozottan védett állatok fordulnak elő az adott helyen. Ismerik a szokásaikat (ivó- és táplálkozóhely), aktivitásukat, költő- és szaporodóhelyüket. Nagyon hasznos a természetvédelem szempontjából az alábbi szolgálati forma, azonban ők sem fedik le az ország egész területét. Ezeken a helyeken a lakossági természetvédelem jöhet szóba. Szemléltető példaként említve, lakóhelyem környékén évekkel ezelőtt rendszeres fészkelő volt a fokozottan védett kékvércse (*Falco vespertinus*), melynek költőhelyét jól lehetett látni egy kirándulóösvény közelében. Bár a területhez nem tartozott természetvédelmi őr, azonban a helyileg legközelebb esővel felvettük a kapcsolatot, aki immár elkezdte dokumentálni a hozzátartozó adatokat. Annyit érdemes tudni a vércsefajokról, hogy többségük fészekfogaló, tehát kihelyezett költőládákkal lehet segíteni szaporodásukat. Ezt más madárbarátok is szokták alkalmazni, hogy tegyenek a környezetért.

A természetkárosítás égisze alatt kizárólag az élő állatokat szeretném kifejtteni, ezért nem esik szó a növényekről és általánosságban az élőhelyekről. Aki védett

³⁶ <http://magyarnemzetiparkok.hu/termeszetvedelmi-orszolgalat/> (Letöltés: 2021. 10. 08.)

³⁷ 4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet a természetvédelmi őrkre, illetve őrszolgálatokra vonatkozó részletes szabályokról.

fajt birtokol, előzménye gyakran a vadonból történő befogás, begyűjtés volt. Ez sok esetben az előző generációknál történik meg, és utána jogellenesen szaporítják az egyedeket.

Eddig szó esett a megelőzésről, ha tetszik, bűnprevenzióról, azonban a következő lépés maga a bűncselekmény. Egyik lehetséges elkövetési mód tehát, amikor a vadon élő védelemben részesülő állat valakinek illegálisan a birtokába kerül. Ez történhet csapdával történő befogással, hurkolással, vadászat közben történő sebzéssel (természetvédelmi hatóság adhat engedélyt a védett állat gyérítésére, azonban élve történő birtoklása továbbra is tilos), vagy tojások begyűjtésével.

A jogellenes cselekmény folyamatában ez az a pont, ahol idejében észlelve még lehet esély a befogott egyed természetbe történő visszaengedésére, ahogyan ezt a Tahitótfalu hegyvidéki részén is tették. Egy solymász védett héjafiókákat emelt ki a fészekből, azonban a rendőrök, a természetvédelmi őrkkel együttműködve, rajtaütöttek.³⁸ Az egyik legfontosabb a károk mérséklése, ami itt teljes mértékben sikerült, azonban a büntetőeljárást az elkövető nem tudta elkerülni. Az említett példa véleményem szerint jól prezentálja, mennyire fontos a különböző szervek, szakterületek együttműködése a sikeres munkában. Hangsúlyosnak tartom, hogy amennyiben nem sikerül megelőzni a cselekményt, úgy muszáj még a helyszínen rajtakapni az elkövetőt; ellenkező esetben kicsinek találok az esélyét, hogy a hatóság tudomására jusson.

Kronológiailag a következő fázis, amikor már az élőhelyről elszállították a védett vagy fokozottan védett állat egyedét vagy egyedeit. Ezáltal a természetkárosítással szembeni fellépés célja és eredménye jelentősen változik. Itt az adott ügy tárgyát képező élő szervezetet nagy valószínűséggel már nem tudjuk visszatelepíteni (persze nem kizárt, csak csökkennek az esélyek). Ezáltal a károk mérséklése kevésbé jelenik meg. Ezt ellensúlyozza az elkövető felelősségre vonása, mely kettős célt szolgál. Egyrészt felel az elkövetett bűncselekményért, másfelől a szankció elrettentésként is szolgál, hogy a jövőben tartózkodjon a hasonló tevékenységtől.

Összegezve: a természetkárosítás elleni sikeres fellépést egy társadalmi hálónak látom, melyben különböző hatóságok, civil szervek és magánszemélyek vesznek

---

³⁸ <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/madarak-es-fak-napja-kicsit-maskent> (Letöltés: 2021. 10. 31.)

részt. Kiemelten fontosnak tartom az oktatást, akár az állatvilágról, akár iskolarendőri előadások keretein belül a bűnmegelőzésről legyen szó. A kitűzött cél eléréséhez elengedhetetlen a természetvédelmi örök feladata, nélkülük szinte bárki szabadon garázdálkodhatna az adott élőhelyen. Munkájukat tekintve fontos, hogy minden apró változást észrevegyenek, legyen szó egy törött ágról vagy elhullott állatról. Ezt követően fontos elem a szervek közötti kommunikáció és jó együttműködés, legyen szó egy rajtaütésről vagy egy kényszerintézkedésről. A gyors realizálásnál a nyomozó hatóság munkáját sok esetben a természetvédelmi ör fogja segíteni, azzal, hogy beazonosítja a fajokat, és tájékoztatást ad azok védelmi státuszáról.

7.1. Az elkövetőkkel szembeni szankciók

A természetkárosítás elkövetésének bárki alanya lehet, aki megfelel az általános alannyá válás feltételeinek. A természet védelmének legmagasabb felelősségi formája a büntetőjoghoz kapcsolódik, de ezen kívül fennállhat a közigazgatási jogi, polgári jogi vagy egyéb felelősség is. Az elkövetésért járó legsúlyosabb büntetés a Btk.-ban nevesített szabadságvesztés. E törvény alapján a deliktum minősített esete 1-től 5 évig, alapesete 3 évig terjedő, míg privilegizált esete 2 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.³⁹ A bírói gyakorlatban nagyon ritkán kerül sor letöltendő szabadságvesztésre, ehelyett inkább a próbára bocsátás mint intézkedés, valamint pénzbüntetés valósul meg.

Az elkövető joghátrányt nemcsak a büntetőeljárás végen, hanem az első vele szemben történt intézkedés során is kaphat. Ennek alapja, hogy a természetvédelmi hatóság, közigazgatási eljárásban kiszabhat természetvédelmi bírságot a jogsértéssel érintett terület nagysága, illetve a védett faj pénzben kifejezett értékének alapulvételével.⁴⁰ Ez egy előzetes szankció, melynek teljesítése nem mentesíti az elkövetőt a későbbi büntetőjogi felelősség vagy más kötelezettség alól. A témával kapcsolatos kutatás során fellelt és lezárult ítéletek között csak elvétve lehetett találni jogerős szabadságvesztéssel végződő esetet. A jogszabály széles palettát biztosít az ismételt elkövetéstől elrettentés végett, azonban a hosszú

³⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 242. §

⁴⁰ 33/1997. (II. 20.) Korm. rendelet a természetvédelmi bírság kiszabásával kapcsolatos szabályokról.

eljárások gyakran aránytalanul alacsony büntetéssel zárulnak. Az említett eljárások szemléltetésére készítettem az alábbi ábrát.

Tényállás	Eljárás típus	Eljáró hatóság	Büntetés
Természetvédelmi szabálysértés (Szabs. tv. 187. §)	Szabálysértési eljárás (Szabs. tv.)	Rendőrség	Elzárás, pénzbírság (helyszíni bírság), közérdekű munka
Természetvédelmi bírságolás alapjául szolgáló tevékenység (Tvt. 80. §)	Közigazgatási hatósági eljárás (Ákr.)	Kormányhivatal	Természetvédelmi bírság
Természetkárosítás büntette (Btk. 242-243. §)	Büntetőeljárás (Be. tv.)	Rendőrség	Pl.: szabadságvesztés, pénzbüntetés

2. ábra. A szankciós rendszer

8. A KÖZÖSSÉGI MÉDIA MINT A NYÍLT FORRÁSÚ INFORMÁCIÓSZERZÉS FONTOS TERÜLETE

Dinamikusan változó világunkban reagálni kell a kibertérben fellelhető információk mennyiségi és minőségi növekedésére. Az információszerzés e módja nem új keletű, ahogyan ezt történelmi példák is mutatják, a múltban is meghatározó szerepet töltött be.⁴¹ Gyakorlatilag annak alapjait kell ráapplikálni a közösségi média felületeire, és tudatosan szűrni a számunkra hasznos adatokat. A munkában, oktatásban és magánéletben szinte kikerülhetetlen a közösségi média használata, és a használó rövid időn belül önképére formálja azt. Ennek köszönhetően a legtöbb esetben néhány egyszerű keresés által már számos információval gazdagodunk.

8.1. Nyílt forrású információszerzés

A nyílt forrású felderítés/információszerzés (Open Source Intelligence – OSINT) kiemelkedő fejlődése a XX. század utolsó évtizedének közepén kezdődött. Az Egyesült Államokban ekkor kezdték el azt a kutatómunkát, amelynek fő célja a nyílt

⁴¹ Csizner Zoltán: Az OSINT határai. In *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. évf., 2. szám (2019), 19–31. o.

forrású információszerezés lehetőségeinek és korlátainak megvizsgálása, valamint munkamódszereinek kidolgozása volt. A kutatások eredményeként az információszerezésnek ez a módja már túllépett a katonai felderítés keretein, így a nemzetbiztonsági szolgálatok, a rendvédelmi szervezetek, sőt, magánvállalkozások is alkalmazzák. Jelentősége a felderítés által megszerzett információk mennyiségében is látszik, hiszen napjainkban ennek jelentős része nyílt forrásból származik.⁴²

Jelentős felületnek tekinthető a közösségi média, mely az állandó változás színtere. Az egyes oldalak a növekvő reklámbevételekért folytatott versenyben folyamatos megújulásra kényszerülnek, ami rendre új lehetőséget biztosít a nyílt forrású hírszerzésben. Az eszközök mellett a felhasználói igények is dinamikusan változnak. A társadalom működését és azokat az eszközöket, amelyeket nap mint nap használunk, három tényező változtatja meg, ezek a gazdaság, a technikai fejlődés és a felhasználói attitűdök.⁴³

A minősített információkat nem tudja pótolni az OSINT, azonban a nyílt információforrások a teljes felderítő igények 70-90%-át elégíthetik ki.⁴⁴

8.2. Online fórumok

Az internet – ezen belül is az online csoportok – kiváló terep azon szerepek és identitások kiteljesedéséhez, amelyeket a megszokott szociális körünk normái eddig nem engedtek.⁴⁵ Mivel valamilyen érdeklődési téma szerint koncentrálnak ezek a virtuális körök, így hamar kialakulnak baráti vagy akár üzleti kapcsolatok. Ahogyan napjainkban például a kábítószer-fogyasztók- és kereskedők is zárt csoportokon belül kommunikálnak, úgy az állattartók körében sincs ez másképp. Az interneten számos, rendszertani besorolás alapján, osztály vagy akár családra bontott „szakmai” fórum található, ahol tagként igen gyakran találkozhatunk veszélyeztetett fajokkal is. Napi posztban teszik mindenki számára elérhetővé a lakásukban vagy kertjükben található veszélyeztetett fajokat. Sok esetben nem is rejtik véka alá az ilyen állatok engedély nélküli birtoklását, mi több, presztízsként tekintenek rá.

⁴² Ferenczy Gábor Zoltán: *Internetalapú nyílt információszerezés elvi rendszertechnikai megvalósítása*. Doktori értekezés. Budapest, 2007, 11. o.

⁴³ Bányász Péter: A közösségi média mint a nyílt forrású információszerezés fontos területe. In *Nemzetbiztonsági Szemle*, 3. évf., 3. szám (2015), 24–25. o.

⁴⁴ Ferenczy: *i. m.* (2007), 11. o.

⁴⁵ Ujhelyi Adrienn: *Online csoportok kívülről és belülről. Az internetes közösségek szociálpszichológiai vizsgálata*. Doktori értekezés. Budapest, 2011.

Természetesen előfordul az is, hogy nincsenek tisztában annak védett státuszával, azonban ez a ritkább. A felderítés szerepében már itt határozottan érvényesül az OSINT, hiszen ezek az információk gyakorlatilag szembe jönnek velünk a világhálón.

A közösségi oldalak lehetőségeket adnak az érdeklődési körnek megfelelő csoportokban való részvételben vagy akár ilyen alapításához. Csatlakozásomat követően én is felkerestem több csoportot, melyekbe jelentkeztem, továbbá felkérést kaptam egy frissen alakult csoport adminisztrátori pozíciójára. Ezekben az általam csak felhasználói minőségben látogatott fórumokon, legyen szó egy zártabb eladási felületről vagy csak szakmai tapasztalatcseréről, előfordulnak olyan képek, melyek gyanúra adhatnak okot; például amikor eladásra kínálnak hétköznapi madarakat, de a fotókon fokozottan védettek is szerepelnek. A szövegben a hirdető leírja a szabadon tarthatók nevét, és folytatja azzal, hogy „... és más fajok”. Elméleti szinten elképzelhető, hogy jogi személyként van engedélye bemutatási célra birtokolni a fotón látható fokozottan védett fajt, és nem őket érti „más fajok” alatt, azonban gyakorlati tapasztalataimból és a megszerzett elméleti háttérből kiindulva bennem ilyenkor felmerül a gyanú, hogy ez akár bűncselekmény is lehet.

Az általam felügyelt csoportban is időről időre szerepel az adminisztrátori engedélyezésre váró posztok között olyan kérés, miszerint bizonyos állatokat keresnek továbbtartásra. Persze mindaddig nincs is ezzel probléma, amíg nem védett fajról szól. Legutóbbi esetben halálfejes lepke (*Acherontia atropos*) iránt érdeklődtek volna, de a poszt elvetésén túl, rövid tájékoztatást is kaptam, miszerint az adott rovar Magyarországon védett, természetvédelmi értéke 10.000,- Ft. Engedélyek hiányában jogellenes a tartása, továbbá szabályzatunk is tiltja a fogságban tartott védett állatokkal kapcsolatos posztokat. Az említett fajt, egyébként olasz,⁴⁶ illetve brit⁴⁷ webshopokból is meg lehet rendelni pete vagy báb formában. Én is megnéztem az említett oldalakat, és például petét minimum 15 db-os csomagban lehet venni. Az érdekessége az, hogy az egyed minden fejlődési stádiumára azonos szankció vonatkozik, tehát jelen esetben egy csomag pete rendelése esetén már meg is haladná a vásárló a természetkárosítás bűncselekményének az alsó értékét. Az interneten számtalan nemzetközi videó található, ahol bemutatják a fajt, annak jellegzetességeit, otthoni tartását, nevelését.

⁴⁶ <https://www.timetobreed.com/> (Letöltés: 2023. 12. 20.)

⁴⁷ <https://www.wwb.co.uk/> (Letöltés: 2023. 12. 20.)

Ezek után az izgatott vásárlónak csak pár kattintásba kerül, és meg is tudja rendelni a boríték méretű csomagot, melyről nézőpontom szerint nem is vélelmezi, hogy jogi normákba ütközik. A problémát a tájékoztatás-tájékozódás hiányában látom. A leírt példánál az ilyen küldemények méretüknél (és vélelmezett tartalmánál) fogva nem kerülnek állategészségügyi ellenőrzés alá, ahol kiszűrhetnék annak jogellenességét. Ebből eredően szinte biztosan meg is kapja a magyar vásárló, és csak később, akár véletlenül juthat a hatóság tudomására, amikor már felnevelte az állatokat, és például képeket tölt fel róluk a világhálóra.

9. A NYOMOZÁS MEGINDÍTÁSA

A nyomozás feljelentéssel, az ügyésznek vagy a nyomozó hatóság tagjának a hivatali minőségében tudomására jutott adatok, vagy a nyomozó hatóság, továbbá az ügyészség saját észlelése alapján indul. Utóbbi esetben a hivatal hatásköréből kifolyólag megismert adatokból eredően valósul meg.⁴⁸ Amennyiben megfelelő mennyiségű és minőségű adat áll rendelkezésre, úgy a nyomozó hatóság vagy az ügyészség elrendeli a nyomozást. Fontos vizsgálni az elkövetett cselekményt a tényállás pontos tisztázása miatt, illetve annak helyét és idejét, hogy kiderüljön, az deliktum-e. Abban az esetben, ha a bűncselekmény ténye bebizonyosodik, vagy arra vonatkozóan egyszerű gyanú merül fel, úgy meg kell állapítani a hatáskör és illetékességi szabályok alapján, hogy mely hatóságnak kell az ügyben eljárni.

A természetkárosítás bűncselekményénél az elkövetés helye nemcsak az illetékesség megállapításában fontos vizsgálati elem, hanem a tényállás minősítésében is fontos szerepet tölt be.⁴⁹

Az egyik legfontosabb feladat a büntetőeljárás megindításakor, hogy a kriminalisztika alapkérdéseire tudjuk-e a válaszokat, azaz:

- (1) Mi történt?
- (2) Hol történt?
- (3) Mikor történt a jogellenes cselekmény?
- (4) Hogyan történt a bűncselekmény?
- (5) Ki követte el, és ki a sértettje a bűncselekménynek?

⁴⁸ 2017. évi CX. törvény a büntetőeljárásról, 375. § alapján.

⁴⁹ 2012. évi C. tv 243. § 2. bek.

(6) Kivel követte el az adott deliktumot?

(7) Miért követte el az adott deliktumot?

A témában tárgyalt kategóriánál, az említett kérdésekre általánosságban egyszerű választ adni, noha közvetett sértettet nem kell keresni. Az minden esetben a természethez fűződő társadalmi érdek lesz. A bűncselekmény nyomozása esetén számos szakértőre lehet szükség a speciális információk beszerzéséhez. A folyamatos adatszerző, feldolgozó és értékelő folyamat lehetővé teszi a verziók felállítását, mely elengedhetetlen a nyomozási terv kidolgozásához. Ez alapján szakszerűbben és célravezetőbben lehet eljárni a további cselekményeknél, gördülékenyebben le lehet folytatni a későbbi kihallgatásokat.

9.1. A hatáskör és illetékesség eldöntése

A nyomozó hatóság a hatáskörét és az illetékességét hivatalból vizsgálja. A nyomozás lefolytatására az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek illetékességi területén a bűncselekményt – sorozat-bűncselekmények esetén a bűncselekmények többségét – elkövették. A megelőzés elve érvényesül, ha az elkövetés helye nem állapítható meg, vagy a cselekmény jellegéből adódóan több hatóság lenne jogosult lefolytatni az eljárást. Ez azt jelenti, hogy az ügyben elsőként intézkedő – ennek hiányában –, a bűncselekményről elsőként tudomást szerző nyomozó hatóság illetékes a nyomozás lefolytatására.⁵⁰

A kérdés tisztázására a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet ad választ. A jogszabály 2. melléklete a készenléti rendőrség hatáskörébe tartozó bűncselekményeket sorolja fel, amely alapján a Btk. XXIII. fejezete, azaz a környezet és a természet elleni bűncselekmények köréből kettőt jelöl meg:

Btk. 241. § (1) bekezdés c) pont – Környezetkárosítás büntette, ha az három vagy több megyét érint, kivéve a vízirendészeti rendőrkapitányságok hatáskörébe tartozó esetet, illetve

Btk. 242. § (2) bekezdés b) pont – Természetkárosítás büntette, kivéve a vízirendészeti rendőrkapitányságok hatáskörébe tartozó esetet.⁵¹

⁵⁰ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről.

⁵¹ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről.

A felsoroltak körén kívül eső bűncselekményeket alapesetben az elkövetés helye szerint illetékes rendőrkapitányság vizsgálja. Emellett vannak olyan belső utasítások, melyek szintén befolyásolni tudják a későbbi hatáskört. Ilyen a fokozottan védett madarak mérgezése esetén teljesítendő jelentési kötelezettség a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Irodának.⁵²

10. ELJÁRÁSI CSELEKMÉNYEK ÉS A KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK SORÁN BESZEREZHETŐ ADATOK

A természetkárosítással kapcsolatos ügyekben az eljáró hatóság egyik legfontosabb feladata a természetkárosítás nyomozása során is az adatgyűjtés és a bizonyítékok beszerzése. A gyakorlatban legnagyobb szerepet kapó hatósági tevékenységek ez esetben a szemle, kutatás és a lefoglalás.

Az első egy olyan eljárási cselekmény, melynek eredményei az eljárás számára olyan adatokat nyújtanak, amelyek alkalmasak lehetnek a bizonyításra. Végrehajtása során a büntetőeljárásról szóló törvény által meghatározott eljárási szabályok betartása és garanciák érvényesítése mellett megfigyelik, rögzítik a helyszínen talált állapotot, helyzetet, körülményeket. Emellett felkutatják és a vonatkozó szabályoknak megfelelően rögzítik a nyomokat, nyomhordozókat, anyagmaradványokat, egyéb elváltozásokat, valamint mindezek összefüggéseit.⁵³ Veszélyeztetett fajokkal kapcsolatos ügyekben ez lehet a tartási körülmény, az állatokon található esetlegesen hamis vagy hamisított egyedi azonosító vagy akár annak hiánya. A szemle gyakorlati végrehajtása szerteágazó, ahogyan az ilyen jellegű természetkárosítási ügyek is, emiatt nem lehetséges annak részleteibe menő bemutatása. Főszabály szerint a szemle általános szabályait kell követni, és ahhoz igazítani a speciális eltéréseket.

10.1. Kutatás

A kutatás mint kényszerintézkedés, tartalmilag azonos az előző eljárási törvényben nevesített házkutatással, azonban a jogalkotó a pontosabb meghatározás érdekében változtatott annak elnevezésén. A terepen az évek rutinja miatt sok

⁵² Rendőrségi protokoll: <https://parlagisas.hu/sites/default/files/rendorsegi.pdf> (Letöltés: 2021. 10. 05.)

⁵³ 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás a büntetőeljárások keretében lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról 2. c)

helyen még a házkutatás megnevezéssel lehet találkozni, azonban ez így már nem helyes.

„A kutatás a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében a lakás, az egyéb helyiség, a bekerített hely vagy a jármű átkutatása. A kutatás információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására is kiterjedhet.”⁵⁴

Az említett intézkedés tárgya tehát helyiségek, körülhatárolt helyek mellett jármű és információs rendszer is lehet. A kutatással érintett személynek ezzel egy alkotmányos alapjoga sérül, az úgynevezett magánlakás sérthetetlenségéhez fűződő jog. Ez egy olyan szuverén szféra, melyre a hatóság – a halasztást nem tűrő esetektől eltekintve – a jogosult engedélye nélkül csak hatósági határozat alapján léphet be. Specialitása, hogy a magán- és családi életet, az otthon tisztelben tartásához fűződő jogot is limitálja, ennek következtében a terheltten kívül más személy vagy személyek házijogát is korlátozhatják.

Alapvetően két csoportra oszthatók a kutatás feltételei, általános és különös okokra. Általános feltételek a kutatásnál:

- a nyomozás elrendelése bűncselekmény gyanúja miatt, és
- az eljáró hatóság kutatást elrendelő írásbeli határozata.

Különös feltételei szükségszerű elemei a kutatás elrendelésének, azaz ha:

- a bűncselekmény elkövetőjének kézre kerítésére (bujkáló elkövető elfogására),
- a bűncselekmény nyomainak felderítésére,
- bizonyítási eszköz, elkobozható vagy vagyoneklobzás alá eső dolog megtalálására,
- információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására vezethet.⁵⁵

A kutatás elrendelésére a büntetőügyekben eljáró valamennyi hatóság, azaz a bíróság, ügyészség és nyomozó hatóság is jogosult. Amennyiben a bíróság határozatának meghozatala olyan késsedelemmel járna, amely a kutatással elérni kívánt célt jelentősen veszélyeztetné, úgy anélkül is végrehajtható, azonban utólag haladéktalanul be kell szerezni. Annak megléte nélkül a kutatás eredménye nem használható fel. A kutatást elrendelő határozatnak kötelező tartalmaznia a kutatás célját és az elrendelését megalapozó tényeket, amennyiben lehetséges, az elrendelő határozatban meg kell jelölni azt a személyt, illetve bizonyítási eszközt,

⁵⁴ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 302. § (1)

⁵⁵ Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád: *Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész.* Dialóg Campus, Budapest, 2019, 155. o.

esetleg elkobozható vagy vagyonekobzás alá eső dolgot, információs rendszert vagy adathordozót, aki vagy amely megtalálására a kutatás irányul. A cselekményt törvényesen úgy kell végrehajtani, hogy az érintett ingatlan vagy jármű tulajdonosának, birtokosának vagy használójának a jelenléte biztosított legyen, valamint megkezdése előtt ismertetni kell a kutatást elrendelő határozat tartalmát, és a határozatot a helyszínen lehetőség szerint kézbesíteni is kell. Amennyiben meghatározott személy, bizonyítási eszköz, dolog, információs rendszer vagy adathordozó megtalálására irányul a kutatás, úgy a hatóságnak fel kell szólítania az érintett ingatlan, illetve jármű tulajdonosát, birtokosát vagy használóját, továbbá az általa megbízott személyt, hogy a keresett tárgyi bizonyítási eszköz vagy személy hollétét fedje fel. Elektronikus adatok esetében annak hozzáférhetőségét kell biztosítani. Együttműködése esetén a nevezett kényszerintézkedés csak abban az esetben folytatható, ha megalapozottan feltehető, hogy a kutatás során más bizonyítási eszköz, dolog, illetve információs rendszer vagy adathordozó is fellelhető.⁵⁶

A kutatás kivitelezése előtt, többek között a büntetőeljárásban betöltött nagy fajsúlya miatt elengedhetetlen annak pontos megszervezése. Ebben a szakaszban a nyomozók adatkéréssel, információgyűjtéssel, tanúkihallgatással, akár szaktanácsadó igénybevételével beszerezhetik azokat az adatokat, információkat, amelyekre szükség van, valamint feltárják, hogy az eljárás során milyen eszközöket kell keresni, és ezen ismeretek birtokában hajtják végre a kényszerintézkedést. Tervezés során fontos figyelembe venni, hogy ma már bármilyen deliktumról legyen szó, akár vagyon elleni, akár környezeti, vagy kiber-bűncselekményről, a gyanúsított vagy sértett birtokában lévő informatikai eszközöknek funkciója van a bizonyítás tárgya vagy eszköze tekintetében. Ebből eredően figyelemmel kell lenni azok rejtkehelyeire, továbbá tervezni kell adathordozókra történő esetleges rögzítésére is. Azon kapitányságok, ahol nincsenek megfelelő eszközök, illetve a rendőrség állományának ilyen jellegű szaktudása bizonytalan, ott sokszor külső segítséget vesznek igénybe, ez jellemzően a szakértőket vagy szaktanácsadókat jelent. Szerepük a sikeresen végrehajtott kutatáshoz elengedhetetlen teendőkben és eszközökkel való rendelkezésekben mutatkozik meg.⁵⁷

⁵⁶ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 303–305. §

⁵⁷ Gyarakí Réka Eszter: *A számítógépes bűnözés nyomozásának problémái*. Doktori értekezés. Pécs, 2018, 96. o.

A veszélyeztetett állatokkal kapcsolatos visszaéléseknél speciálisabb körülmények adódnak a kutatás során, melyekkel számolni kell. A kényszerintézkedést megelőző adatgyűjtéskor a kriminalisztikai ajánlásokon túl célszerű más információkat is beszerezni. Tapasztalataim szerint nem ritka, amikor az elkövető a lakcímén tartja az állománya nagy részét, azonban az illegálisakat egy jól lerekesztett kis udvarban, melléképületben vagy éppen más ingatlanban tartja. Érdeemes megvizsgálni, hogy a kutatás tárgyát képező állatfaj igényei, mozgásterape alapján feltételezhető-e, hogy tanyán tartja. Az elkövetők többsége azt szereti, ha mindennap látja kedvenceit, de van, hogy az állomány nagysága miatt „kinövi” az elkövető otthonát. Ilyen esetekben számolhatunk azzal, hogy másik ingatlanában vagy akár házas társ, szülő vagy nagyszülő nevében lévő épületben találjuk a keresett fajt. Amennyiben az említettek feltételezhetők, érdemes előtte az érintett hozzátartozóit és az ő ingatlanjaikat is lekérni, kutatás során pedig azokra is kiterjeszteni az intézkedést.

A kutatás tárgyát képező dolog, jelen esetben élő állat olyan tulajdonságokkal bír, mely túlmutat a rendőrség feladatain. Elhelyezéséről a legtöbb esetben más szervek gondoskodnak. A kutatás során gyorsabbá teszi a későbbi eljárást, ha a kormányhivatal állítja ki az elkobzó határozatot, ugyanis ők töltik be a természetvédelmi hatóság szerepkörét. Ebből következik, hogy összehangolt tevékenységre van szükség a sikeres intézkedéshez. Megszervezése mindenképp előzetes munkát igényel, azonban a sornak itt még nincs vége. Nemcsak a jogszerű és hatékony kényszerintézkedésről kell gondoskodni, hanem az állatok további sorsáról is.

Az eljáró hatóság és azok tagjai a legtöbb esetben pontosan tudják, hogy mihez mennek ki, azonban meglepetések bármikor adódhatnak. Mivel a védett és fokozottan védett állatokat kizárólag hatósági engedély birtokában lehet tartani, fel kell venni a kapcsolatot erre jogosult személlyel. A gyakorlatban állatmentő központok vagy állatkeretek jöhetnek szóba. Mindenképp szükséges velük az előzetes konzultáció, hogy az esetleges elkobzást követően be tudják-e fogadni az adott egyedeket. Adódhat olyan speciális eset is, amikor méreggel rendelkező állatot kell elhelyezni. Ilyenkor további tisztázásra vár a faj pontos meghatározása, továbbá az, hogy milyen méreggel rendelkezik, lehetséges-e szérum beszerzése, van-e szakszemélyzet a befogására, és el tudják-e helyezni. Mérgekgyógyok esetében jogsegély keretében akár külföldi birtoklásra jogosultakkal is fel lehet venni

a kapcsolatot. A sikeres végrehajtás megszervezése után a végrehajtásnál törekedni kell az egészségügyi biztosításra is, lehetőség szerint jelen kell lennie az Országos Mentőszolgálat munkatársainak is. Esetleges marás esetén a gyors ellátás és a rendkívül drága szérum beadása sem mentheti meg minden esetben az ember életét, tehát az eligazításnál külön figyelmet kell szentelni a speciális biztonsági szabályokra.

A kutatás célja nem merül ki az illegálisan tartott állatok megtalálásában. További bizonyítékokat kell beszerezni, amelyek a bűncselekményhez köthetők. Ezek helyszínektől függően eltérőek is lehetnek, azonban szinte biztos, hogy elektronikus adatokat is lehet lefoglalni. A számítógépeken, mobiltelefonokon és egyéb okoseszközökön főként az elkövetők hálózatához kapcsolódó adatokat találhatunk. Természetesen az eszközök fotóalbumait megvizsgálva találhatunk GPS-koordinátával és dátummal ellátott képeket, melyek bizonyíthatják, hogy az adott veszélyeztetett fajt mióta birtokolja, továbbá a múltban volt-e más hasonló egyede. Az elektronikus eszközökön található fényképek forenzikus vizsgálata rengeteg információval gazdagítja a bizonyítékok sorát. A kutatás megkezdésekor célszerű az elkövetőnél található mobiltelefont lefoglalni, hogy az azon található adatokat ne tudja letörölni. A nagyobb eszközökön túlmenően igyekezni kell a kisebb adathordozók, főleg pendrive-ok megtalálására.

10.2. Lefoglalás

„A lefoglalás célja a bizonyítási eszköz, illetve az elkobozható dolog vagy a vagyonekobzás alá eső vagyon biztosítása a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében. A lefoglalás a lefoglalás tárgya feletti tulajdonjogot korlátozza.”⁵⁸

A lefoglalás mint kényszerintézkedés fogatosításához nem szükséges, hogy annak elszenvedője 18. életévet betöltött természetes személy legyen. Amennyiben az eszköz, tárgy vagy elektronikus adat a szabálysértés vagy bűncselekmény során bizonyítás nyomait hordozza vagy hordozhatja, és birtokosa gyermekkorra vagy kóros elmeállapota miatt egyébként nem büntethető, a lefoglalást akkor is végre kell hajtani.⁵⁹ Amennyiben bizonyítási eszköz a kényszerintézkedés tárgya, továbbá

⁵⁸ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 308. § (1)

⁵⁹ Gyarak: *i. m.* (2018), 101. o.

elkobozható, illetve vagyonelkobzás alá esik, abban az esetben el kell rendelni annak lefoglalását. Elrendelése indokolt írásbeli határozattal történik, amelyet bármely büntetőügyben eljáró hatóság meghozhat, azonban a bíróság, illetőleg az ügyészség elrendelése esetén, a végrehajtásához a nyomozó hatóságot igénybe veheti. A kutatáshoz hasonlóan itt is előfordulhat, hogy a hatóságnak halaszthatatlan eljárási cselekményként kell végrehajtania, ha a lefoglalás elrendeléséhez szükséges bírósági vagy ügyészségi határozat meghozatala olyan késedelemmel járna, amely a lefoglalással elérni kívánt célt jelentősen veszélyeztetné. A nyomozó hatóság vagy az ügyészség a lefoglalás elrendelésére jogosult döntéséig végrehajthatja a lefoglalást, valamint megtilthatja a közlés vagy küldemény továbbítását. Ilyen körülmények esetén utólagos engedélyezésre van szükség, azaz a lefoglalás elrendelésére jogosult bíróság vagy a nyomozó hatóság vonatkozásában az ügyészség határozatát haladéktalanul, késedelem nélkül be kell szerezni. Ellenkező esetben a lefoglalt bizonyítási eszköz vagy küldemény őrzését meg kell szüntetni, azt az érintettnek rendelkezésére kell bocsátani, illetve fel kell oldani az elküldésre vonatkozó tilalmat.⁶⁰ A büntetőeljárás törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén a bíróság vagy vádemelés előtt az ügyészség a lefoglalt dolog elkobzásáról határoz, amennyiben birtoklása jogszabályba ütközik, vagy a közbiztonságot veszélyezteti.⁶¹

Az élő állat esetében történő lefoglalás és elkobzás egy speciális eset, mivel őket nem lehet egyszerűen egy raktárban vagy bűnjelkamrában elhelyezni. Éppen ezért külön rendelet szabályozza az elkobzott védett természeti értékekkel kapcsolatos intézkedéseket. Ez a jogszabály rendelkezik többek között arról, hogy az elkobzott védett természeti érték az elkobzást kimondó határozat véglegessé válásával – a határozat azonnali végrehajthatóságának kimondása esetén annak közlésével – a Magyar Állam tulajdonába kerül. Az elkobzást kimondó hatóság köteles a védett élő szervezet életben tartásához szükséges intézkedéseket megtenni, valamint a védett állatfaj élő egyedét az élőhelyre visszajuttatni, ha ez a faj védelme érdekében indokolt. A hatóságnak meg kell győződnie arról, hogy az egyed a fogságban tartás, illetve a szállítás során nem fertőződött meg olyan betegségekkel és parazitákkal, amelyek az egyed vadon élő állományára vagy más védett állatfajokra áterjedhetnek. Ennek gyakorlati aspektusa az állatorvosi vizsgálat, valamint a

⁶⁰ Fantoly – Budaházi: *i. m.* (2019), 158. o.

⁶¹ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 320. § (4)

karanténba történő elhelyezés. Az elkobzott állatokat tartásra jogosító hatósági engedéllyel rendelkező helyre kell szállítani, és ott kell biztosítani elhelyezésüket.⁶² Ezek főszabály szerint az úgynevezett mentőközpontok. Sajnos nincs minden megyében, azonban online megtalálható elérhetőségük, és az esetek többségében ezek ismert, látogatható helyek (pl. állatkertek).⁶³ Amennyiben erre nincs lehetőség – az állam tulajdonjogának fenntartásával –, magángyűjteményben történő elhelyezésére is sor kerülhet, ha ott a tartás feltételei biztosítottak. A védett állatfaj élő egyedének életben tartási kötelezettsége alól három esetben lehet eltérni. Az első alapvetően a humanitás elvén nyugszik. Az említett egyed túlaltatható, ha olyan nem gyógyítható egészségi állapotban van, amely miatt további életben tartása szenvedésével járna. Véleményem szerint a további két esetben azonban csorbulnak az állatok jogai, amely külön tárgyalást érdemelne, azonban a kutatásom fő témájától eltér. A további két eset, amikor eutanázia alkalmazható (azaz jogszerűen pusztítanak el élő állatot), amennyiben a mentőközpontban vagy magángyűjteményben való elhelyezése nem lehetséges, vagy élőhelyre történő visszajuttatás a védett állatfaj szempontjából nem indokolt, vagy nem lehetséges, állományának, vagy más védett élő szervezet állományának fennmaradását veszélyezteti.⁶⁴

A gyakorlatban a lefoglalás szerepét hamar átveszi az elkobzás, amely tartalmilag súlyosabb joghátránnyal jár. Itt a tulajdonjog már nemcsak korlátozódik, hanem meg is szűnik, és az az államra száll. A természetvédelmi hatóság azonnal le tudja foglalni, ha egyértelmű a tényállás, illetve azonnal meg tudja hozni a döntést nemcsak az elkobzásról, hanem az elhelyezésről is. A helyszínre kiérkező, kutatást vagy szemlét tartó nyomozók az elkészült jegyzőkönyvet elektronikusan el tudják küldeni a természetvédelmi hatóságnak, ezek pár órán belül visszaküldik az elkobzó, elhelyező döntést, ami után a nemzeti parkok vagy elhelyezésre jogosultak már el is szállíthatják az állatokat. Ezzel kiküszöbölhető, hogy bűnjelként kezeljék őket, ezáltal nőjön a bűnügyi költség, vagy problémákat szüljön a rendőrségnek az elhelyezés. Solymásmadarakkal kapcsolatban országos illetékességgel a természetvédelmi feladatkörében eljáró Pest Vármegyei Kormányhivatal, egyéb fokozottan védett állatfajt illetően országos illetékességgel a kormányhivatal, egyéb

⁶² 19/1997. (VII. 4.) KTM rendelet az elkobzott védett természeti értékekkel kapcsolatos intézkedésekről

⁶³ Magyar Madártani Egyesület honlapja. <https://www.mme.hu/madarmentes> (Letöltés: 2021. 09. 27).

⁶⁴ 19/1997. (VII. 4.) KTM rendelet az elkobzott védett természeti értékekkel kapcsolatos intézkedésekről

védelemben részesülő állatfaj esetében a területi természetvédelmi hatóság a kiadványozó.

10.3. Szakértő bevonása

A szakértői közreműködés részletes tárgyalása meghaladná a tanulmány kereteit, tekintettel arra, hogy számos szakértői terület érintett a témában, és a megválaszolandó kérdések köre is szerteágazó.

Ha különleges szakértelem szükséges a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez, abban az esetben szakértőt kell alkalmazni. A büntetőeljárásban szakvéleményt a szakértő vagy eseti szakértő adhat, akiknek a jogosultsági körét a jogszabály a szakkérdések eldöntéséhez mérten akár meg is határozhatja.⁶⁵ A természet elleni bűncselekmények nyomozása során a szakértő közreműködése nélkülözhetetlen, mivel büntetőeljárás megindítása vagy kimenetele sok esetben valamely szakkérdés eldöntésén múlik. Ebből adódóan a természetkárosítással kapcsolatban időrendi szempontból két részre oszlik a szakértői munka. Első lépésnél a bűncselekmény megállapításához kell, mely sok esetben halaszthatatlan, éppen ezért nehezebb is konkrét szakértőt/eseti szakértőt szerezni a helyszínre. A rendőrség állománya nem kompetens a fajok pontos ismeretében, azonban ez a legfontosabb információ ahhoz, hogy egyáltalán elkezdődjön a büntetőeljárás. Megkönnyítheti a munkát a területen lévő zöldhatóságokkal, illetve nemzeti parkokkal való rendszeres kapcsolattartás, együttműködés.

Miután megindul a büntetőeljárás, és lezajlottak az előzetes cselekmények, mint például a szemle, elkobzás vagy lefoglalás, össze kell gyűjtenünk pontosan minden releváns adatot, amely tényként fog szerepelni a vádiratban. Ez a második szakasz, amikor szakértőt kell igénybe venni. Itt már több idő áll rendelkezésre kiválasztani a megfelelőt. A gyakorlatban a Robotzsaru rendszerén keresztül történik a kirendelés, azonban előtte célszerű átgondolni, pontosan milyen tárgyköröket érint az eljárás. Annak eldöntésében, hogy honnan, milyen szakértőt vegyünk igénybe, és neki milyen kérdéseket tegyünk fel az adott ügyvel kapcsolatban, segítségünkre lehet egyebek mellett a területileg illetékes kormányhivatal vagy a nemzeti park igazgatósága, de akár az állatkert munkatársa is. A témában több szakterület is

⁶⁵ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 188. §

fellelhető. Ilyen lehet az igazságügyi természetvédelmi szakértő, igazságügyi zoológus szakértő vagy akár az eseti ornitológus. Az eljárás során összeállított kérdéssor mindig speciális, alkalmazkodni kell az adott ügghöz, azonban a kirendelésre okot adó főbb kérdések közé tartozik a faj pontos meghatározása, védettségi státusza és az elkövetéssel okozott természetvédelmi kár mértéke.⁶⁶

A szakértő szerves részét alkotja az eljárásnak, és a fentiek alapján elmondható, hogy betöltött szerepe pótolhatatlan. Az általa kiállított szakértői vélemény az ügy egyik legfontosabb irata, tartalmaznia kell minden releváns információt. Mivel munkája során a rendőrségtől kapott kérdések mentén dolgozik, fontos, hogy azokban ne legyen hiba vagy hiányosság. Amennyiben a korábban említett technikák sem biztosítanak a megfelelő kérdések összeállítását, úgy az ügy előadója személyesen vagy más módon fel is veheti a kapcsolatot a kirendelt szakértővel, hogy részletesen megbeszéljék, milyen adatokra lesz szükség.

10.4. Közös nyomozócsoport

A közös nyomozócsoporthoz vonatkozó előírásokat a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet taglalja.

„28. § (1) A nyomozó hatóságok arra felhatalmazott vezetői megállapodással közös nyomozócsoportot hozhatnak létre. A megállapodás érdekében a nyomozó hatóság arra felhatalmazott vezetői egyeztetést tartanak. Az egyeztetés nem járhat az eljárás indokolatlan elhúzóásával.”⁶⁷

A megállapodásnak tartalmaznia kell a résztvevő nyomozó hatóságokat, nyomozó szervek megnevezését és a közös nyomozócsoport vezetőjének megjelölését is, amely vagy amelyek nyomozására a közös nyomozócsoportot létrehozták. További tartalmi követelmény annak meghosszabbításának lehetősége és módja. Meg kell jelölni azt is, hogy a közös nyomozócsoporthoz mekkora a létszáma, és milyen az összetétele. Ezen túlmenően tartalmaznia kell az általa okozott károkért való felelősség viselésének szabályait, a közös működéssel felmerülő tervezhető költségeket, a működéshez szükséges technikai feltételeket és a költségek viselésének, a technikai feltételek biztosításának módját, a közös

⁶⁶ Farkasné Halász Henrietta: *A környezet és természet elleni bűncselekmények nyomozása*. Egyetemi jegyzet, Budapest, 2015.

⁶⁷ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 28. § (1)

nyomozócsoport működési feltételeinek leírását, a megállapodással kapcsolatos viták rendezésének menetét. Fontos, hogy a megszűnése esetére előzetesen rögzíteni kell a megállapodásban a nyomozást folytató, hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságot, vagy hogy annak kijelölésére a közös nyomozócsoport előterjesztést tesz. Amennyiben különbözik működésének időtartama a nyomozás befejezésétől, úgy a megállapodásnak azt is magában kell foglalnia. A megállapodást a jóváhagyás kérdésében való döntés érdekében el kell küldeni az ügyészségnek. Amennyiben megalakul, a közös nyomozócsoport vezetője koordinálja a tevékenységek végrehajtását, és ellátja a nyomozó hatóság arra felhatalmazott vezetőjének rendeletben meghatározott feladatait. Különösen akkor indokolt létrehozni, ha a különböző nyomozó hatóságok által folytatott nyomozásban a gyanúsítottak személye részben vagy egészben megegyezik, vagy a nyomozás tárgya olyan deliktum, amelyet bünszervezetben követtek el, és annak tevékenysége több nyomozó hatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmény elkövetésére irányul. Továbbá célszerű létrehozni, ha a nyomozó hatóságok közötti szorosabb együttműködés szükséges a nyomozás tárgyát képező bűncselekmény kiemelkedő tárgyi súlya miatt. A nyomozó hatóság arra felhatalmazott vezetői a megállapodást az arra vonatkozó szabályok szerint módosíthatják, vagy újabb megállapodást köthetnek, ha a nyomozás során olyan körülmény merül fel, amely ezt indokolja. Az eljárás felfüggesztésének esetén dönthetnek a közös nyomozócsoport fenntartásáról vagy megszüntetéséről. Ennek érdekében a csoport vezetője készít javaslatot. Az említett rendelet három esetet határoz meg, amikor megszűnik a közös nyomozócsoport. A nyomozás befejezésekor, vagy amikor az ügyészség a nyomozást magához vonja, vagy amikor a megállapodásban meghatározott időtartam meghosszabbítás nélkül lejár.⁶⁸

A korábban említett eljárásokat és együttműködést nagyon jól modellezi az az ügy, melyben a Kecskeméti Rendőrkapitányság Lajosmizsei Rendőrőrs munkatársai és a holland rendőrök tartottak kutatást. A férfi azért került a magyar hatóságok látókörébe, mert ellene a holland ügyészség is folytatott eljárást védett madarak illegális nemzetközi kereskedelme miatt. A holland hatóságok ebben az ügyben jogsegélyt küldtek Magyarországra. A kényszerintézkedésre egy többhektáros területű lajosmizsei ingatlan területén került sor, ahol több száz

⁶⁸ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 28. §

magyar és egzotikus madarat találtak a rendőrök és a társhatóságok munkatársai. A lefoglalt állatok között több olyan madár is volt, amely nemcsak hazánkban, hanem a CITES által is védelem alá esik, és tartásuk engedélyhez kötött. Ilyen volt többek között a sárgatarkójú amazonpapagáj, illetve az állatkertekben is különlegességnek számító skarlát íbisz. A tulajdonos a szükséges hatósági dokumentumokkal nem rendelkezett. Az intézkedést követően a lajosmizsei nyomozók 2016. november 25-én gyanúsítottként hallgatták ki G. Zoltán, 42 éves helyi lakost, természetkárosítás bűntett elkövetésének megalapozott gyanúja miatt.⁶⁹

11. INTERJÚ ÉS KÉRDŐÍVES KUTATÁS

A szakirodalmon és a gyakorlati tapasztalataimon túl igyekeztem más forrásokból is beszerezni azokat az adatokat, amelyekkel megalapozott választ adhatok a hipotéziseimre, és alátámaszthatom a megállapításaimat.

Ezt a komplexitást szerettem volna egyrészt emberi oldalról bemutatni, melyre a legcélszerűbbnek az interjút találtam, másrészt ezt egészítettem ki a kérdőíves kutatásom adataival. Utóbbinál teljes mértékben elvonatkoztattam a kitöltők személyétől, a hangsúlyt az összesített válaszok kiértékelésére helyeztem. A kettőt ötvözve és egymást kiegészítve törekszem feltárni a témát körülvevő problémákat, jelenségeket, és megoldási javaslatokat vázolni.

11.1. Interjú

Az alany kiválasztása kulcsszerepet tölt be, mivel az általa bemutatott szakterület kerül reflektorfénybe. Több személy, illetve beosztás közül kellett választanom, melyek külön-külön megérdemelnének egy-egy interjút, azonban a terjedelem, illetve a szűk témától való eltérés kockázata miatt erre nem volt lehetőség. Potenciális interjúalanyak gondoltam egy vezető beosztásban dolgozó állatkerti munkatársat, vagy az Agrárminisztérium Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály alkalmazottját, azonban az ő nézőpontjuk véleményem szerint inkább a hatósági oldalt mutatja be, melyről már volt szó a dolgozatom első felében. Indokoltnak

---

⁶⁹ <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/tobb-szaz-magyar-es-egzotikus-madarat-foglaltak-le> (Letöltés: 2021. 09. 27.)

tartottam olyan személyt választani, aki bár nagyon jól ismeri az ide kapcsolódó jogszabályokat, mégis be tudja mutatni a „civil” szemléletet. Így esett a választásom Nemes Imre díszvíziszárnyas-tenyésztőre. Megközelítőleg másfél évtizede ismerjük egymást a közös hobbiból adódóan. Az interjú témáját előzetesen egyeztettük, majd elkészítésénél az alábbi kérdések és válaszok hangzottak el.

- **Mint ahogy tudod, évek óta egyetemre járok, ezért erre az időre felfüggesztettem az állatok tartását. Talán ennek is köze van hozzá, hogy több mint egy éve nem beszéltünk. Kérlek, mesélj egy kicsit, jelenleg milyen állatokat tartasz!**
- Az évek repülnek, de az állatokhoz való szeretet nem változik. Mindig is a vadon élő víziszárnyasok voltak azok, amelyekkel szívesen foglalkoztam. Mivel a tartás helyeit az évek során ezek részére formáltam, alakítottam ki, így jelenleg is ez a csoport képezi az állományomat. Jelenleg mintegy 15 fajt tartok és tenyészték, mint pl. a mandarinréce, Karolin-réce, vörösvállú réce, chilei nyíl farkú réce, dél-georgiai nyíl farkú réce, új-zélandi kanalasréce, vörösszemű réce, fahéjréce, mandzsuréce, maori réce stb.
- **Évekkel ezelőtt sokszor találkoztunk különböző kisállatbörzéken, és olyankor gyakran folytattunk szakmai beszélgetéseket. Emlékeim szerint már akkor is magas színvonalú tudásnak voltál a birtokában. Téged ismerve ez azóta csak csiszolódott. Esetleg folytattál ilyen jellegű tanulmányokat, vagy kizárólag a gyakorlatból szerzed tudásod?**
- Idestova már több mint 20 éve foglalkozom a vadon élő víziszárnyasokkal (díszvíziszárnyasokkal) nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is. Mindez azonban nem terjed ki a terepi madarászatra, megfigyelésre, adatgyűjtésre. Mindig is érdekelt egy faj zárt tartásban való tulajdonságainak, szokásainak, viselkedésének megfigyelése, és természetesen óriási kihívást jelentett az adott faj fogságban való sikeres szaporítása. Tanulmányokat ez irányban (sajnos) nem folytattam, de az évek során rengeteg tapasztalatot gyűjtöttem, ezenkívül sok tenyésztővel kerültem kapcsolatba bel- és külföldön. Több mint 15 éve tagja vagyok a Magyar Galamb- és Kisállattenyésztők Szövetségének. Ez az egyetlen olyan szervezet Magyarországon, amely a hobbi szárnyastartókat tömöríti.

Az egyesületek tagjai zömmel domesztikált fajták (galambok, baromfik, víziszárnyasok, nyulak stb.) tartásával foglalkoznak, de egy kis szegmens vad fajokat is tart. A domesztikált víziszárnyasok sem állnak azért annyira messze tőlem, ugyanis a szövetség keretein belül elvégeztem egy alapfokú bírálói képzést. Ez alatt a domesztikált víziszárnyasok kiállításokon való minősítését, bírálatát kell érteni. A szövetség keretein belül működik a Baromfi- és Víziszárnyastenyésztő Szakosztály, melyben aktív munkát folytattam, illetve folytatok jelenleg is. Az egyesülethez való csatlakozásomat követően sikerült a vad víziszárnyasokkal foglalkozó tenyésztőket meggyőzni arról, hogy az egyre szigorodó jogszabályi környezetben fontos, hogy tevékenységüket egy elismert szervezet keretein belül gyakorolják.

Az évek során az otthoni szakirodalom-gyűjteményem is fokozatosan gazdagodott. Sajnos hazai forrásból keveset meríthet az ember ilyen téren, nagyon kevés magyar nyelvű publikációt találhatunk a vad víziszárnyasok fogságban való tartásával és tenyésztésével kapcsolatban. A jelenlegi szakirodalmam java német, holland és angol nyelvterületről származik. Természetesen én sem tétlenkedtem az évek során, tapasztalataimat igyekeztem megosztani, közzétenni, így számos cikket fordítottam vagy írtam, például a mai napig is élő Kistermelők Lapja⁷⁰ szaklapba, ahol egy külön fejezetet szentelnek a kedvtelésből tartott állatoknak, az egykori Díszmadár Magazinba, de jelent meg cikkem a német nyelvű AVIORNIS⁷¹ című újságban is a maori récéről (*Aythya novaeseelandiae*).

Szakirodalom és kifejezetten vadmadarak tartásával, tenyésztésével foglalkozó szaklap hiányában, valamint az állandóan változó jogszabályi környezet okán jogos igényként merült fel a (dísz)víziszárnyas-tenyésztők részéről, hogy a madaraikat zárt lábgyűrűvel jelöljék, és információt kapjanak az adott faj aktuális védelmi státuszáról. A tenyésztőket támogatandóan az országban először készítettem összefoglaló anyagot a díszvíziszárnyasok (récék, ludak, hattyúk) gyűrűméreteiről, valamint azok aktuális védelmi besorolásáról. Víziszárnyas-bírálóként pedig folyamatosan

---

⁷⁰ Kistermelők Lapja (magyarmezogazdasag.hu)

⁷¹ A magazint kibocsátó honlapja: <https://www.aviornis.nl/>

részt veszek a hazai kisállat-kiállításokon, ahol a domesztikált fajták küllemi bírálatát végzem.

- **Állattartóként szinte biztosra veszem, hogy találkoztál már a védett, illetve veszélyeztetett állatok témakörével, a velük kapcsolatos tilalmakkal. Megosztanád velem az effajta tapasztalataidat?**

- Az állat- és környezetvédelem borzasztóan fontos a mai világban. Biztos vagyok benne, hogy mindenki üdvözli azokat a törekvéseket, amelyek az élőhelyek, populációk, fajok védelmére irányulnak. Úgy gondolom, hogy a fejlett társadalmakban a természetben élő állatokkal kapcsolatos jogszabályok rendelkezésre állnak, azok betartása/betartatása már más kérdés. Sajnos azonban a jogalkotó sok esetben nem tesz különbséget a fogságban tartott, tenyésztett állat és a vadon élő állat között, illetve nem veszi figyelembe azt, hogy igenis van olyan réteg, amely a védelemben részesülő állatfajok tartásával és tenyésztésével foglalkozik/foglalkozna szabadidejében. A védelemben részesülő állatfajokat a hazai jogszabályok lényegében két nagy csoportra bontják. Az egyik azoknak a köre, amelyeknek a vadon élő állományuk világszinten veszélyeztetett (Washingtoni Egyezmény/CITES hatálya alá tartozó fajok), a másik nagy csoportba pedig azok a fajok tartoznak, amelyek hazai és uniós védeltséget élveznek (védett, fokozottan, EK fajok).

Ha valaki magánszemélyként védelemben részesülő állatfajt szeretne tartani, akkor meg kell felelni az állatkert és állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól szóló rendeletben az adott fajra megállapított minimális elhelyezési feltételeknek és körülményeknek.

A CITES hatálya alá tartozó fajok esetében a tartó/tenyésztő számára a jogszabály bejelentési kötelezettséget ír elő, legyen az a veszélyeztetettség szempontjából I., II. vagy III. függelékes faj. Általánosságban elmondható, hogy a jogszerűen megszerzett egyed tartása és tenyésztése nem ütközik különösebb akadályokba.

Más elbírálás alá esnek azonban a hazai védett, fokozottan védett és EK-s fajok. Az ő vonatkozásukban nem elég megfelelni az állatkerti elhelyezési feltételeknek, valamint a bejelentési kötelezettségnek. Esetükben elég bürokratikus jogszabály, a beszerzés előtt előzetes engedélykérelmet ír elő

külön a tartásra, tenyésztésre és hasznosításra vonatkozóan. Az engedélyt csak felelős személy megléte és közérdek teljesülése esetén adják ki. A felelős személynek megfelelő szakirányú végzettséggel kell rendelkeznie. Az engedélykérelmek kiadásának fő buktatója azonban a közérdek. A jogszabály közérdeknek a természetvédelmi érdeken túl csak oktatási, ismeretterjesztő és kutatási tevékenységet ismer el. Például ha valaki védett kategóriába tartozó üstökös récét (*Netta rufina*) szeretne tartani, akkor az közérdeknek nem elfogadott, mert azt kedvtelésből/állatszeretből tartja. Illetve az sem meríti ki a közérdek fogalmát, hogy az adott állatfaj fogságban való tartásával és tenyésztésével az adott faj fogságban tartott állományának egészséges fenntartásához szeretne hozzájárulni a tartó. Hazai tapasztalat alapján a közérdeket szinte csak és kizárólag állatkert létesítése esetén ismerik el, egyéb okból rendre elutasítják a kérelmeket. Sajnos az ismerősök körében egy olyan kedvtelésből madarászóval sem találkoztam, aki vállalta volna a jogszabályi bürokráciát, illetve a közérdeknek megfelelt volna.

Számomra jelenleg is érthetetlen, hogy egy globálisan veszélyeztetett faj (CITES) esetében a magánkézben való tartás és tenyésztés sokkal egyszerűbb, mint pl. egy hazai védett vagy EK-s faj esetében, amelynek populációja a legtöbb esetben nem is fenyegetett. Úgy gondolom, hogy akár a CITES-hez hasonló rendelet is elegendő védelmet nyújthatna hazai vagy uniós fajok tekintetében is, illetve számos nyugat-európai országban látunk jó megoldást a védett fajok tartására.

- **A díszvíziszárnyas-tartók körében mennyire tartod relevánsnak ezt a témát? Nagy számban találkozol ilyen igénnyel?**
- A vadon élő víziszárnyasokat (récéket, ludakat és hattyúkat) kedvtelésből tartók (díszvíziszárnyas-tartók) körében nagyon is lényeges az előbbi téma, hiszen számos faj szerepel a hazai vagy uniós listán, amellyel szinte ellehetetlenül a tartásuk és tenyésztésük. Természetesen a madárkedvelők részéről az igény megvolna a védelemben részesülő víziszárnyasfajok tartására és tenyésztésére vonatkozóan, de az igen bürokratikus engedélykérelmi procedúra, a hatóság tapasztalatlansága és a tevékenység közérdekű jellegének elutasítása miatt sajnos nem ismerek jelenleg olyan madártartót, aki védett víziszárnyasféle tartásába bonyolódott volna.

Olyanról viszont természetesen tudok, aki világszinten veszélyeztetett, a Washingtoni Egyezmény I. függelékébe tartozó dzsungelrécét (*Asarcornis scutulata*) tartott a jogszabályi előírásoknak megfelelően, a szükséges papírokkal és hatósági nyilvántartásba vétellel.

- **Milyennek ítéled meg a magyar madártartók társadalmát az adott ügyben?**

- Egyrészt úgy látom, hogy szinte mindannyian beletörődtek sorsukba, belefásultak abba, hogy a jogalkotói szándék kőbe vésett és megváltozhatatlan. Sajnos egy kicsit magamat is beleértve ebbe a körbe. Szinte mindegyikőjük tisztában van azzal, hogy magánszemély részére a hatóság nem fog engedélyt kiadni. Másrészt hiányolom azt az összefogást, a közös ügy, a közös probléma megoldásának keresésére irányuló törekvést, azt az érdekképviseleti érvényesítést, amit a nyugat-európai országok madárkedvelői el tudtak érni.

- **Véleményed szerint hogyan jelenik meg a „szakterületeden” a védett vagy veszélyeztetett fajok csoportja, illetve foglalkozol a tartásukkal, tenyésztésükkel?**

- A díszvíziszárnyasok körében a fajokat veszélyeztetettség szempontból az alábbi 3 kategóriába sorolnám:

Az első csoportnál a természetben meglévő populációja veszélyeztetett, például a mandzsúrce (*Aythya baeri*), melynek kelet-ázsiai élőhelyén meglévő természetes állománya folyamatosan zsugorodik. Az európai tenyészetekben viszont szép számmal tartják és tenyésztik ezt a fajt. Meglátásom szerint abban az esetben, ha a faj a kipusztulás szélére sodródna, az európai madártartók elegendő géntartalékkal rendelkeznek egy esetleges visszatelepítési projekt megalapozásához. Ezt a fajt személy szerint kb. 9 éve tartom, és sikeresen tenyészttem is. Egy kicsit furcsa, de mégis annak köszönhető, hogy a faj konzerválásához jómagam is hozzá tudok járulni, hogy a faj hazai jogszabályban védelmi státuszt nem kapott.

A második kategóriánál a fogságban meglévő populációja veszélyeztetett, ilyen a chilei nyílfarkú réce (*Anas georgica spinicauda*), amely dél-amerikai élőhelyén szinte az egyik leggyakoribb réceféle, fogságban azonban nagyon ritka. Sajnos ez odáig vezetett, hogy a faj mára már csak sporadikusan fordul elő az európai tenyészetekben, így a meglévő állatokkal mindenképp

nagyon gondosan kell bánni, illetve haladéktalanul továbbtenyészteni. Ezt a fajt is körülbelül 8 éve gondozom, és tenyésztése révén azon fáradozom, hogy ne tűnjön el a madárbarátok állományából.

A harmadik csoportba azokat sorolnám, amelyeknek természetben és fogságban meglévő populációja is veszélyeztetett, ilyen a dzsungelréce (Asarcornis scutulata), amely a Washingtoni Egyezmény I. függelékében kiemelkedő védelmi státuszt élvez. E faj tartásával magyarországi madárbarát kollégák már foglalatossá váltak.

- **Vannak olyan fajok, melyeket szívesen tartanál, ha lenne rájuk engedélyed? Ha igen, melyek ezek, és milyen motivációk játszanak ebben szerepet?**

- Természetesen vannak, ez nem is kérdés. Különösen a fokozottan védett fajok tartása és tenyésztése vonz. Egy kicsit talán azért is, mert attól, hogy egy faj természetes populációja drasztikusan csökkent, általában az ember környezetbe való nagyfokú beavatkozásának köszönhető, nem pedig a faj gyengeségének.

Motivációként szolgálna, hogy megmutathassam, milyen egyszerűen tarthatók és tenyészthetők ezek a fajok (pl. cigányréce/Aythya nyroca, vörösnyakú lúd/Branta ruficollis). Az így gyűjtött tapasztalatokba akár a tudományt is be lehetne vonni, amely jobban megismerné a faj viselkedését, táplálkozási szokásait, szaporodásbiológiáját, és esetleg megérthetné a faj természetes állományának hanyatlását is. Elszomorít az a tény, hogy a hazai állatkertek sem vállalkoznak a fokozottan védett fajok tartására a velük kapcsolatos bürokrácia és az állandó hatósági kontroll miatt. Felfoghatatlan számomra, hogy pont azokat a fajokat nem mutatják be a jogszabályaink miatt, amelyek itt élnek, és a legnagyobb védelemben részesülnek

- **Volt már tapasztalatod a magyar hatóságokkal az engedélyezések ügyében? Ha igen, milyen kép alakult ki benned, milyen könnyedségeket vagy akár nehézségeket tapasztaltál?**

- Az engedélyezések tekintetében meglátásom szerint a Washingtoni Egyezményes fajok (világszinten veszélyeztetett fajok) bejelentése/engedélyeztetése a nyugat-európainál ugyan körülményesebb, de működik.

A hazai, uniós vagy EK-s fajok tartásáról és tenyésztéséről a hatóság még a kérelem benyújtásával kapcsolatban felmerülő információgyűjtés, tájékozódás alatt igyekszik lebeszélni a kérelmezőt arról, hogy a kérelmét benyújtsa. Az indok rendre az, hogy bármennyire próbálkozik is a kérelmező, a közérdeknek úgysem tud megfelelni, ezért el fogják utasítani

- **Hobbidból adódóan vannak külföldi kapcsolataid, van esetleg rálátásod, hogy más országban milyen hatósági engedélyek, eljárások szükségesek? Különösen kíváncsi lennék más államok hozzáállására a témához. Remélem, tudsz felvilágosítást nyújtani ezen a téren.**
- Az évek során jó kapcsolatot alakítottam ki számos osztrák, német, majd később holland és flamand tenyésztővel is. Utóbbi két ország madártartással kapcsolatos dolgaiba jobban belelátok, mivel tagja vagyok a holland AVIORNIS International Nederland szövetségnek, mely a vad szárnyasok (lúdalakúak, galambalakúak, tyúkalakúak, futómadarak stb.) tartóit, tenyésztőit tömöríti. Tény, hogy ezekben az országokban a kisállatok és az egzotikus állatok tartásának hagyománya évszázados múltra tekint vissza, így nem idegen az emberek részéről az effajta elfoglaltság, kedvtelés. A tenyésztők azonban hamar felismerték azt, hogy jogaikat és érdekeiket csak akkor tudják hatékonyan képviselni, ha egyesületbe (ill. az egyesületek szövetségbe) tömörülnek. A szövetség – mint jogi személy – természetvédelemmel, közérdekkel kapcsolatos célokat állít fel (fajok konzerválása, visszatelepítési projektekből való részvétel, ismeretterjesztő bemutatók és kiállítások, tudományos és kutatási projektekből való részvétel stb.), és ezekkel a célokkal megfelel azoknak az alapvető elvárásoknak, amelyeket a legtöbb ország természetvédelmi jogszabályai előírnak. Természetesen nem lebecsülendő az, hogy ezen országok hatóságai elismerik ezt a tevékenységet, tehát van létjogosultsága annak, ha valaki kedvtelésből vadmadarakat szeretne tartani. A szövetség – mint jogi személy – tehát a természetvédelmi céljaival a közérdeknek megfelel, így az egyesületek tagjai mindenféle engedélyezési és bejelentési procedura nélkül tarthatnak nálunk védettnek, fokozottan védettnek és EK-snak minősülő fajt. (Sőt, egyébként a CITES bejelentési kötelezettség is lazább, mert kizárólag az I. függelékbe tartozók nyilvántartása olyan szigorú, mint nálunk, de a II. függelékbe tartozókékat még a magyar

szabályoknál is „lazábban” veszik a hatóságok.) Védelemben részesülő faj tartása és tenyésztése tehát jogszabály által elismert egyesület tagjának automatikusan engedélyezett. A tag kötelezettsége „csupán” a megfelelő jelölés (varratmentes, zárt lábgyűrű) és a tartási irányelveknek való megfelelés. A gyűrűkiadásra egyébként az egyesületeket tömörítő szövetség jogszabályi felhatalmazást kapott Hollandiában és Belgiumban. (Magyarországon a hatóság adja ki a nyilvántartási számot, és a magánszemély ezután elkészíttetheti a gyűrűket.) Ezekben az országokban nem az AVIORNIS az egyetlen ilyen szövetség. Mindkét országban legalább nyolc-nyolc hasonló, jogszabályi szinten elismert szövetség működik.

- **Véleményed szerint mit lehetne változtatni a magyar engedélyezések ügyében, a hatóságok hozzáállásán?**

- Különösen a védett, fokozottan védett és EK-s fajok esetében lehetne.
  1. Legyen elismerve a „vadmadarakat kedvtelésből fogságban tartó/tenyésztő” fogalma, illetve az őket tömörítő egyesület/szövetség.
  2. A közérdek terjedjen ki a fogságban élő populáció egészséges fenntartására tenyésztés révén.
  3. Az engedélyezési folyamat gördülékennyé tétele, valamint a kérelmezőt partnernek tekintő ügyintézési (szolgáltató) hozzáállás.
  4. Legalább a tyúk-, lúd- és galambalakúak körére kiterjeszteni a fentieket, ahogyan a CITES is megengedőbb ezekkel kapcsolatban (lásd bejelentési kötelezettség alól kivont fajok listái).

- **A hobbit úzók között volt olyan igyekezet, melyben a természet védelme és a társadalmi szerepvállalás bontakozott ki?**

- Természetesen! A természet védelmét mindig is szem előtt tartja minden elkötelezett madárbarát. Aki állatokkal foglalkozik, mindig is sokkal figyelmesebben reagál a természet legapróbb jeleire és változásaira. Észreveszi és felismeri a természet lenyűgöző összefüggéseit, törvényeit. Minden elkötelezett díszvíziszárnyas-kedvelő titkos vágya, hogy tenyésztői munkájával hozzájárulhasson a természet védelméhez. 2012-ben páratlan tenyésztői összefogás segítségével két olyan faj visszatelepítési projektjébe kapcsolódhattak be a magyar díszvíziszárnyas-tenyésztők, amelyre úgy gondolom, hogy nagyon ritkán kerülhet sor. A projektet a holland AVIORNIS

International Nederland (park- és díszvíziszárnyasokat tenyésztők szövetsége) hívta életre, melyhez segítségével a magyar tenyésztők is csatlakoztak. Történt ugyanis, hogy a holland szövetség elnöke a Karib-térségben lévő Trinidad és Tobago szigetén töltötte nyári vakációját, ahol látogatást tett a Point-á-Pierre Wildfowl Trustben. A park igazgatója elmondta, hogy a szigeteken a visszavadult ragadozók (kutyák, macskák, sertések), valamint az emberi tevékenység (tojások összegyűjtése, vadászat, élőhelyek zavarása) miatt két víziszárnyas faj komoly veszélybe sodródott. Az egyik az apáca-fütyülőlúd (*Dendrocygna viduata*), a másik pedig a Bahama-réce (*Anas bahamensis bahamensis*) volt. Sajnos a Trust állományát is megtizedelték a kóbor kutyák. A holland elnök felismerve a problémát, elhatározta, hogy segít a fajok megmentésében. Az volt a terv, hogy a holland szövetség tagjai önkéntesen, a saját tenyésztésű madaraikból egy bizonyos létszámot felajánlanak a visszatelepítési program részére, melyet azután a holland szövetség felajánl a trinidadai Vízimadárvédelmi Társaság részére. A felhívást természetesen én is olvastam, és egy percig sem gondolkodtam azon, hogy a magyar tenyésztőknek is csatlakozniuk kell ehhez a nagyszerű programhoz. Úgy gondoltam, hogy ennél jobb alkalom, ennél jobb cél nem is létezhet, hogy megmutathassák a tenyésztők, hogy milyen óriási jelentőséggel bír a puszta kedvtelésük, melyre időt, pénzt és energiát nem sajnálnak. Ráadásul két olyan faj állománya ritkult meg, amelyek egyébként világszinten nem veszélyeztetettek, és tartásuk, tenyésztésük itthon sem engedély- vagy/és bejelentésköteles. Talán éppen emiatt tudtak a magyar tenyésztők is összesen 20 darab madarat felajánlani a projekthez. A holland és a magyar tenyésztői összefogás révén a holland szövetség összesen harminc-harminc egyedet tudott kiküldeni mindkét fajból hosszas hatósági egyeztetés után 2013-ban a szigetekre. A Vízimadárvédelmi Társaságnál végül a madarakat tágas röpdékben helyezték el, és később ezek utódait engedték ki a szabadba. Emberi (tenyésztői) segítség nélkül e két faj Trinidad és Tobago szigetéről örökre eltűnhetett volna!

De nem csak ezek a fajok azok, melyek a tenyésztésnek köszönhetik fennmaradásukat. Az utóbbi időben egy kihaltnak hitt szárnyast, a madagaszkári cigányrécét (*Aythya innotata*) is sikerült megmenteni a

kutatóknak. A faj utolsó példányaira találtak rá Madagaszkár egyik eldugott táján, ahonnan a kutatók a lerakott tojásokat összegyűjtötték, hogy azokat mesterségesen kikeltsék, a kicsiket felneveljék, melyek egy részét végül szabadon engedték, másik részét pedig tenyésztésbe vonták. Természetesen a keltetést, a felnevelést, a takarmányozást, az elhelyezést, a szaporítást mind gördülékennyé és magabiztossá tették a más cigányréce-fajok tartása és tenyésztése során szerzett tenyésztői tapasztalatok és kiforrott praktikák.

- **Meglátásod szerint – akár pozitív, akár negatív oldalon – milyen változások következnének be, ha egyszerűbb lenne engedélyt kapni védett vagy veszélyeztetett állatok tartására, tenyésztésére?**
- Pozitívum lenne, hogy több tenyésztő tartana ilyen fajokat, változatosabb, stabilabb, erősebb fogságban lévő génállomány maradna meg, valamint a tudományt és az ismeretterjesztést támogatná
- Negatívumként jelenne meg a visszaélésekkel kapcsolatos (sajtó)visszhang, mely a jogkövető tenyésztőre is kihat(hat), továbbá, hogy hibridek és/vagy mutációk jöhetnek létre és maradhatnak fenn.

11.2. Kérdőíves kutatás

A kutatásomban kérdőíves módszerrel azt vizsgáltam az élő állatok illegális kereskedelmével leginkább érintett természetes személyek körében, miként vélekednek, illetve milyen tapasztalatuk van a jogszabályokkal és elkövetésekkel kapcsolatban. Tanulmányom témájának megválasztásakor felmerült bennem a gondolat, hogy felmérjem, megközelítőleg mekkora az elkövetések látenciája, azaz amikor nem jut a cselekmény hatóság tudomására. Ezt a célt szem előtt tartva, be is építettem a vonatkozó kérdéseket a kérdőívbe.

A speciális téma, illetve kérdések megkívánták, hogy a társadalom azon tagjainak juttassam el a kérdőívet, akik állatokat tartanak, valamint rendelkeznek azon ismeretekkel, melyek szükségesek a kérdések megválaszolásához. Ezt kétféleképpen igyekeztem elérni. Előzetes szűrőnek azt használtam, hogy olyan online csoportokban tettem közzé a kérdőívet, amelyek fő profilja vadon előforduló állatok tartása, cseréje, melyek közt előfordul védett típusú, mint például a hullók vagy a madarak. Közülük pedig olyanokat választottam, melyek aktívak és közepes

vagy nagy létszámúak. Felismerve azt a tényt, hogy adott létszámú online csoportból kevesen szánnak néhány percet egy kérdőív kitöltésére, igyekeztem a lehető legtöbb potenciális kitöltőhöz eljuttatni. Három hétig volt elérhető, 2021. szeptember 28-tól október 19-ig, mely idő alatt 125 kitöltés született. A kérdőívek kitöltéséhez a Google Űrlap kérdőíves rendszert alkalmaztam, melynek kitöltése önkéntes és anonim módon zajlott, ezzel is törekedve az őszinte válaszokra. Összetételét kétfelé bontottam, az első 7 kérdés általános, mint a nem, életkor, iskolai végzettség, valamint néhány rávezető kérdés az állattartásra. A 8. kérdés vízvázlat, mely így hangzott: „Hallott-e már róla, hogy vannak olyan fajok, melyeket kizárólag hatósági engedéllyel lehet tartani?” Itt „nem” válasz esetén be is fejeződött a kérdőív, mivel az ilyen alanyoktól nem várható gyakorlati válasz adása, melyre a többi kérdés épült. Az „igen” válasz esetén még 9 kérdés következett a kitöltőknek, így összesen 17 választ kellett adniuk. Ezzel a szűréssel törekedtem egyfajta esszenciális eredmény elérésére. A feleletválasztós blokkoknál a páros skála elvét használtam, így a 6 előre megadott válasz közül, melynek egyik szélső értéke abszolút negatív, míg a másik teljesen pozitív, a kitöltő nem adhatott semleges választ, kénytelen volt állást foglalni valamelyik oldal mellett.

11.2.1. A kutatás eredményei

A kérdőív első felében gyűjtött általános adatokból kiderült, hogy a kitöltésben 67 férfi (53,6%) és 58 nő (46,4%) vett részt. Életkoruk 14 és 64 év között volt, az összesített átlag pedig 33,4 év. A kitöltők közül 65 fő (52%) rendelkezett érettségivel, 30 fő (24%) felsőfokú végzettséggel, 30 fő (24%) pedig általános iskolai vagy szakmunkás tanulmányokat folytatott. Az alanyok regionális eloszlása körülbelül azonos volt, 2 régió volt kimagasló. A legtöbb kitöltés Közép-Magyarországról érkezett, szám szerint 36 db (28,8%). E tekintetben nem meglepő eredmény született, mivel a leglakottabb régióról beszélünk.⁷² Ezzel szemben sokkal érdekesebb a második hely, melyről 31 db (24,8%) kitöltés érkezett, ez pedig a Dél-Alföld. Tapasztalataim szerint ebben a térségben régóta kiemelkedő a hobbi szintű kisállattartás, ez alatt főként a díszmadarakat értem. A kitöltési hajlandóságon kívül ezzel tudom magyarázni a kimagasló részvételt. Ahogyan említettem, a többi

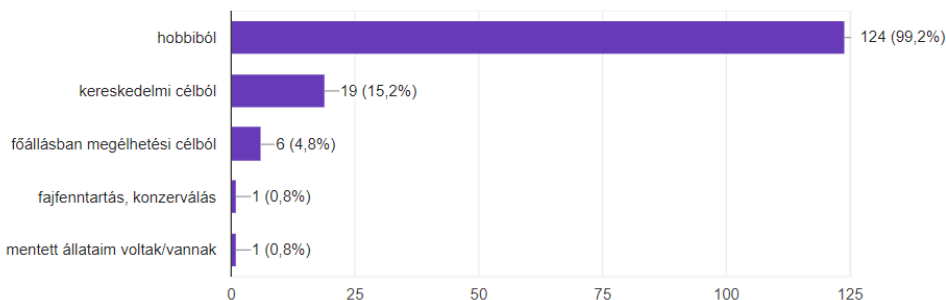
⁷² KSH honlapja: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wdsd005b.html Megtekintés ideje: 2021. 10. 25.

társégből érkező kitöltések közel azonosak, ezért, illetve mert relevanciája alacsony a témát illetően, azokat nem fejtem ki bővebben.

A kutatás során alkalmazott kérdőív egyes kérdéseire kapott válaszok elemzéseit az alábbiakban ismertetem.

Miért tart állatot? (több is választható)

125 válasz

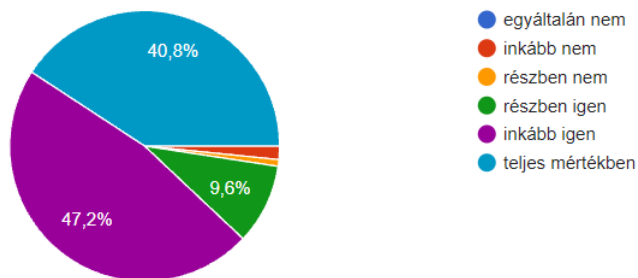

A kitöltők több választ is bejelölhettek, mivel az egyik ok nem zárja ki a többit. Ahogyan láthatjuk, a válaszadók 99,2%-a hobbiból tart állatot. Az eredmény nem meglepő, tapasztalataim szerint a legtöbb embernél így kezdődik, vagy már eleve olyan családból származik, ahol ebben nő fel. A második legtöbb szavazatot kapott csoport a „kereskedelmi cél”. Ahogy köztudott, az állatok megfelelő környezetben szaporodnak, így azok utódait a későbbiekben el kell tudni helyezni. Többen az alkalmi jellegű eladást választják, melyre több fórumon is lehetőség van, viszont ez a tevékenység nem feltételezi a rendszeres, jelentős bevételt. A harmadik kategóriába azok tartoznak, akiknek a megélhetése az állatok eladásából történik. Mint ahogy a grafikon is mutatja, a kitöltők 4,8%-ának biztosítja ez a tevékenység a főállását. Az elhangzott válaszokat előre megadtam, azonban biztosítottam lehetőséget, hogy más választ is beírhatnak. Ezt a felületet egy-egy válaszadó használta, aki a fajfenntartást és a mentett állatokat írta be válasznak. A kérdés tekintetében fő célom a motivációk felmérése volt. Beigazolódtam, hogy a legtöbb személynek az állattartás egy hobbi, amely minden napjukat színesíti, illetve szabadidejüket töltik vele. A hobbi állattartók között, gondolok itt akár a papagáj- vagy madárpóktartókra, természetesen mindig szerepel egy egyéni motiváció, azonban az egyszerűbb szemléltetés kedvéért az abból származó jövedelem

alapján határoztam meg a csoportokat. A haszonszerzési motívum a kereskedelmet folytatóknál, valamint a főállásban ezzel foglalkozó személyeknél van jelen, ez a kitöltők 20%-a.

Új faj beszerzésekor mennyire tájékozódik a vonatkozó szabályokról? (tartási körülmények, engedélyek stb.)

125 válasz

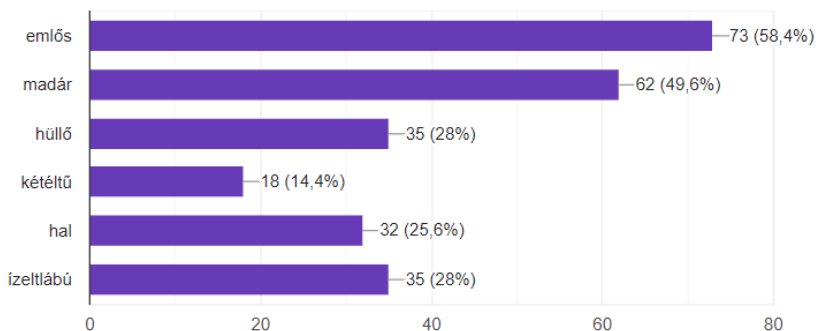

A második ábra azt hivatott bemutatni, hogy milyen hozzáállással szereznek be új fajt az állattartók. Amennyiben a válaszokat egy képzeletbeli skálán helyezzük el, melynek egyik oldalán egyáltalán nem, a másikon pedig teljes mértékben tájékozódnak, úgy megállapítható, hogy a válaszadók 97,6%-a igyekszik valamilyen mértékben informálódni a beszerzett fajról. A maradék 2,4% (1,6% és 0,8%) tartozik abba a csoportban, akiket kevésbé érdekel az ilyen jellegű ismeret. A kérdés fontossága többek közt abban rejlik, hogy potenciálisan milyen arányban vannak azok a személyek, akik észlelhetik egy adott fajra vonatkozó törvényi és szakmai előírások szabályait. A kérdés eredménye kettős. Egyik részről pozitív hír, hogy a válaszadók közül szinte mindenki felelős állattartónak mondható, másrészt ebből az arányból kiderül, hogy potenciálisan milyen arányban vannak azok a személyek, akik észlelhetik egy adott fajra vonatkozó törvényi és szakmai előírások szabályait. Ez annak a megállapításában fontos, hogy hivatkozhatnak-e az elkövetők a dezinformáltságra, mely büntetőjogi felelősségüket bár nem csökkentik, de társadalmi megítélésük pozitívabb elbírálást kaphat. Az eredményből az a következtetés vonható le, hogy az adott állatfajra vonatkozó tartási szabályokhoz szorosan kapcsolódó jogi követelmények tisztázottak a legtöbb kitöltőnél. Hangsúlyozom, ez egy szűrt kitöltőkör vonatkozásában értékelt adat. Ez a tudás

nem feltételezhető a tipikus „önkéntes eseti állatmentő” személyek körében, akik szaktudás nélkül befogadják a sérült vagy annak vélt állatokat.

Milyen típusú állatokat tart? (többet is választhat)

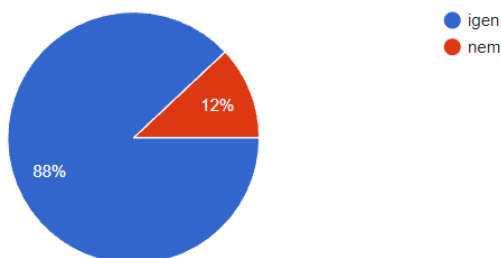
125 válasz

A harmadik ábra szemlélteti azon típusú állatok arányát, melyeket a kitöltők tartanak. Itt szintén több választ is meg lehetett adni. Nagyjából hasonló arányra számítottam, kivéve a halak és az ízeltlábúak esetében, ahol meglepően nagy szám jött ki. Ahogyan említettem, online csoportokban hirdetem meg a kérdőívet. A kimagasló arány véleményem szerint az adott csoportokban lévő magasabb kitöltési hajlandóságból ered. A megadott lehetőségek közül az engedélyezések körében a két legérintettebb csoport a madarak és hüllők. Gondoljunk csak a görögteknősré (*Testudo hermanni*) vagy a szürke jákópapagájra (*Psittacus erithacus*). Amelyik állatkereskedésben vagy kisállatbörzén található CITES-es faj, a két említett közül biztosan találunk.

Hallott-e már róla, hogy vannak olyan fajok, melyeket kizárólag hatósági engedéllyel lehet tartani?

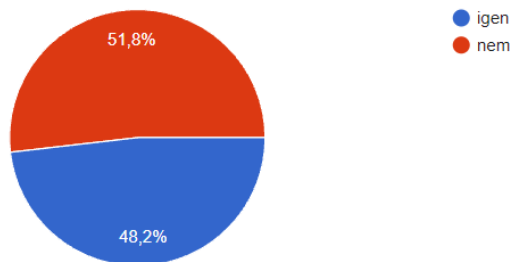
125 válasz

A kérdőív első blokkját az alábbi kérdéssel zártam. Ahogyan korábban említettem, ezzel szándékoztam kiszűrni azon személyeket, akiket autentikus forrásnak ítélt meg az ezt követő kérdések megválaszolásában. A feltett kérdésre 15 fő, azaz 12% adott nemleges választ, ezzel számukra a kérdőív be is fejeződött. A fennmaradó 110 fő, tehát 88% az, akik folytatták a kitöltést. A későbbiekben ezért módosul az ábrán látható válaszok száma 125-ről 110-re. Fontosnak tartom kiemelni, hogy ez a kis fokú lemorzsolódás annak köszönhető, hogy már eleve a témával kapcsolatos platformokon tettem elérhetővé a kérdéssort. Teljesen laikus kitöltők esetében az „igen” válasz jóval alacsonyabb lett volna, olyannyira, hogy a további kérdéseknél az eredményes válaszok kimutathatatlanok lennének.

Volt-e korábban, vagy van-e jelenleg kizárólag hatósági engedéllyel tartható faj a birtokában?
(pl.: Magyarországon védett, vagy CITES hatálya alá tartozó faj)

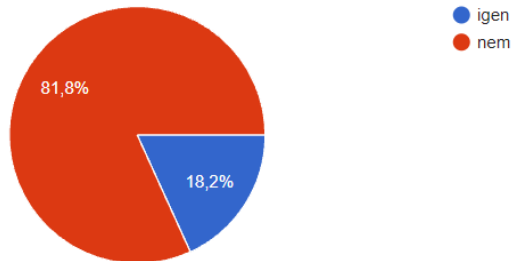
110 válasz

A diagramon az látható, hogy a válaszadók 48,2%-a (53 fő) már tartott, vagy jelenleg is birtokol hatósági engedélyhez kötött fajt. A kérdés nem feltételezi, hogy van-e engedélye az illetőnek, avagy nincs. Itt igen választ tudott az is adni, aki például évek óta CITES engedéllyel tart egy fajt, de az is, aki csak befogott a vadonból valamilyen veszélyeztetett egyedet. Az alábbi kérdés nem önmagában értékelendő, a következő ábrával egészítik ki egymást.

Tartott-e már korábban, vagy tart-e jelenleg hatósági engedély birtokában védett/fokozottan védett/veszélyeztetett állatfajt? (pl.: Magyarországon védett, vagy CITES hatálya alá tartozó faj)

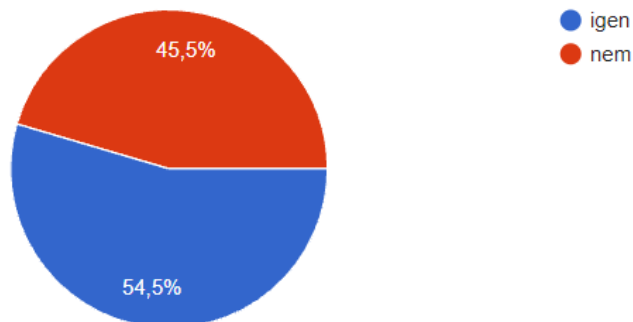
110 válasz

Nagyon érdekelt azon esetek mennyisége, amelyben engedély nélkül tartanak veszélyeztetett fajokat. Mivel még anonim módon is kisebb eséllyel ismerné be az illető, ezért azt a technikát alkalmaztam, hogy halmazokat állítok fel, és azokat egymásból kivonva megkapom az eredményt. Még az 5. ábrán 53 fő állítja, hogy birtokol már ilyen fajt, a 6. ábrán – ahol hatósági engedély birtokában kérdezem mindezt – már csak 20 fő. Ebből könnyen kiszámolható, hogy a 110 főből 33-an (30%) követtek már el ilyen jellegű jogsértést.

Ismer-e olyan személyt, aki tartott már engedély nélkül védett/fokozottan védett/veszélyeztetett állatfajt?

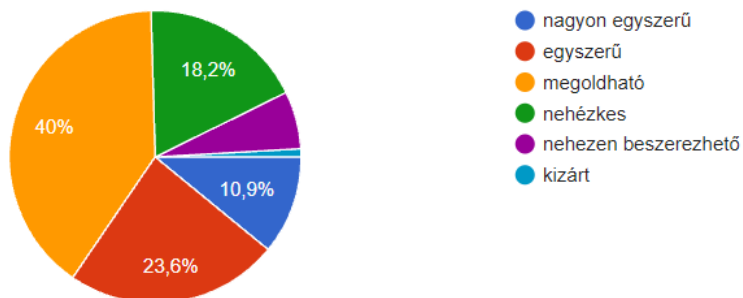
110 válasz

Meglátásom szerint azok a személyek, akik már néhány éve tartanak egzotikus vagy vadon élő állatfajt, biztosan találkoznak engedélykötelessel. Szükségszerű néhány csere vagy adásvétel, illetve a fajok ismerete, de az ilyen kis „szakmai csoportok” hamar kiismerhetők. A fenti diagram szemlélteti, hogy a válaszadók 54,5%-a ismer olyan személyt, aki jogellenesen tartott már védelemben részesülő állatfajt. Elsőre kimagaslónak érezhető az eredmény, azonban a kapcsolati hálónak köszönhetően teljesen reálisnak tűnik. Ezt úgy kell elképzelni, mint egy szabályos pókhálót, melynek közepe az „elkövető”, és a széleken helyezkednek el az ismerősei, jelen esetben a válaszadók. Gyakorlatilag a sok személy közül talán csak egy személy követ el természetkárosítást, azonban az összes ismerőse igennel fog válaszolni. Ebből adódóan az ábra eredményét inkább úgy kell értékelni, hogy a többség felismeri a jogellenes jelenséget, és ilyenről tudomása van.

Ön szerint a védettség alatt álló faj egyedének illegális beszerzése Magyarországon:

110 válasz

Érdekelt, hogy a kitöltők véleménye szerint mennyire nehéz illegális úton veszélyeztetett fajt beszerezni. Ez alatt értem többek között a legális forrásból, de jogellenesen behozott, illetve a közvetlen károsítással járó magyarországi vadonból származó befogást. Amennyiben a 6 megadott választ 2 csoportra osztjuk, legyenek ezek az „egyszerű” vagy „nehéz”, akkor kiderül, hogy 74,5% egyszerűnek tartja az effajta beszerzést.

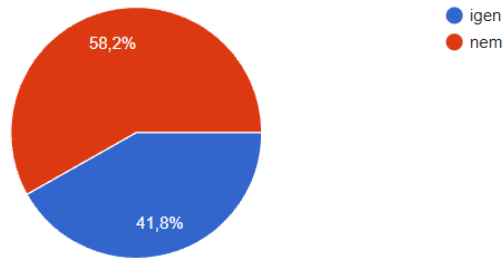

Az alábbi kérdésnél azt szerettem volna megállapítani, hogy az igény felmerülése után milyen forrásból szereznék be a válaszadók védett állatokat. Itt szintén jelölhettek többet is, illetve volt lehetőség saját választ is írni. A diagram a célszerűbb szemléltetés miatt készült a fenti formában. Mivel több választ is adhattak egyidejűleg, így százalékok helyett a kitöltők számát mutatja. Igyekeztem feltérképezni egyrészt a kereskedők szerepét a jelenségben, másrészt pedig az elsődleges természetkárosításra való hajlandóságot. A legtöbben azt választották, hogy olyan személytől szereznék be, aki ilyet tart. Ez elég széles kört lefed, hiszen itt lehetséges a csere, adásvétel és egyéb beszerzési forma. A számadatok azt mutatják, hogy a természetből kiemelés kézenfekvőbb, mint kereskedőtől vásárolni, feltehetően az ingyenes hozzáférés miatt. A kereskedőtől való beszerzést ennek ellenére 24 fő választotta, amely még így is kiemelkedő arány. A kitöltők kis része azonban teljesen elzárkózik a jogellenes beszerzéstől.

Ismer-e olyan személyt, aki engedély nélkül kereskedik/kereskedett védett állatfajokkal?

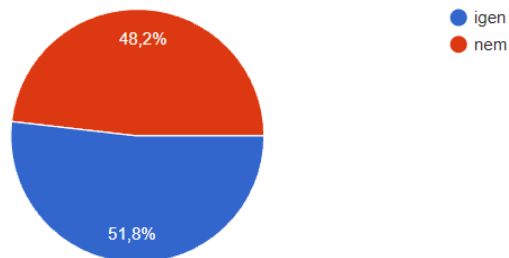
110 válasz

A 7. ábrához hasonlóan itt magyarázatot igényel az eredmény. Az „igen” válaszok aránya nem az ismert illegális kereskedők számát tükrözi, hanem azok arányát, akik őket ismerik. Ebből következik, hogy a válaszadók 41,8%-a, tehát majdnem fele, elméletileg rajtuk keresztül jogellenesen be is tudna szerezni védett fajokat. Ez az információ a többi adattal együtt azt támasztja alá, hogy könnyűnek tekinthető az ilyen cselekmény megvalósítása.

Hallott-e már olyan konkrét esetet, amikor illegálisan (engedély nélkül) tartott állatok miatt indult hatósági eljárás?

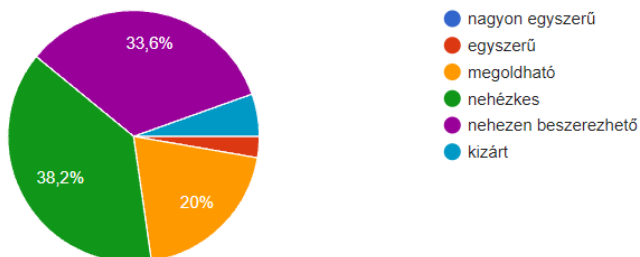
110 válasz

A 11. ábra szemlélteti, hogy a válaszadók több mint fele hallott már hatósági fellépésről a védett állatokkal való visszaéléssel kapcsolatban. Kutatásom során találtam nagy sajtóvisszhangot keltő cikkeket, azonban nem tucatjával. A kérdésre adott válaszok adatai fontosak mind a hatóság visszatartó erejének, mind pedig az elkövetések társadalomban lecsapódó képének a vizsgálatában.

Tapasztalatai szerint mennyire nehéz a gyakorlatban hatósági engedélyt szerezni védett fajok jogszerű tartására/tenyésztésére?

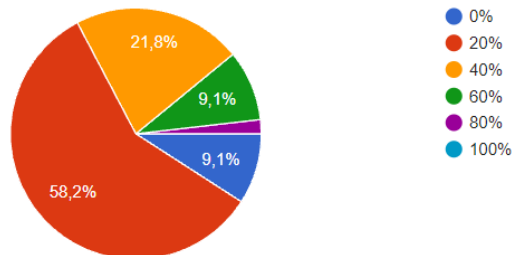
110 válasz

Az adott kérdést az interjú keretében is részletesen megvizsgáltuk, azonban visszajelzést szerettem volna kapni a kitöltőktől is. Korábban írtam arról, hogy a CITES fajokra jóval egyszerűbb engedélyt szerezni. Besorolásuktól függően van, ahol csak egy dokumentumra van szükség, mely a jogszerű beszerzést igazolja, ezzel ellentétben a magyarországi védelemben részesülő fajokra nagyon nehéz, van, amire kizárt. Ennek ismeretében abszolút várható eredmények születtek. Kizártnak tartotta az engedély beszerzését 6 fő (5,5%), mely a fokozottan védett fajokra teljes mértékben igaz, nehezen beszerezhetőnek ítélte meg 37 fő (33,6%), amely a védett, illetve a solymászfajokra teljesen reális válasz. Nehézkésnek ítélte meg 42 fő (38,2%), amely bár szubjektív, de érzékelteti, hogy az eljárás tartalmaz akadályokat. 22 fő (20%) megoldhatónak, míg 3 fő (2,7%) egyszerűnek vélte. Utóbbiaknál feltételezem, hogy a „csak” bejelentési kötelezettség alá tartozó fajokra gondoltak a kitöltők, illetve azokkal kapcsolatban volt személyes tapasztalatuk. Összegezve az arányokat, inkább a nehéz beszerzés irányába tendálnak a számok. Ahogyan az interjú, úgy ezek a válaszok is azt tükrözik, ha legálisan, minden jogszabályt szeretne valaki betartani, akkor a legtöbb esetben egy bonyolultabb, nehezebb procedúra előzi meg az engedély kiadását.

Ön szerint mekkora a valószínűsége, hogy illegálisan tartott egyed esetén az elkövető lebukik (hatóságok tudomására jut az eset)?

110 válasz

Az utolsó ábra a kitöltők véleményét tükrözi a hatósági tudomásra jutásról. A 11. ábra eredménye alapján a többség hallott már arról, hogy védett állattal való visszaélés miatt a hatóság eljárást indított. Ennek ellenére a 13. diagramon az látszik, hogy nem különösebben tartanak a válaszadók ettől, olyannyira, hogy 10 fő (9,1%) egyenesen kizártnak tartja, és a többség, 64 fő (58,2%) csupán 20% esélyt adna a lebukásra.

11.3.A látencia mértéke

Látencia marad az a jogellenes cselekmény, mely nem jut a hatóság tudomására, legyen szó bűncselekményről vagy szabálysértésről. Igyekeztem ezeket az adatokat saját forrásból beszerezni, melyek bár nem egzakt eredmények, így pontos számokkal nem tudom alátámasztani, azonban arányaiban érzékeltetik az elkövetések rejtettsége arányát. Az általam ez ügyben vizsgált elemek az interjú, valamint a kérdőíves kutatások látenciával kapcsolatos adatai voltak. Számos tényező és eredmény szól amellett, hogy a birtoklási igényeket illegális módon elégítsék ki. A kitöltők közel háromnegyede egyszerűnek tartja az említett fajok beszerzését, emellett kiderült, hogy több mint felük ezt a vadonból tenné. További eredményeket összevetve és kiértékelve elmondható, a szakmai berkekben közel sem ritka jelenségről van szó. Az eredményekből kiderült, hogy a vizsgált alanyok 30%-a már tartott engedély nélkül védelemben részesülő állatfajt, ezzel ellentétben a legtöbben nagyon alacsonynak érzik annak az esélyét, hogy az említett cselekmény a hatóság tudomására jut.

ÖSSZEGZÉS

Az élő állatok jogtalan belföldi kereskedelmével kapcsolatos elméleti és gyakorlati tapasztalatok ismeretében elmondható, hogy több hatóság komplex munkája és együttműködése, valamint a megfelelő társadalmi hozzáállás szükséges az ilyen jellegű tevékenység megszüntetéséhez. Kutatásom módszerei lehetővé tették, hogy megismerjem annak az oldalnak egy részét, amelytől a birtoklási igény származik. Mindemellett megkaptam a kiinduló feltételezéseimre is a válaszokat, melyek olykor igazoló, máskor cáfoló eredménnyel zárultak. A továbbiakban ezeket részletezem.

A kutatás kiinduló hipotézisei – egy kivételével – igazolódtak az interjú és a kérdőíves kutatás válaszainak feldolgozása és elemzése alapján. A téma társadalmi fontosságán, részletes ismertetésén túl, 4 fő irány alapján vizsgáltam a tárgykört.

- 1) A felderítések növelésének hatása a vásárlók igényeire.
- 2) A humánkapcsolatokra épülő felderítés.
- 3) Jogszabály ismeretének hiányossága.
- 4) A természetben okozott kár csökkenthetősége.

Az eredmények alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a felderítések gyakorisága csökkenti a vásárlók igényét az illegális úton beszerzett állatfajok iránt. Annak ellenére, hogy a médiában viszonylag ritkán szerepel ilyen jellegű hír, nagymértékű az ügyek ismertsége. A kutatási eredményekből megállapítható, hogy bár a többség hallott ehhez hasonló hírekről, mégis nagy az ismeretségi körükben található elkövetési ráta és a látencia. Ennek gyökerét abban látom, hogy nincs közvetlen kapcsolat az elkövetők többsége és jogkövetkezmények között. Az interjú azt erősítette, hogy nagy igény van a veszélyeztetett fajok beszerzésére, a kérdőív eredményéből pedig a motivációt lehetett megállapítani, mely a legtöbb esetben a hobbiból történő tartás. Az eredményekből egyértelműen látszik, hogy a hatósági fellépés nem eredményez jogkövető magatartást. Ennek oka a látenciából következő alacsony eljárások száma, valamint vizsgálatom során azt tapasztaltam, hogy nagyon alacsony büntetésekkel zárulnak a bíróságig jutó ügyek. A felderítések és a megindult ügyek száma egyértelműen nagyobb elrettentő erővel bírának, melynek hatására nemcsak a „hagyományos” birtoklást, hanem a kereskedelmet is

csökkenti azzal, hogy a vásárlók haszon-kár mérlege megbillen az utóbbi irányába, ezáltal megszűnik a kereslet illegális forrásból származó kielégítése.

A következő témakör vizsgálatánál az eredmények alapján beigazolódott, hogy az elkövetői körök sokak számára ismertek. A vad- és egzotikus állatokat tartók a társadalom olyan szűk rétegét teszik ki, hogy az eredmény szinte magától értetődő, azonban számszerű eredményekkel is alátámasztható. A kapcsolati háló feltérképezésére a kérdőíves kutatás statisztikai adatait használtam, melyből az következik, hogy a megkérdezettek nagy arányban ismernek olyan személyt vagy kereskedőt, aki jogtalanul birtokol veszélyeztetett állatfajt. Ezekből az eredményekből az következik, hogy realizált bűncselekménynél hangsúlyt kell fektetni akár a digitális, akár a személyes úton beszerezhető kapcsolatok feltárásához szükséges adatokra. Természetesen vannak elszigetelt esetek, ahol az elkövető mások bevonása nélkül követ el ilyen jellegű cselekményt, mint ahogy a példákban említett héjafiókákat gyűjtő „solymász(ok)” esetében is. Azonban az esetek zömében kisebb-nagyobb csoportokról van szó, akik egymás között tanácsokat, információt osztanak meg, vagy éppen adásvételt bonyolítanak le. A kapcsolatok felderítésének maximalizálásához elengedhetetlen az internetes felületek hatósági monitorozása. Amikor az „online fórumok” alfejezet elkészítéséhez gyűjtöttem információt szakmai gyakorlatom során, azt tapasztaltam, hogy sok idő telik el, mire a hatósághoz kerülnek az ilyen jellegű információ, legyen szó lakossági bejelentésről vagy társhatóságok közötti értesítésről. Ennek következtében a felderítés megkezdéséig annyi idő telik el, hogy sokszor meg is szűnik a jogellenes állapot. Amennyiben ezeket rendszeresen ellenőrzik, és mellette az elkövetők potenciális kapcsolatait is feltárják, gyakorlatilag teljes mértékben redukálható lenne az élő állatokkal kapcsolatos természetkárosítás.

A harmadik témakörnél állításommal ellentétes eredmény született. Mint ahogy az interjúban elhangzott, úgy a kérdőív adatai is azt mutatják, a szakmai berkekben lévők nagy része, több mint 40%-a, teljes mértékben ismeri a vonatkozó jogszabályokat. Hipotézisemet az indokolta, hogy bárki számára könnyű megoldás a vadonból befogni egy-egy védett egyed, melyet szintén alátámasztanak a kapott eredmények. Ezen túlmenően kisállatvásárokon is rendszeresen fellelhető olyan árus, aki jogtalanul árul védett fajokat. Az említett esetekben jóhiszeműséget feltételeztem a majdani tulajdonosokról, mely elő is fordulhat a laikusoknál. Ezzel a

gondatlan elkövetéssel ellentétben azt kell megállapítanom, hogy az elkövetők többsége teljesen tisztában van a vonatkozó jogszabályokkal.

Az utolsó témakörhöz kapcsolódó eredmények alaposan megleptek. Állításomat részben megcáfolták, részben megerősítették a mélyreható kutatás eredményei. A részletes kifejtés előtt le kell szögeznem, más országokban lehetséges, hogy helytállt volna a feltételezésem, de Magyarország vonatkozásában negatív eredményt kaptam. Ahogyan ismertettem, vannak hazánkban és nemzetközi szinten veszélyeztetett fajok. A témaválasztásnál azt gondoltam, ha minden „le van papírozva” egy ilyen állat birtoklásával kapcsolatban, akkor az kizárja a természetben okozott kárt. Ezen a ponton ketté kell választani a témát.

Egyik esetben teljesen legális volt a beszerzés/birtoklás, azonban országhatárt váltva más jogszabályok vonatkoznak az adott állapokra. Példaként említeném, ha CITES bizonylattal hoznak be Magyarországra olyan fajt, ami itt fokozottan védett, az bűncselekmény, azonban az elkövető semmilyen kárt nem okozott a természetben, és nem is volt ilyen szándéka. Itt gyakorlatilag egy adminisztrációs hiányosságról van szó.

A másik esetben az elkövető ténylegesen károsítja a természetet azzal, hogy onnan fogja be az egyedeket. Ebben az esetben, ha a motivációt nem is tudjuk megszüntetni, a legális forrásból történő beszerzés lehetőségével csökkenthetjük az elkövetések számát. A gyakorlatban ehhez viszont változásokra van szükség, melyet a következőkben bővebben kifejtek.

Javaslatok

Összegezve a kutatási folyamat eredményeit, több elméleti és gyakorlati probléma is a felszínre került, melyekre igyekszem a legjobb megoldásokat felvázolni. Az egész témának két mozgatórugója van, a jogi háttér és az egyéni igény. A köztük lévő feszültség generálja több szintéren a megoldásra váró feladatokat. A védett, EK védett és fokozottan védett állatfajok tekintetében a magyar jogszabályok túl feszesnek bizonyulnak. A solymászmadarakat leszámítva, fokozottan védett példányokra magánszemély számára kizárt az engedély megszerzése. A védettek és az EK védettek elméletileg megszerzhető, azonban a gyakorlat nem ezt mutatja. A CITES-es fajokkal nincs különösebb probléma, megfelelő ismertető, adatok szerepelnek a honlapjukon, és a hatósági eljárás/bejelentés is egyszerűbb. A

jogszabály módosításával lehetővé kellene tenni, hogy a külföldről legális tenyészetekből behozott, országunkban védett fajokat, az EU-bizonylathoz hasonló igazolással szabályosan lehessen birtokolni. Gyakorlatilag a solymászmadarakra vonatkozó rendelkezéseket kellene kiterjeszteni más állattípusokra. A hatósági enyhítés mellett polgári felelősségtudatot is ki kellene alakítani. Vizsgálathoz vagy rendszeres felügyeleti tevékenységet ellátó egyesület csatlakozásához kellene kötni az extra jogosultságot. Megszervezésében fontos lenne a zöldhatóság és a civilek közötti együttműködés, hogy mind a természetvédelmi céloknak, mind a magánigényeknek megfelelő legyen.

Ennek kidolgozásában a Nemzeti Környezeti Biztonsági Munkacsoport (National Environmental Security Taskforce - NEST) nyújthatna segítséget. A munkacsoportról azt érdemes tudni, hogy az Interpol 2014-ben hirdette meg, elsődleges célja a környezeti bűnözés elleni küzdelem hatékonyabbá tétele, nemzeti végrehajtói stratégia megalkotása, információcsere, illetve szakmai konzultációs fórum biztosítása, oktatások, valamint célzott, több hatóság munkáját érintő műveletek megszervezése. Szervezete már Magyarországon is megtalálható, a megállapodás aláírói az Agrárminisztérium, az Innovációs és Technológiai Minisztérium, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, valamint a Pest Megyei Kormányhivatal és az Országos Rendőr-főkapitányság.⁷³

Szükséges csökkenteni a látencia mértékén is. Meglátásom szerint a sokszor tárgyalt online tér folyamatos szakirányú figyelése, esetlegesen a zárt csoportokba való hatósági személy csatlakozása rövid idő alatt nagyszámú felderítést eredményezhet. Ennek feldolgozásához természetesen biztosítottak kell lennie az anyagi és humáneszközök meglétének is. Emellett különböző demonstratív eszközöket is célszerű lenne alkalmazni. Nagyon ritka az offline térben való nyílt hatósági jelenlét. Számos kisállatbörzén és hasonló rendezvényen jártam, mind ez idáig egyszer volt részem tapasztalni egy részleges ellenőrzést. Humángazdálkodási szempontból nehéz megszervezni hasonló akciókat, azonban az elkövetők okkal nem tartanak a lebukástól. Amennyiben a nagyobb, ilyen jellegű rendezvényeken az érintett társhatóságok megjelenének, nagyon rövid időn belül kialakulna egy kollektív jogkövető szemlélet.

⁷³ <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/osszefogással-a-kornyezeti-bunozes-ellen> (Letöltés: 2021. 11. 03.)

Az effajta intézkedésekkel egy időben vagy akár magában is, a vadon élő állatokkal kapcsolatos börzéken, kiállításokon vagy egyéb rendezvényen célravezető lenne olyan stand állítása, ahol a „zöldhatóság” ismeretterjesztő tevékenységet folytat. Itt a sokszor nagyszámban jelenlévő fiatalok is természetesnek veszik az ott hallottakat, és a potenciális vásárlók, kisállattartók is autentikus forrásból tájékozódhatnak.

Dr. Pongrácz Alex¹

Pongrácz Kálmán – Egy elfeledett államtudós az »Imperium Hungaricum« eszme szolgálatában

A két világháború közötti magyar államelmélet panteonjának számos figurája merült feledésbe az idő múlása – valamint az 1945 után fokozatosan kibontakozó, marxista-leninista eszmei fordulat jegyében szerveződő tudományos nómenklátúra „áldásos” tevékenysége² – folytán. A rendszerváltozás óta eltelt évtizedek folyamán szerencsére megindult az említett állam- és politikatudósok tudományos rehabilitációja – ennek ékes példaként említhetjük Ottlik László,³ vagy éppen Molnár Kálmán⁴ munkásságának feldolgozását –, ám néhány államtudósunk (ekként Krisztics Sándor, vagy a tulajdonképpeni elemzésünk tárgyát képező Pongrácz Kálmán) életművének teljes vagy részleges recipiálása továbbra is várat magára.

A méltatlanul perifériára került Pongrácz Kálmánnak már önmagában az életrajzát is nehéz feladat lenne rekonstruálni. A szóban forgó tulajdonnév digitális „bepötyögésekor” ugyanis jobbára a magát a budapesti polgármesteri székig „felküzdő” kommunista politikussal összefüggésben kapunk találatokat. A tanulmányunk centrumában álló Pongráczról ezzel szemben annyi szögezhető le teljes bizonyossággal, hogy ügyvédként tevékenykedett, külpolitikai íróként – s a Magyar Külügyi Társaság elnökségi tagjaként – az ún. „harmincévesek” csoportjának⁵ egyik vezetőjévé avanszált, és a Társadalomtudományi Társaság titkárává, valamint a Magyar Nemzetpolitikai Társaság alelnökévé is megválasztották.⁶

---

¹ Főszerkesztő, *Magyar Bűnűldöző*.

² Ezzel kapcsolatban bővebben ld. Cs. Kiss Lajos: Államtudomány vs. államellenes jogtudomány. In *Jog – Állam – Politika*, 14. évf., 2. különszám (2022), 55 – 70. o.

³ Szabadfalvi József: *Egy konzervatív állam- és politikatudós: Ottlik László (1895 – 1945)*. Dialóg Campus Kiadó – Debreceni Egyetemi Kiadó, Budapest – Debrecen, 2019.

⁴ Schweitzer Gábor: *A tisztességes jogtanár. Molnár Kálmán pályaképe*. MTA TKL JTI, Budapest, 2018.

⁵ A „harmincévesek” munkálkodására nézve ld. Ujváry Gábor: Az egyetemi ifjúság útkeresése az 1930-as években és 1940 körül. In *Gerundium – Egyetemtörténeti közlemények*, 9. évf., 2. szám (2018), 97 – 116. o.

⁶ Zeidler Miklós: A Magyar Külügyi Társaság és folyóirata: a Külügyi Szemle. In *Külügyi Szemle*, 1. évf., 1. szám (2002), 169. o.; *Békésmegyei Közlöny*, 64. évf., 276. szám (1937. december 3.), 4. o.; *Magyar Országos Tudósító*, 20. évf., 134. szám (1938. június 17.), 10. o.; *Magyar Országos Tudósító*, 21. évf., 27. szám (1939. február 3.), 30. o.

„Hősünk” – amellet, hogy a *Fiatal Magyarország* című könyvet⁷ is ő jegyezte – élénk publicisztikai tevékenységet tudhatott magáénak; a Prohászka Ottokár Körök Szövetségének⁸ folyóirataként fungáló, felvidéki kiadású *Új Élet* mellett rendszeresen jelentek meg írásai – a teljesség igénye nélkül – a *Duna Népe*, a *Hitel* című erdélyi orgánium, a *Katolikus Szemle*, a *Magyar Kultúra*, a *Magyar Külpolitika*, a *Magyar Szemle*, valamint a *Társadalomtudomány* hasábjain is. Az alábbiakban – amolyan à la carte módon – e gazdag, államtudományi és szociológiai relevanciával egyaránt rendelkező szövegtörzs néhány államelméleti vonatkozású elemét vesszük górcső alá.

A *nemzeti és nemzetközi Isten*⁹ című írásában Pongrácz a totalitárius hatalomgyakorlás mind fenyegetőbbé váló árnyékában teszi szóvá, hogy az írástudók – Julien Benda fordulatával élve – mekkora léptékű árulást is követtek el el. Benda és Babits meglátásaival egyetértve Pongrácz is elpanaszolja, hogy (1) a korábbi nagybetűs Tudomány a minden szellemi alapot nélkülöző praktikum szolgálójává züllött. (2) Az egyedül a termelés rentabilitását hirdető progresszív erők száműztek mindenfajta józan paraszti racionalitást. (3) A liberalizmus a maga „tőkecsodálatában” kizárólag a magukat materialista alapokra helyező tudományok iránt bír tisztelettel viseltetni. (4) S ha mindez nem lenne elegendő, a negyedik rend „kitagadta a világból az ész és az ideál korszak-formáló erejét, s az anyag, valamint [az] erő mítoszát beültette egy oly elsőrendű szellemi tudományágba is, mint a történelem”. Ennek eredményeként csak az anarchia szellemét sikerült kiszabadítani Pandóra-szelencéjéből, aminek egyenesági következményeként lendültek mozgásba azok a mozgalmak, amelyek radikális változást sürgettek, az Istenbe vetett hitet pedig csak névleg varrták fel zászlaikra. Pongrácz eljátszik a gondolattal, hogy mi történne, ha a Jóisten belemenne ebbe a játékba. Szerinte e „játékszabályok” mentén mozogva életre galvanizálnák a „saját képére és hasonlatosságára teremtett”, külön szlovák, francia, német vagy akár sokác Istent, amely Romániában szakállt hordana, Londonban angol bajuszt, míg Franciaországban kecskeszakállat. „Ha majd új Akropoliszokat építenek a nemzeti istenek számára, menjen fel a szószékre, és tegyen hűségnyilatkozatot az

⁷ Pongrácz Kálmán: *Fiatal Magyarország*. Magyar Nemzeti Könyv- és Lapkiadóvállalat Rt., Debrecen, 1930.

⁸ E szervezet tevékenységének elemzésére nézve ld. Bajcsi Ildikó: A Prohászka Ottokár Körök Szövetsége az első Csehszlovák Köztársaságban. Generációs önszerveződés a keresztényszocialista ideológia jegyében. In *Fórum. Társadalomtudományi Szemle*, 17. évf., 4. szám (2015), 61 – 86. o.

⁹ Pongrácz Kálmán: A nemzeti és nemzetközi Isten. In *Új Élet*, 2. évf., 11. szám (1933), 601 – 605. o.

államfőnek, vagy üljön be horogkeresztes zubbonyban és sarkantyús csizmában a törvényhozók közé? Csillag trónusát cserélje fel Berlinnel, Bukaresttel vagy Belgráddal, és mindenhatóságát – mellyel eddig a világmindenség ütemét diktálta – ezentúl csak Montenegró vagy Monaco felvirágoztatására szentelje?” – teszi fel a kérdést. Ez nyilvánvaló teológiai barbarizmust jelentene, amely teljességgel elfogadhatatlan: „Nem tudok, és nem is akarok hinni egy olyan Istenben, aki jóságát, gondoskodását, szeretetét országhatárok után más-más adagolásban méri, és segítő kezét csak azoknak nyújtja, akik pártjelvényt viselnek, vagy rohamcsapatokban marsolnak. Nem tudok, és nem akarok szellemet és észet, belátást vagy mindenhatóságot tulajdonítani egy olyan Istennek, aki a Rajna jobb partján másképp beszél és másképp cselekszik, mint a Rajna bal partján.” Pongrácz arra szólít fel, hogy vegyünk fel a harcot e „ledegradált, megcsonkított, elkomolytalanított” Isten-fogalommal szemben. „Az Isten és Császár problémája ma is aktuális.” figyelmeztet, majd oda konkludál, hogy „A politika nem lehet vallás, a vallás nem lehet politika. Két különböző síkban mozognak, nem terjeszkedhetnek egymás rovására, hiszen az egyik a múltó percnak, a másik az örökkévalóságnak készült.” Írását egy Hitlernek szánt próféciával zárja: a kancellár megnyerheti ugyan a franciákkal vívott csatáját, de biztosan takarodót kell fújnia az Istennel szembeni küzdelmében.

Pongrácz azonban nemcsak a totalitárius ideológiákat hibáztatja e szellemi-lelki kiüresedés okán; *Polgári kereszténység*¹⁰ című írásában a liberalizmust is éles kritikával illeti. Leszögezi, hogy „a középkor kötött szellemi és társadalmi formái közül kiszabadult Európa a «szabadság» jelszavát használta fel új küzdelmének végigharcolására”, s a nagy francia forradalom tulajdonképpen „nem más, mint a polgári erő, a polgári érdek, a polgári gondolat és a polgári világnézet mindent elsöprő diadala”. Az ész kultuszát hirdető progresszív-szabadelvű erők diadalával azonban az ember világa végzetesen beszűkült, s „A hit helyébe lépett racionalizmus szellemi, az ennek kapcsán csakhamar kifejlődött haszon- és anyagelvű gondolkozás pedig társadalmi vonatkozásban atomizálta az embert”. A politikai és gazdasági liberalizmus ideái a «laissez faire» elve mentén szerveződve „új pogány mítoszt” kreáltak, s az anyagi jólét kizárólagos hajszolásával paralel „igazság és ideál nélkül maradt az emberiség. Ez soká nem maradhatott így, s a

---

¹⁰ Pongrácz Kálmán: *Polgári kereszténység*. In *Magyar Kultúra [Kultúra]*, 22. évf., 9. szám (1935), 390 – 394. o.

fungáló rendszer érdekében valamit ki kellett nevezni igazságnak: ez volt a „demokrácia” – sommázza a demokratikus eszmék geneziséét Pongrácz. A nyugati típusú demokrácia azonban gyakorta helyeződik a kevésbé jóindulatú semlegesség álláspontjára, s könnyen viseltet a jó és rossz morális dilemmája iránt. Közép-Európa államaiban ezzel párhuzamosan egy „speciális új polgártípus” szökkent szárba, „amely fél lábbal Nyugathoz, fél lábbal Kelethez tartozott. Ez a polgárreteg elvi és lelki kompromisszumot kötött, tehát a régi és új rend hibáit egyesítette magában, azok erényei nélkül. (...) A hit és a vallásos élet megmaradt ekként külsőségnek, bizonyos társadalmi előkelőséget dokumentáló formaságnak, amelyen belül és amelynek leple alatt mégis érvényesülni tudtak a racionalizmus és materializmus «hitelvei». Tűz és víz egyesült ekként, s az eredmény az lett, hogy egyik rendszer sem tudott érvényesülni. (...) Közép-Európában a kompromisszum (...) azt eredményezte, hogy a hitélet képmutatóvá vált, tartalmában felhígult, tiszta formalizmussá merevedett. A mi jakobinusaink keresztet vetettek, s ezzel a keresztény Istent éppen úgy megcsalták, mint saját bálványukat, az Észet, amelyet absztrakcióként kezdtek imádni, miután a saját fejükben nem tudták feltalálni.” A polgárság e kríziséből csak akkor lehet kihátrálni, ha a szóban forgó réteg képessé válik a „rég, lapos racionalista és materialista világnézetét egy új, emelkedettebb, humánusabb és keresztényibb világnézettel felcserélni”. Ez azt is jelenti, hogy olyan platformra kell helyezkednie, amelyben az emberi önzés, az emberi alsóbbrendűség, az emberi szellem- és lélekcsonkítás, a szervezett individuális és kollektív öngyilkosság veszedelmeit, akadályait és apró kicsinyes gátlásait képes a hit tág horizontú szemlélete eredeti helyére szorítani és eliminálni.”

Pongrácz az ekkortájt gyakran hangoztatott népi elv, a „völkisch” gondolat eredetét és szerepét is több tanulmányában vizsgálta. E tanulmányokban Pongrácz nemzetszemlélete – avagy egy populáris fordulattal szólva: „nemzetkarakterológiája”¹¹ – is éles kontúrokból rajzolódik ki: ti. azt vallja, hogy „A nemzetek élete, fejlődése és fennmaradása térbeli elhelyezkedésüktől, lelki és szellemi hajlamaiktól és végül az idő, vagy más szóval a történelem előre teljes mértékben soha ki nem számítható esélyeitől függ”,¹² amely egy jól le- és behatárolható nemzeti karaktert hív életre, s – a földrajzi elhelyezkedés és a

¹¹ Ennek bővebb elemzésére nézve ld. Pongrácz Alex: „Mi a magyar?” Gondolatok nemzetkarakterológiáról és a „magyar alkat” kérdéséről. In *Magyar Bűnyűdöző*, 12. évf., 1-2. szám (2021), 68 – 101. o.

¹² Pongrácz Kálmán: A népi és európai gondolat küzdelme a magyarságban. In *Hitel*, 2. évfolyam, 2. szám (1936), 121 – 130. o.

kulturális attitűd mellett – döntő befolyást gyakorol a politikai élet mikénti alakulására is. Pongrácz a „Komp-ország” vizein evezve állapítja meg, hogy a magyar nép valóságos sorskérdésévé vált a „helyes választás” problémája, ami „Különböző földrészek, fajok, kultúrák és vallások között hanyódván, Nyugat-Kelet kérdése ránk nézve igen sok esetben az élet-halál kérdését jelentette. Hiszen úgy a keleti, mint a nyugati problémakör gyűjtőmedencéje volt és lesz sok olyan egymásból folyó vagy egymás után következő jelentős politikai vagy kulturális kérdésnek, amelyek alján tulajdonképpen a magyarság lényegének és önmegismerésének tudatos, vagy kevésbé tudatos vágya húzódik meg.” A Kelet s Nyugat közötti hanykolódás azonban kulturális szempontból mégsem vált akkora kataklizma forrásává: „a pozitív és negatív sarkok közötti állandó feszültség” ugyanis „a művelődés terén nemzeti szellemünk gazdagodásához és színeződéséhez vezetett”. A magyarság helyzete persze ettől függetlenül sem bizonyult valamiféle álomnak luxuskivitelben: „A germán, szláv, latin világ ütközőpontján, az ázsiai pogányság és a keleti, valamint a nyugati kereszténység választóján döntenünk kellett magunkról és jövőnkéről”, s Szent István döntése sok szempontból eldöntötte tette orientációnk mikénti kérdését, azonban hosszú távon nem tudta nyugvópontra juttatni a magyarság életében évszázadok óta fenn izzó népi-urbánus küzdelmet. „A népi hagyományokra támaszkodó keleti szemlélet pogány nemzeti és faji tradícióinak megfelelően” ugyanis „a »splendid isolation« politikáját akarja követni, kalandokra jár, és igájába akarja hajtani a magyarság körül lakó népeket, nem annyira politikai hatalmának reális megalapozása, mint inkább erejének nyers fitogtatása céljából. Ezzel szemben „A nyugati szemlélet – keresztény gondolatoktól átszöve – már számol az európai népek társaságával, a népek és fajok egyenjogúságával, és sokkal inkább szervezésre, mint kíméletlen hódításra gondol, vagyis mai értelemben vett föderációt alakít a magyarság békés vezérszerepének elismertetése mellett.” Miközben a XIII. századtól kezdve a magyarság teljes jogúan európaivá vált, a török kiűzése után a Nyugat a „Német-Római Császársággal” való együtthaladást jelenti a függetlenségi tartalmat nyert keletiséggel szemben, s a Habsburgokkal lojális aulikusok nem osztják a Duna-völgyi szupremáciát a nemzeti függetlenség tényével indokolni kívánó kurucos hevületet. „Nyugat-keleti ingahelyzetünk s a szeszélyes közép-európai történelem hol az egyik, hol a másik felfogásnak látszik kedvezni, s így egyöntetű állásfoglalásra sohasem tud eljutni a nemzet. Helyzetünk mindig többértű és

összetettebb mint politikai érzékünk” – sommázza meglátásait Pongrácz, s végül a népi és európai gondolat szintézise mellett tesz hitet. „Mindkét gondolat nélkülözhetetlen, mindkét gondolat a magyarság sors- és létkérdéseinek magvát alkotja. Az európai és népi élmény nélkül színtelen, szegény és csonka lenne a magyar lélek, ezek hiányában kiszáradna szellemi életünk, iránytű nélkül maradna politikai és történelmi képességünk, elvesztenénk helyzet- és időérzékünket – amivel ezer éven át magyarok és európaiak tudtunk maradni. Az európai művelődés szelleme nélkül ma már nem tudunk Európában megmaradni.”

Pongrácz szerint a magyarság európai hivatását csakis az „Imperium Hungaricum”¹³ elve mentén mozogva tudja betölteni. Ez az elgondolás tulajdonképpen már az államalapítás folyamán kidolgozást nyert: „Szent István lángelméje” ugyanis „az «Imperium Romanum» eszméje mellé, illetve helyébe oda állította az «Imperium Hungaricum» gondolatát. S míg Nyugaton a pápa és a császár hitbéli egycélúsága hosszú időn át reális valósággá tudta tenni a «Pax Romana» ideálját, addig Keleten a pápa és a magyar király harmonikus együttműködése valósította meg a «Pax Hungarica»-t, mint a magyar nagyhatalmi és birodalomszervezési rendszer vezérgondolatát, amely lehetővé tette a kis nemzetek fennmaradását és szabad fejlődését.” E szentistváni megoldást a későbbiek folyamán a Habsburgok is haszonnal forgatták az univerzalizmus képviselőjekor, s a XX. század csatáinak megnyerése is az osztrák-magyar egymásrautaltság újbóli felismerésével érhető el (vagyis lett volna elérhető): „A középkori «Sacrum Imperium» eszméje, amely (...) Közép-Európában előbb «Imperium Hungaricum», utóbb «Imperium Austriacum» formájában jelenik meg, nem egyéb tehát, mint a fajilag, településileg, földrajzilag, s még vallásilag is annyira megosztott, de nagy többségében mégis katolikusnak maradó Közép-Európa egyetlen lehetséges, a történelem által is igazolt különleges hatalmi és kormányzati formája. Ausztria és Magyarország már nevükben is őrzik nemzetfeletti jellegüket és közhatalmuk univerzális jellegét. A katolikus európai és magyar szellem találkozásából ezer évvel ezelőtt sarjadt, s a Szent Korona elméletében testet öltő monarchikus elvet tehát, mint nagyhatalmi múltunk legszebb emlékét és közép-európai küldetésünk egyetlen reményt keltő zálogát, teljes tisztaságában fenn kell tartanunk, és meg kell őriznünk.”

---

¹³ Pongrácz Kálmán: Az «Imperium Hungaricum» örök hivatása Európában. In *Katolikus Szemle*, 48. évf., 8. szám (1934), 453 – 460 o.

Pongrácz Kálmán gondolatvilágánál még hosszan időzhetnénk el, azonban ehelyütt nem feladatunk a teljes pongráczy eszmevilág kifürkészése. Reméljük, hogy e gondolatébresztőnek szánt írásunkkal hozzá tudunk járulni ahhoz, hogy a hazai tudományos grémium ismét foglalkozni kezdjen a keresztény-katolikus állameszme értékei iránt elkötelezett Pongrácz munkásságával.

Dr. Petréttei Dávid¹
A kriminalisztika ostroma

A cím rájátszás Kelly M. Pyrek 2007-ben megjelent könyvének² címére. A kriminalisztika ostroma – nézetem szerint – a forenzikus, törvényszéki, igazságügyi tudományokat és módszereket kihívások elé állító paradigmaváltás, mely még jelenleg is folyamatban van.³

1. A DAUBERT-ÜGY

1973. július 26-án a kaliforniai Escondido városában született Joyce és William Daubert fia, Jason, komoly rendellenességekkel: sérvvel, csökevényes nagylábujjakkal, teljesen merev, csirkeszárny-szerű jobb karral, jobb kezén mindössze két ujjal. 1983-ban az édesanya az újságban egy olyan kislányról látott fényképet, aki Jasonhoz hasonló születési rendellenességekkel élt, ő Mary Oxendine volt. Az Oxendine család perbe fogta a Merrell Dow gyógyszergyárat, a Dow Chemical egyik vállalatát; a per tárgya az volt, hogy a cég által forgalmazott Bendectin nevű, a terhes anyáknak készült hányinger-csillapító készítmény okozta a lányuk születési rendellenességét. Az Oxendine család 1983 májusában hétszázötvenezer dollárt nyert, ami az első jelentős ítélet volt a Merrell Dow ellen akkorra indult hétszázötven perben. A cég két héten belül kivonta a Bendectint a piacról, ugyanakkor kutatásokat finanszírozott, amelyek során kimutatták, hogy a gyógyszernek nincsenek születési rendellenességet okozó mellékhatásai. Az ítéletet követően sajtóközleményben tiltakoztak, mi szerint a döntés nincs összhangban a tudományos tények súlyával. A Daubert család saját szakértőket bízott meg, akik *in vitro* vizsgálatokkal, *in vivo* állatkísérletekkel, a hatóanyag kémiai tulajdonságainak elemzésével, illetve számos szakkikk metaanalízisével arra a következtetésre jutottak, hogy a Bendectin fogyasztása és a születési rendellenességek között kimutatható a kapcsolat. Ezek alapján ők is perbe fogták a Merrell Dow gyógyszergyárat.⁴

---

¹ Külsős oktató. Nemzeti Községi Oktatói Egyetem Rendészettudományi Kar. Krimináltechnikai Tanszék.

² Pyrek, Kelly M.: *Forensic Science Under Siege: The Challenges of Forensic Laboratories and the Medico-Legal Investigation System*. Academic Press, Amsterdam. 2007.

³ Petréttei Dávid – Angyal Miklós: Hol tart most a kriminalisztika ontogenezeise? In *Magyar Jog*, 2018/1. szám, 51–57. o.

⁴ <https://undark.org/2020/02/17/daubert-standard-joyce-jason/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

A Dél-Kaliforniai Kerületi Bíróság mint elsőfokú szövetségi bíróság 1989-ben elutasította a Daubert család keresetét, amit 1991-ben helyben hagyott a Kilencedik Körzeti Fellebbviteli Bíróság, ahová Kalifornia is tartozik, de nyitva hagyva a fellebbvitel lehetőségét. Az ügy így a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság elé került, ami 1993-ban hozott döntést.⁵ Ez lett a híres Daubert-ügy, ami lefektette az úgynevezett Daubert-kritériumokat vagy -standardokat a szakértői bizonyítás szabályai kapcsán. (Az ügyben egyébként új eljárásra kötelezték a Kilencedik Körzeti Fellebbviteli Bíróságot, ami – immár az új szabályok alapján – jogerősen ismét a gyógyszergyár javára döntött 1995-ben.⁶)

2. A FRYE-STANDARD

Az első- és másodfokon eljáró bíróságok azért döntöttek a gyógyszergyár javára, mert a Daubert család szakértői csapata által használt tudományos bizonyítási módszer nem volt széles körben elfogadott a szakértők közösségében. Ez az érvelés az úgynevezett Frye-standardra támaszkodott, ami a szövetségi fővárosban működő D. C. Körzeti Fellebbviteli Bíróság 1923-as ítéletén alapul.⁷ James Alphonso Frye emberölés miatt állt bíróság elé, ártatlanságát pedig úgy kívánta igazolni, hogy a korabeli hazugságvizsgáló készülék szerint nem hazudott a vallomásaiban.⁸ A korabeli hazugságvizsgáló készülék a szisztolés vérnyomás mérésén alapult, amit Elizabeth Holloway Martson, amerikai jogász-pszichológus fejlesztett ki. (Egyébként róla mintázta férje a képregényhős „Wonder Woman”-t.⁹) A fellebbviteli bíróság döntése értelmében sokszor nehéz lehet pontos határvonalat húzni egy új tudományos módszer „kísérleti” és „bizonyítottan működő” fázisai közé. Azonban amikor a bíróság bizonyítékként fogad el egy új módszert, ügyelnie kell arra, hogy azt az adott tudományos szakterület széles körben elfogadottként, hitelt érdemlőként kezelje. Azaz a tudományos bizonyíték értékét az határozza meg, hogy az adott szakterület szakértőinek döntő többsége tudományos módszerként elfogadja-e. 1923-ban a szisztolés vérnyomásra épülő hazugságvizsgálót a

⁵ <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/509/579/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

⁶ Alexis Abboud: Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc. (1993) <https://embryo.asu.edu/pages/daubert-v-merrell-dow-pharmaceuticals-inc-1993> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

⁷ <https://casetext.com/case/frye-v-united-states-7> (2022. 05. 28.)

⁸ Weiss, Kenneth J. – Watson, Clarence – Xuan, Yan: Frye's Backstory: A Tale of Murder, a Retracted Confession, and Scientific Hubris. In *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law Online*, 2014/2., 226–233. o.

⁹ <https://web.archive.org/web/20040202224438/http://www.bu.edu/alumni/bostonia/2001/fall/wonderwoman/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

fiziológusok és pszichológusok többsége nem tekintette kiforrott, alátámasztott módszernek, ezért az említett körzeti fellebbviteli bíróság elutasította Frye fellebbezését.¹⁰

3. A DAUBERT-STANDARD

A Frye-standard volt az uralkodó szabály a szakértői bizonyítás megítélésekor, egészen a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság Daubert-ítéletéig. Ebben az ítéletben a bíróság elfogadta a felperesek előterjesztését, mi szerint a Bizonyítás Szövetségi Szabályai (Federal Rule of Evidence¹¹ – a továbbiakban FRE) címet viselő 1975-ös szövetségi törvény felülírta a Frye-standard alkalmazását, 702. pontja ugyanis azt mondta ki, hogy tudományos, technikai, szakmai vagy egyéb különleges szakismeretet igénylő kérdések megválaszolása esetén a tanú, aki tudása, jártassága, tapasztalata, képzettsége vagy végzettsége szerint szakértőnek minősül, előterjesztheti véleményét vallomásként. (Az Egyesült Államokban a bíróság előtt mindenki tanú; tényszerű élményein vagy tapasztalatain kívül feltételezéseit, következtetéseit, meglátásait azonban kizárólag a szakértő tanú terjesztheti elő, a szemtanú például nem.) Az FRE vonatkozó pontja tehát nem beszélt a széleskörű elfogadottság követelményéről. A Legfelsőbb Bíróság azonban észlelte, hogy azt „valakinek” továbbra is mérlegelni kell, hogy az adott kérdés szakkérdés-e, az adott szakértő pedig szakértő-e. Ezért ezeket a kérdéseket az ítéletében szabályozta.

Az úgynevezett Daubert-kritériumok tehát a következők lettek:

- A szakvéleménynek relevánsnak kell lennie az ügy szempontjából, és megbízható tudományos alapokon kell állnia.
- A szakvélemény megbízhatóságával kapcsolatos kétségek nem bízhatók az esküdtszék mérlegelésére.
- A következtetések akkor minősülnek tudományos ismeretnek, ha a szakértő igazolni tudja, hogy az eredmények levezetése során tudományos módszereket alkalmazott, amik a tudományos módszertanból származnak.

¹⁰ Bernstein, David E.: Frye, Frye, Again: The Past, Present, and Future of the General Acceptance Test. In *Law and Economics Research Papers Series*, Paper No. 01-07. 2001. George Mason University School of Law.

¹¹ A hatályos szöveg elérhető: <https://www.rulesofevidence.org/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

A tudományos módszer követését az alábbi indikátorokon lehet lemérni:

- A módszert tesztelték-e, tesztelhető-e?
- A módszer hibaszázaléka ismert-e?
- Megtörtént-e a módszer tudományos publikálása? (Értve ezalatt a „peer review” lektorálást.)
- A módszerrel kapcsolatos kutatásokat csak e szakvélemény érdekében végezték, illetve ki finanszírozta a tudományos kutatásokat?
- A módszert a tudományos közösség széles körben elfogadottnak tekinti-e?

Mindezeket a kérdéseket a bírónak „kapuőrként” kell mérlegelnie a tárgyalás előkészítése során, hogy a tárgyalásra, az esküdszék elé már valóban csak releváns és megbízható szakértők léphessenek.

4. A DAUBERT-TRILÓGIA

Hagyományosan Daubert-trilógiának nevezik összefoglalóan a szakértői bizonyítás újraszabályozását eredményező három precedenst, a Daubert-ügy mellett a General Electric Co. v. Joiner¹² és a Kumho Tire Co. v. Carmichael¹³ ítéleteket.

A General Electric ügyben az egykori villanyszerelő, Robert Joiner perelte a céget. 1973-tól dolgozott ott, és az évek alatt többször érintkezett transzformátor hűtőfolyadékkal, az többször a kezére és a szemébe került a munkavégzés során. 1983-ban kiderült, hogy némelyik transzformátor hűtőfolyadéká PCB vegyületet tartalmaz. 1991-ben Joinernél tüdőrákot diagnosztizáltak, ezért perbe fogta a céget. Első fokon pert vesztett, mivel nem lehetett hitelt érdemlően igazolni, hogy valóban ki volt téve PCB-mérgezés lehetőségének, illetve azt sem, hogy a PCB-nek egyáltalán köze van a tüdő daganatos betegségeihez. Joiner hosszú éveken át dohányzott, illetve családja kórtörténetében előfordult tüdőrák. Fellebbezését követően a körzeti bíróság az ő javára döntött, megállapítva, hogy az elsőfokú bíróság a mérlegelési jogkörrel visszaélve zárta ki a felperes szakértőit. Az ügy a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságra került, ahol 1997-ben az elsőfokú ítéletet hagyták jóvá. Az indokolás szerint az eljáró bíró, az FRE szerint, kapuőri szerepében jogosult a szakértő tanúk hitelt érdemlőségét elbírálni, és a szakértő kizárása nem támadható pusztán a mérlegelési jogkör megsértésére való hivatkozással.

¹² <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/522/136/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

¹³ <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/526/137/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

A Kumho Tire ügyben Patrick Carmichael 1993 júliusában balesetet szenvedett a gépkocsijával, amiben egyik utasa életét vesztette, több másik utasa pedig súlyosan megsérült. A balesetet a jobb hátsó kerék durrrdefektje okozta. Carmichael három héttel a baleset után keresetet nyújtott be a gyártó cég ellen, álláspontja szerint a durrrdefektet gyártási hiba okozta. Az általa bevont szakértő tíz évig dolgozott a Michelin gyárnak, a vizsgálatot a gumiabroncs megfigyelésével végezte, véleménye szerint azért biztos, hogy gyártási hiba okozta a balesetet, mert más okot nem talált. A Kumho Tire cég a kerületi szövetségi bírósághoz fordult, mert álláspontja szerint a szakértő módszere nem felel meg a Daubert-kritériumoknak. Az elsőfokú szövetségi bíróság a cégnek adott igazat, ítéletük szerint a gumiabroncs szakértő vizsgálatai nem tudományos módszerek, ezért az ügyből azokat kizárta. Carmichael fellebbezett a Tizenegyedik Körzeti Fellebbviteli Bíróságra, ahol megváltoztatták az elsőfokú ítéletet. A másodfokú bíróság szerint a Daubert-kritériumok a tudományos szakterületeken működő szakértőkre vonatkoznak, ezek mellett azonban léteznek szakmai, technikai ismereteket felhasználó szakértő tanúk is, akik esetében a kritériumok döntő többsége értelmezhetetlen. A másodfokú ítélet ellen a Kumho Tire fellebbezett a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságra, ami 1999-ben hozott ítéletet. Ebben precedens-erővel leszögezte, hogy az FRE a „tudományos, szakmai, illetve egyéb különleges szakismeret” kifejezést használja, és ebből a Daubert-ítélet a tudományos szakismeretekre vonatkozik. Az elsőfokon eljáró bíróságoknak joguk van a konkrét ügy és a konkrét szakterület vonatkozásában más kritériumokat elvárni, ha a Daubert-kritériumok nem értelmezhetők. A Legfelsőbb Bíróság a konkrét ügyben kijelentette, hogy nem a szakértő felkészültségével volt a gond, nem is a módszerével, hiszen tíz évet dolgozott egy másik gumigyárban üzemmérnökként, és a kérdéses gumiabroncs vizuális vizsgálata is megfelelő módszer. A gond az volt, hogy nem tudta a következtetéseit megfelelően alátámasztani. Az, hogy biztosan gyártási hiba okozta, mert más problémának nincs nyoma, gyakorlatilag kizárólag a szakértő közlésén alapult. A Legfelsőbb Bíróság ezért az elsőfokú bíróság ítéletét hagyta jóvá.

A Daubert-trilógia következményeként az FRE szakértőkre vonatkozó szabályai is megváltoztak, gyakorlatilag belekerültek a precedensekben megfogalmazott jogelvek. Azaz a tanú szakértőként léphet fel, és véleményt terjeszthet elő, ha tudományos, műszaki vagy egyéb szaktudása segítheti a bíróságot (illetve az esküdtszéket) a bizonyíték megértésében vagy a szakkérdés eldöntésében, és a

vallomása (szakvéleménye) elegendő tényen, adaton alapul. Továbbá a vallomása (szakvéleménye) megbízható elvekre és módszerekre támaszkodik, és ezeket az elveket és módszereket megfelelően vonatkoztatja a tényállásra.

5. A DNS ÉS A CSI

A kilencvenes években kezdődött a DNS forenzikus felhasználása, robbanásszerű fejlődést produkálva, ami mind a mai napig tart. Az igazságügyi genetika a kriminalisztika negyedik mérföldkövének számít.¹⁴ A forenzikus genetika „messziről”, azaz laikusok számára is rendkívül tudományosnak tűnik: genetikát, biokémiát, biostatistikát használ, komoly műszerapparátust, az eredmények interpretálásánál a Bayes-tételt, Likelihood Ratio-számításokat. Szelektivitása, hibaaránya, pontossága szabatosan megadható a szakvéleményekben. A klasszikus kriminalisztikai szakértői területek számára hirtelen rendkívül magasra tette a léct. A DNS lett a forenzikus tudományok „arany standardja”.¹⁵

Az Egyesült Államokban 2009-ben született meg az úgynevezett NAS-jelentés¹⁶, ami kifejezetten leszögezi, hogy a DNS első, 1986-os igazságügyi felhasználását megelőzően a bűnüldözés és a szakértői közösség sok szereplője szerint az, hogy a szakértő képes volt álláspontját megvédeni a keresztkérdések során is, egyben hiteltérdemlővé tette a vizsgálati módszereit is. Kifejezetten ezek vizsgálatára nem is fordítottak figyelmet; sőt a klasszikus területek hibaszázalékának becslése a jelentés idejére (2009) sem történt meg.¹⁷

Meg kell továbbá említeni a „tudományos bizonyítékokat” a nappalinkba költöztető CSI-sorozatokat is. Ezek névadója, a Crime Scene Investigation 2000-ben indult az Egyesült Államokban, és azóta számtalan egyéb televíziós sorozat került adásba ebben a stílusban (CSI: Miami, CSI: New York; NCIS, NCIS: Los Angeles, New Orleans, Hawaii; Dexter, Dr. Csont stb.), örökre megváltoztatva a szórakozni vágyók sztereotip képét a bűnüldözésről, a nyomozásról. A kilencvenes évekig „a nyomozó” laza csibész volt, aki verekedéssel, lövöldözéssel és éjszakai bárók látogatásával

¹⁴ Fenyvesi, Csaba: Notion, Tendencies, Milestones, Principles of Criminalistics. In *Eureka Social and Humanities*. 2019/2. 39–49. o.

¹⁵ Lynch, Michael: God's signature: DNA profiling, the new gold standard in forensic science. In *Endeavour*, 2003/2., 93–97. o.

¹⁶ National Research Council of the National Academy of Science: Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/228091.pdf> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

¹⁷ NAS-jelentés, 42–43. o.

göngyölítette fel az ügyeket; amikor megérkezett a helyszínre, ott már javában munka folyt, a háttérben néhány szürke alak porozta a felületeket vagy kattogtatta a fényképezőgépet – de munkájuk a forgatókönyvek szerint gyakorlatilag soha nem befolyásolta a nyomozást. A CSI-filmeket követően ez homlokegyenesen megváltozott: az ügyeket immár „a tudomány” oldja meg, tagadni nem érdemes (és nem is szokás...), a nyom mindig ott van, csak rafináltabbnál rafináltabb módszerekkel elő kell hívni, meg kell találni. Néhány sorozatepizód megtekintése után „mindenki” alapos forenzikus ismeretekkel vértette fel magát, és pontosan tudta, hogy a számítógépben addig pörög az ujjnyom vagy a DNS, amíg nem villog a „Match: 99,97%”, és ezután „letartóztatható az elkövető”. A bűnüldözéssel kapcsolatos hozzáállás és elvárások megváltoztak; egyesek szerint a „CSI-hatás” befolyásolta az ítéleteket hozó amerikai esküdteket is, más kutatások nem támasztottak alá ilyen közvetlen hatást.¹⁸

6. JUSTIZMORDOK

1992-ben alapították az Innocence Project nevű nonprofit szervezetet az Egyesült Államokban.¹⁹ A társaság DNS-elemzés segítségével vizsgál újra régi bűnügyeket, melyekben halálra vagy hosszú szabadságvesztésre ítélték embereket. 2014-ben egy tanulmány arra a következtetésre jutott, hogy az Egyesült Államokban jogerősen halálra ítélték 4,1%-a ártatlan lehet.²⁰ Kiderült továbbá, hogy a téves elítélésekhez nemcsak szubjektív személyi bizonyítékok (pl. téves felismerés, valótlan tanúvallomás stb.) vezetett, hanem a forenzikus szakértők hibái is, méghozzá az esetek legalább 39%-ban.²¹

Nogel Mónika felhívja a figyelmet, hogy a Daubert-kritériumok ellenére a bíróságok továbbra is befogadják a klasszikus kriminalisztikai szakvéleményeket. A tudományos megalapozottság és megbízhatóság megkérdőjelezése inkább az

---

¹⁸ Petrétei Dávid: Gondolatok a helyszíni krimináltechnika egyes elméleti és gyakorlati kérdéseiről. In *Belügyi Szemle*, 2013/10. szám, 34–64. o.; Angyal Miklós – Bezsenyi Tamás – Petrétei Dávid: „Az egész eljárásnak több a kára, mint a haszna” – A kriminalisztikai fejlesztések dilemmái. In *Rendőrségi Tanulmányok*, 2018/2.szám, 68–92. o.

¹⁹ <https://innocenceproject.org/about/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

²⁰ Gross, Samuel R. – O’Brian, Barbara – Hu, Chen – Kenedy, Edward H.: Rate of false conviction of criminal defendants who are sentenced to death. In *PNAS*, Voll. 111., No. 20, 7230-7235.

²¹ Gerald M. LaPorte: Wrongful Convictions and DNA Exonerations: Understanding the Role of Forensic Science. <https://nij.ojp.gov/topics/articles/wrongful-convictions-and-dna-exonerations-understanding-role-forensic-science> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

akadémiai szférában, tanulmányokban, jelentésekben történik meg.²² Idézi továbbá a fent említett NAS-jelentést, ami arra az aszimmetriára hívja fel a figyelmet, hogy a védelem által a vád szakértőjével szemben előterjesztett, a Daubert-kritériumokra épülő kifogást a bíróság rendszeresen elutasítja, míg a vád által a védelem szakértőjével szemben előterjesztett, Daubert-kritériumokra épülő kifogásoknak rendszeresen helyt ad, és a védelem szakértőit kizárja.²³

Például a fogorvos szakértők kezdetben nem végeztek harapásnyom azonosítást. Az áttörést 1975-ben a *People v. Marx* precedens hozta meg.²⁴ Ebben az ügyben a terhelt foga annyira jellegzetes volt, hogy a sértetten hátramaradt harapásnyomot okozó fogként három fogorvos is azonosította azt. A *People v. Marx* ügyben az azonosítást maguk az eljáró szakértők is ritka és szerencsés kivételnek tekintették.²⁵ Ezt követte a hírhedt sorozatgyilkos, Ted Bundy pere, aki az egyik áldozata fenekét megharapta, és a fogazata olyan jellegzetes volt neki is, hogy a harapásnyomot azonosítani lehetett. Bundy jogvégzett ember volt, ráadásul imádott szerepelni, az ellene folyó perben élénken közreműködött, kifogásokat emelt, észrevételeket és indítványokat tett, azonban zokszó nélkül tudomásul vette a harapásnyomának azonosítását.²⁶ Ezek az alapvetően rendkívül szerencsés ügyek azonban akkora lökést adtak a szakterületnek, hogy ezt követően egyre több fogorvos szakértő, sőt klinikai fogorvos végzett azonosítást harapásnyomokból, és azokat a bíróság általában kritika nélkül elfogadta.²⁷

Az Egyesült Államokban 2009 és 2016 közt feltárták, hogy a harapásnyomok azonosítását végző szakértők kirívóan nagy hányada elvérzik a kompetenciateszteken, sokszor még felismerni sem képes a harapásnyomokat (azaz megkülönböztetni azokat más nyomoktól). 2018-ban az Egyesült Államokban „legalább tizennégy” olyan ügyről tudtak, ahol későbbi DNS-vizsgálat igazolta a harapásnyom azonosításra épített justizmordot.²⁸ Ezek nagy részében a nyolcvanas

²² Nogel Mónika: *Az igazságügyi szakértői vélemények hiteltérdemlősége a büntetőeljárásban*. Doktori értekezés. Pécs, 2018, 84–86. o.

²³ NAS-jelentés, 96–97.

²⁴ 54 Cal.App. 3d 100, 126 Cal. Rptr. 350, 77 A/L.R.3d 1108 (2nd Dist. 1975).

²⁵ Petrétei Dávid: Fogaink és a kriminalisztika. In *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXI.*, Pécs, 2019, 161–166. o.

²⁶ Tron, Gina: If Ted Bundy's Trial Was Today, He May Have Walked Free — Thanks To Bite Mark Evidence (2019) <https://www.oxygen.com/blogs/how-ted-bundy-got-convicted-is-bite-mark-evidence-credible> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

²⁷ Richard Souviron – Leslie Haller: Bite mark evidence: bite mark analysis is not the same as bite mark comparison or matching or identification. In *Journal of Law and Biosciences*, 2017/3., 617–622. o.

²⁸ Jason M. Chin – D'Arcy White: Forensic Bitemark Identification Evidence in Canada. <https://csidds.files.wordpress.com/2018/08/ssrn-id3201061.pdf> (Letöltés: 2019. 06. 26.) 2–3.

években történt az eredeti – téves – elítélés.²⁹ A NAS-jelentés egyenesen leszögezi, hogy a fogazat egyedisége sem tudományosan igazolt, de ha el is fogadjuk a gyakorlatban egyedinek, az végképp nincs igazolva, hogy a fogazat ezt az egyediséget leképezi az emberi bőrön, és hogy az emberi bőr ezt az egyediséget megőrzi. Ráadásul a különböző azonosító módszerek háttere nem tisztázott, azok egymással nem vethetők össze, nem derül ki, hogy a rugalmas bőrbe képződött nyom lehetséges torzulását mennyire veszik figyelembe. Sőt nincs semmiféle mennyiségi vagy minőségi minimum követelmény annak megítélésére, hogy az adott nyom azonosításra vagy kizárásra alkalmas-e.³⁰

7. AZ UJJNYOMOK

Az ujjnyomok felhasználása során két híres justizmord ismert, Shirley McKie és Brandon Mayfield ügyei. McKie skót nyomozónő volt, akinek hüvelykujjnyomatát 1997-ben azonosnak találták egy emberölés helyszínén rögzített nyomtörredékkel. A nyomtörredék egyedi azonosításra alkalmatlan lett volna, nem tartalmazott elegendő sajátossági pontot.³¹ Mayfield oregoni jogász, aki heteket töltött letartóztatásban a 2004-es madridi terrortámadást követően. Az FBI hivatalos álláspontja szerint az önműködő ujjnyomatazonosító rendszer (AFIS) eredményeinek félreértelmezése, illetve két szakértő hibája vezetett a téves azonosításhoz.³² A később Mayfield által indított per ítéletéből azonban az derül ki, hogy az AFIS által felkínált kandidátusi lista, tehát az adatbázisból az algoritmus által kiválasztott húsz leghasonlóbb ujjnyomat donorja ellen titkos nyomozást indítottak, holott a kandidátusi listán szereplők egyike sem volt azonos a helyszíni nyommal.³³ Mayfield szerepelt ezen a listán, ráadásul muszlim vallású volt, és katonaviselt, ezért a felderítést egyre inkább rá koncentrálták; végül egy szakértő több nap után kimondta az ujjnyomatára, hogy az kétségtelenül azonos a helyszíni nyommal. (Nem szükséges hangsúlyozni, hogy már a kandidátusi listán szereplők elleni nyomozás elrendelése is teljesen szakmaiatlan lépés volt, a napokkal későbbi azonosítás pedig végképp.)

²⁹ <https://www.dental.umaryland.edu/museum/exhibits/online-exhibits/forensic-odontology/wrongful-convictions/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

³⁰ NAS-jelentés, 175-176.

³¹ <http://www.shirleymckie.com/documents/Swannanalysisfinaldraft191009.pdf> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

³² https://archives.fbi.gov/archives/about-us/lab/forensic-science-communications/fsc/jan2005/special_report/2005_special_report.htm (Letöltés: 2022. 05. 28.)

³³ <https://www.courtlistener.com/docket/5086527/150/mayfield-v-ashcroft/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

A fenti justizmordokkal együtt az ujjnyomok és a kézírás-azonosítás sokkal jobban viselte a Daubert-kritériumok támasztotta kihívást, bár számos ügyben kísérelték meg a terület szakvéleményeinek kizárását. (Ehhez jó muníciót adott a Mayfield-ügy, és az azt követő hivatalos FBI magyarázat.) A két szakterület kizárására irányuló törekvéseket 2003-ig jól összefoglalja az U.S. v. Crisp precedens, ahol a védői fellebbezés kívánta kizártni az ujjnyom- és az írásszakértői szakvéleményeket, a Daubert-kritériumokra való hivatkozással.³⁴ Jellemző, hogy a fellebbviteli bíróság egyik tagja különvéleményében azt írta, hogy az ujjnyom- és írásszakértői szakvélemények nem felelnek meg a Daubert-kritériumoknak; természetesen nem zárja ki, hogy igazolható lenne a megfeleltetés, csak azt állítja, hogy a megfeleltetés nem történt meg. Ezzel együtt ismert 1995-ből olyan ítélet, ami kizárta az írásszakértői véleményt mint tudománytalant³⁵; 2000-ből a Fuji-ügy és 2001-ből a Salee-ügy, amikben a nyomtatott betűs kézírásra vonatkozó szakvéleményt zárták ki. Majd a Prime-ügy 2005-ből, amikor a bíróság részletesen, pontról pontra megfeleltette a kézírás-azonosítási módszertant az egyes Daubert-kritériumoknak.³⁶ Az ujjnyomszakértői szakterületen az 1999-es Mitchell-ügy volt az első, amelyben az elsőfokú bíróság a szakértők ötnapos meghallgatását végezte el, hogy a szakvélemény a Daubert-kritériumoknak megfelel-e.³⁷ A szakértők megfelelőnek bizonyultak, és ezt a másodfokon eljáró bíróság is helyben hagyta, újabb részletes vizsgálatot követően; döntése precedens értékű a Harmadik Körzet szövetségi bíróságai számára (Delaware, Pennsylvania, New Jersey szövetségi államok, illetve a Virgin Island külbirtok vonatkozásában). Egy másik fontos ügy volt a Llera Plaza-ügy 2002-ben, ahol az eljáró bíró kizárta az ujjnyomszakértői szakvéleményt, majd két hónap múlva „meggondolta magát”, és mégis tárgyalásra engedte azt. Fontos ügy továbbá a Commonwealth v. Patterson 2005-ből, amiben a bíróság arra jutott, hogy nem szükséges a szakértőkön és igazságszolgáltatási szereplőkön kívüli tudományos közösségnek széles körben elfogadni a daktiloszkópiát³⁸; elegendő, ha a szakértők közössége azt elfogadja.³⁹

³⁴ 324 F.3d 261 (2003), <https://www.leagle.com/decision/2003585324f3d2611557> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

³⁵ United States v. Starzeczpyzel, 880 F.Supp. 1027 (S.D.N.Y. 1995)

³⁶ Kármán Gabriella: *A kriminalisztikai szakértői bizonyítás*. Doktori értekezés, Budapest, 2017, 129 – 131. o.

³⁷ Cr. No. 96–407–1

³⁸ 445 Mass. 626 (2005)

³⁹ Moenssens, Andre A. – Meagher, Stephen B.: *Fingerprints and the Law*. In McRoberts, Alan (2012): *The Fingerprint Sourcebook*. National Institute of Justice, Washington D. C. USA. 13-17 – 13-22. o.

8. A PCAST-JELENTÉS

2016 szeptemberében jelent meg az úgynevezett PCAST-jelentés, az Egyesült Államok elnökének tudományos és technológiai tanácsadói testületének jelentése a forenzikus tudományokról.⁴⁰ A jelentés éles kritikákat fogalmaz meg a klasszikus kriminalisztikai szakértői területek, összehasonlító vizsgálatok kapcsán; sokak véleménye szerint erőteljes visszalépésként értékelhető. Reagált rá az FBI még 2016-ban⁴¹, illetve a szövetségi igazságügyi minisztérium 2020 legvégén.⁴² (Idevonatkozó fontos megjegyzés, hogy a PCAST-jelentés a demokrata Obama-kormányzat végén, a szövetségi igazságügyminisztérium válasza a republikánus Trump-kormányzat végén született.) A dokumentum leszögezi, hogy (számos egyéb probléma mellett) a PCAST-jelentés három kiindulási pontja is alapvetően téves: az összehasonlító vizsgálatok nem tartoznak a mérés tudományba, eredményeik állítások, nem pedig mértékek. Másrészt a jelentés által javasolt kilenc lépéses validálási módszer nonszensz, nem veszi figyelembe az egyes szakterületek különbségeit, a laboratóriumok akkreditálási követelményeit, illetve egyáltalán, nem lehet egyetlen módszertannal validálni minden szakterületet. Harmadrészt a feltárt hibák nem általánosíthatók a szakterületet jellemző hibaszázalék gyanánt. A TDCAA (texasi kerületi és megyei ügyészek egyesülete) külön útmutatót készített⁴³, hogy a védők PCAST-jelentésen alapuló, a kriminalisztikai összehasonlító módszereket támadó indítványaira megfelelően reagáljanak, és hogy reagálásukkor kiemeljék a jelentés tudománytalan és megkérdőjelezhető állításait, és rávilágítsanak a szakértői módszerek megbízhatóságára. A rendkívül nagy tekintélyű, számos szakterület szakértőit tömörítő, 1915-ben alapított International Association for Identification (IAI) kifejezetten élesen reagált, amikor leszögezte, hogy a jelentés készítői nem vették figyelembe a gyakorló szakértők álláspontját, közléseit, azokat nem jelenítették meg a jelentésben; a jelentés nem vesz figyelembe publikált tudományos műveket, folyamatban lévő kutatásokat, illetve nem felel meg a

---

⁴⁰

https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/PCAST/pcast_forensic_science_report_final.pdf (Letöltés: 2022. 05. 28.)

⁴¹ <https://www.fbi.gov/file-repository/fbi-pcast-response.pdf/view> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

⁴² <https://www.justice.gov/opa/pr/justice-department-publishes-statement-2016-presidents-council-advisors-science-and> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

⁴³ Kaminar, Benjamin I.: Responding to PCAST-based attacks on forensic science. <https://www.tdcaa.com/journal/responding-to-pcast-based-attacks-on-forensic-science/> (Letöltés: 2022. 05. 28.)

pártatlanság és részrehajlás-mentesség elvárásainak.⁴⁴ A PCAST-jelentés idézi a miami rendőrség (MDPD) 2014-es vizsgálatát az ujjnyomszakértők hibaszázalékának becsléséről, ami 3-4,2% közti értéket mutatott ki a téves azonosítások vonatkozásában, amit a jelentés úgy interpretált, hogy tizenhatszáz ujjnyomszakértői azonosításból az egyik téves. A statisztikai számításokban egy később publikált cikk komoly módszertani hibákat tárt fel; ugyanazokból az adatokból 4,2% helyett 1,7% téves azonosítást mutattak ki (és akkor magáról a vizsgálati módszerről nem is esett szó).⁴⁵

BEFEJEZÉS

A „kriminalisztika ostroma” a Daubert-trilógiával kezdődött, ami nagyjából egybeesett a DNS mint új aranystandard felfutásával, a Helyszínelők-sorozat indulásával és az Innocence Project által feltárt korábbi justizmordokkal. Megkérdőjelezte számos régi, klasszikus forenzikus szakterület értékét, érvényességét, elfogadhatóságát.

Ugyanakkor „kriminalisztika ostroma” láthatóan inkább a forenzikus szakterületeken laikus jogtudósok törekvése, ami az igazságszolgáltatásban elsősorban a védőknek szolgált muníciót, a bírákról nagyrészt (és egyelőre) leperreg. Másfelől kétségtelen, hogy a Daubert-ügy óta a forenzikus szakterületek rendkívüli fejlődést produkáltak a hitelesség és a hiteltérdemlőség terén. A kihívások és az azokra adott válaszok inkább lencsének ide-oda; egyes szakterületek komoly presztízsvesztést szenvedtek, a létük is veszélybe került, más szakterületek őrzik a megbízhatóságukat. Mindezek még ma sem lezárt folyamatok.

⁴⁴ https://theiai.org/docs/8.IAI_PCAST_Response.pdf (Letöltés: 2022. 05. 28.)

⁴⁵ Ausdemore, Madeline A. – Hendricks, Jessie H. – Neumann, Cedric: Review of Several False Positive Error Rate Estimates for Latent Fingerprint Examination Proposed Based on the 2014 Miami-Dade Police Department Study. In *Journal of Forensic Identification*, 2019/1., 59–123. o.

Dr. Czebe András¹

Adjál nekem tényt, adok Neked jogot. Recenzió a 2022-ben megújult Kriminálisztika tankönyvről

BEVEZETÉS

Kriminálisztika címmel jelent meg a pécsi Fenyvesi Csaba, Herke Csongor és Tremmel Flórián professzorok által szerkesztett, összesen 25 szerző tollából származó és ugyanennyi fejezetre bomló, több mint 600 oldal terjedelmű tankönyv a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó gondozásában. Már az előszóból kitűnik, hogy napjainknak nemcsak az egyik legszélesebb spektrumú tudományelméleti, hanem a gyakorlat számára is megkerülhetetlen értékeket hordozó nyomozási útmutatóról van szó. A szerkesztők nevében azt írja az előszóban Fenyvesi Csaba főszerkesztő, hogy reményeik szerint e nyomozási „zsinórmértéket” az egyetemi hallgatókon túlmenően „jó szívvel fogadják és forgatják majd a gyakorló jogalkalmazók, a praxist folytató bűnüldözők, bírák, ügyészek, ügyvédek, büntetés-végrehajtási alkalmazottak, a biztonsági szférában dolgozók és az elméleti kutatók, egyetemi oktatók is, végső soron pedig minden műltfűrkésző, valóságfeltáró, igazságkereső olvasó.”² Elvégre a kriminálisztikának, sőt magának az igazságszolgáltatásnak is a múlt rekonstruálhatósága adja az elvi alapját. Ezért társadalmi fontosságú kérdés, hogy a múlt megismerése érdekében a kriminálisztika milyen ismeretanyagot dolgoz ki magának, sokszor más tudományterületek eredményeit felhasználva.

I. RÉSZ

A tankönyv három fő részre oszlik. Az I. részben a szerzők bevezetéképpen áttekintést adnak a kriminálisztika alapvetéseiről, a nyomozás tervezéséről, szervezéséről és az azonosítás elméletéről.

---

¹ PhD, Egyetemi adjunktus, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Tanszék.

² Fenyvesi Csaba: Előszó. In: *Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián (szerk.): Kriminálisztika*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest 2022, 23. o.

Elmondásuk szerint a bűnfelderítés tudományának története szorosan összefügg a szabad bizonyítási rendszerű kontradiktórius büntetőeljárás rendszer kibontakozásával, amely az indíciumok révén alapvetően szinten vetítette előre a justizmord elkerülésére hivatott kriminalisztikai fő kérdéssort: mi, hol, mikor, hogyan, ki, kivel, miért. E kérdések torzításmentes megválaszolásához, s így a kriminalisztika fókuszában lévő azonosításhoz, a nyomok, az anyagmaradványok, az okiratok, a vallomások és az elektronikus adatok mint mediátorok nyújtanak támogatást.³ A kriminalisztikai megismerés egy összetett szellemi és gyakorlati művelet, melyben kiemelkedő szerepet játszanak azok a többé vagy kevésbé valószínű feltételezések, amelyek hihető magyarázatot nyújtanak a kriminalisztika alapkérdéseire. A nyomozás gyakorlati célja lényegében e verziók kizárásában vagy megerősítésében érhető utol. A verziók ellenőrzése során a párhuzamosságra és a teljességre kell törekedni, hogy a nyomozás ne váljon holtpontra. Számottevően csökkenthető ennek a lehetősége, ha követjük a nyomozás tervezésének és szervezésének krimináltaktikai elveit. A változó bűnügyi igények kielégítésére és a rendkívül összetett ügyek felderítésére hatékony eszköz a bűnelemzés, ezen belül különösen az adatbányászat kriminalisztikai felhasználása. A bűnözésföldrajz segítségével ugyanakkor a bűnözés olyan térbeli mintázatai is megfigyelhetők, amelyek korábban elkerülték a szakemberek figyelmét.⁴

A szerzők a kriminalisztikai azonosítás körébe sorolnak minden olyan vizsgálatot vagy eljárást, amely a hatóság előtt ismeretlen objektum konkrét meghatározását célozza. A krimináltechnikai azonosítás keretei között nem csupán olyan fontos fogalmi elhatárolásokról és definíciókról olvashatunk, mint a „meghatározás”, az „egyedi azonosítás”, az „összehasonlítás”, a „rekonstrukció” és a „sajátosság”, de áttekinthetjük az e területen felsorakozó azonosító tevékenységeknek a rendszerét is. Ehelyütt kifejezetten jó megoldásnak tartom a klasszikus kriminalisztikai szakterületek azonosítási metodológiájának – az „ACE-V módszernek” – a bemutatását is. A szerzők ráadásul fontos filozófiai kérdéskört érintenek, amikor megjegyzik, hogy a valószínűségi (szakértői) vélemény dialektikusan szemlélve egy

³ Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: 1. fejezet. Kriminalisztikai alapvetések. In Fenyvesi et al.: *i. m.*, 27–59. o.

⁴ Fenyvesi Csaba – Petrétei Dávid: 2. fejezet. Nyomozás tervezése és szervezése, azonosításelmélet. In Fenyvesi et al.: *i. m.*, 61–68. o.

magasabb osztályban akár kategorikusnak is minősülhet. Emellett nem feledkeznek meg a szakértői tévedés jelenségéről sem.⁵

II. RÉSZ

A II. rész a krimináltechnika (a technikai azonosítás) ismeretanyagát rögzíti, amelynek a szerzők az objektivitása miatt tulajdonítanak elsőbbséget a kevésbé megbízható elemet magában hordó krimináltaktikával (a személyi azonosítással) szemben. Mindez a II. rész terjedelmében is megnyilvánul, amely 12 fejezeten keresztül mutatja be a kriminalisztikai piramismodelljéből ismert mediátorokat, kiegészülve az igazságügyi szakértésre és az annak során alkalmazott speciális technikai eszközökre és módszerekre vonatkozó tananyaggal.

A szerzők a tág értelemben vett nyom fogalmának használata mellett döntöttek, melybe a traszológiai értelemben vett nyomokat, az anyagmaradványokat, a bűnjeltárgyakat és a nyomkapcsolatokat sorolják. Ezzel összefüggésben helyesen jegyzi meg, hogy vannak olyan jelenségek is a tág értelemben vett nyomokon kívül, amelyeket nélkülözhetetlen rögzíteni a felderítés és a bizonyítás sikere érdekében. A nyomképződés filozófiája kapcsán egy determinista felfogást vázolnak fel, mondván, hogy a világon minden változás okkal történik, vagyis az okozat nem a véletlen szüleménye. Ha pedig ismerjük magát a nyomot, és megfelelő ismeretekkel rendelkezünk az adott kölcsönhatásokról, akkor fel tudjuk ismerni a hatás-kölcsönhatás többi résztvevőjét: a nyomképzőt, a nyomhordozót és a nyomképződési folyamatot. Ezzel összefüggésben utalnak a szerzők Locard axiómájára, mondván, hogy a nyomkereszteződés különös mértékben egyediesítheti az említett kölcsönhatást. A szerzők a nyomokat alapvetően a nyomképző objektum jellege, a nyomképződés jellege, a nyomhordozón való ábrázolásuk és a láthatóságuk alapján csoportosítják, majd figyelmeztetnek, hogy a felkutatott nyomot nem csupán fizikai, de jogi dimenzióban is rögzíteni szükséges.⁶

Az általános nyomtani ismereteket az emberi, állati és tárgyi nyomokról szóló fejezet hozza mozgásba. A fedetlen és a fedett testrésznymok előhívásától kezdve a fognyomok és a vérnyomok elemzésén át, olyan fontos kriminalisztikai módszerek

⁵ Fenyvesi Csaba – Petrétei Dávid: 2. fejezet. Nyomozás tervezése és szervezése, azonosításelmélet. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 68–77. o.

⁶ Fenyvesi Csaba – Petrétei Dávid: 3. fejezet. Nyomtan. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 81–91. o.

kerülnek bemutatásra, mint a metallográfia, a roncsolásmentes zárnyitás, valamint a tűz nyomainak vizsgálata. Kétség nélkül állítható, hogy e fejezetnek leginkább a közlekedési balesetek helyszíni szemléje képezi hiánypótló részét, ami „mostohagyereknek” számít a kriminalisztika irodalmában.⁷ A biológiai anyagmaradványok kriminalisztikai jelentőségét a következő fejezet terjedelme is megerősíti. Itt kapott helyet az anyagmaradvány fogalmának, jelentőségének és csoportosításának kérdésköre is. A szerzők szerint a biológiai anyagmaradványok napjainkban újfajta kriminalisztikai gondolkodásmódot követelnek meg, különös tekintettel a felkutatásukra, a vizsgálatukra, az értékelésükre és az eredmények felhasználására. Ennek érdekében felsorolják azokat a legfontosabb szakmai ajánlásokat és jogszabályokat, amelyek mellett biztosítható a több tudományterületet is felölelő szakvéleményeknek a hitelt érdemlősége. Az örökítőanyag vizsgálati módszereinek méltatása mellett a szerzők nem feledkeznek meg a hibalehetőségekről (pl. anyag- és mintavesztés, keveredés) megemlítéséről, sem az elmúlt évtizedekben megjelenő fejlődési irányvonalaknak (pl. tömeges párhuzamos szekvenálás, fenotipizálás, vadvilággal kapcsolatos bűnözés) a felvázolásáról.⁸ A nem humán forrású anyagmaradványoknak viszont már egy sokkal részletesebb palettáját mutatja be a 6. fejezet, kiemelve az állati és növényi eredetű, valamint a leggyakoribb fizikai-kémiai anyagmaradványoknak a kriminalisztikai jelentőségét. Különösen méltányolandó, hogy az egyes kábítószerket a szerzők a kutatást eredményre vezető legfontosabb kérdések mentén mutatják be. Leírják, hogy miként néznek ki, milyen formában vannak jelen, mekkora a kiterjedésük, és amennyiben szabad szemmel nem érzékelhetők, miként lehet őket láthatóvá tenni.⁹

Az igazságügyi kézírásvizsgálat önálló fejezetbe foglalását a fiatalabb olvasó első ránézésre furcsállhatja, hiszen napjainkra lényegesen megváltozott a kommunikáció és az információközlés módja. A szerzők viszont hamar eloszlatják e kétséget rámutatva a hagyományos módszerek átalakulására és a kézírászakértő tevékenységének létjogosultságára. E fejezet legértékesebb jellemzőit a tradicionális krimináltechnikai azonosítás terminológiájának szabatos ismertetése és

⁷ Fenyvesi Csaba – Petrétei Dávid – Tangl László – Tremmel Flórián: 4. fejezet. Emberi, állati, tárgyi nyomok. In In Fenyvesi et al: *i. m.*, 93–121. o.

⁸ Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Kovács Gábor – Pádár Zsolt: 5. fejezet. Biológiai anyagmaradványok. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 123–159. o.

⁹ Angyal Miklós – Fenyvesi Csaba: 6. fejezet. Egyéb anyagmaradványok. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 161 – 180. o.

használata, valamint a három rokonterületnek (az írásszakértésnek, a grafológiának és a szövegnyelvészetnek) a jól tematizált, táblázatosan is szemléltetett összehasonlítása képezi.¹⁰ A 8. fejezet keretében jól tették a szerzők, hogy az okirat jogi fogalmától elhatárolták a kriminalisztika által használt okmány kifejezést, és felvázolták a hamisításukkal, illetve a rekonstruálásukkal összefüggő, egyéb írásvizsgálatokra vonatkozó tudásanyagot. Ennek során nem mellőzték a nyomtatók, fénymásolók azonosítására, sem az iratok korának, illetve az iratelemek keletkezési sorrendjének vizsgálatára vonatkozó szakmai ismereteket sem. Ehelyütt különösen releváns az egyedi azonosítás lehetőségének és a vizsgálatok korlátainak a bemutatása.¹¹ Ugyancsak a jogi definíciókból és a leggyakoribb esetekből indul ki az igazságügyi lőfegyvertant és tüzserészetet tárgyaló fejezet. A szerzők részletes felsorolást adnak a fegyverszakértő által megválaszolható kérdéskörökről, majd bemutatják a (kézi) lőfegyvernek, illetve a lőszernek a főbb jellemzőit. Rendkívül értékes ismereteket rögzítenek a lövés kriminalisztikai jellemzőit (elváltozások, távolság, irány) tárgyaló alfejezetek is. Emellett fontos kiemelni, hogy a szerzők a tüzserészet kriminalisztikai gyakorlatát is felvázolják. Különösen kedvező az olvasó számára a robbanóanyagoknak és robbantószereknek, a tüzserész-tevékenységeknek, valamint a tűzvizsgálatnak a közérthető ismertetése.¹²

A személyazonosítás témaköre a daktiloszkópia területével párosítva kerül bemutatásra a 10. fejezetben. A szerzők a személyazonosítás módjainak a felvázolását követően az emlékezeti arcképet, a szuperimpozíciót, az arcreekonstrukciót és a személyleírást mutatják be az átfedések elkerülése érdekében. Igencsak találóan hat e módszerek tárgyalása során az ősi kínai közmondás: „egy kép többet mond ezer szónál”. A bűnügyi fényképezésnél a szerzők a személyfényképezésre, azon belül is a gyanúsítottak nyilvántartásba vételi eljárására, valamint az ismeretlen személyazonosságú holttestek fényképezésére fókuszálnak, vizsgálva a releváns háttérjogszabályokat is. A daktiloszkópia méltó történeti bevezetést kap, amit az egyediség és a változatlanság axiómáinak tárgyalása követ, rámutatva a legfontosabb dermatoglífiái tételekre. A

¹⁰ Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián – Vigh András: 7. fejezet. Igazságügyi kézírásvizsgálat. In: In Fenyvesi et al: *i. m.*, 181–205. o.

¹¹ Fenyvesi Csaba – Vigh András: 8. fejezet. Egyéb írásvizsgálatok. In: In Fenyvesi et al: *i. m.*, 207–217. o.

¹² Angyal Miklós – Fenyvesi Csaba: 9. fejezet. Igazságügyi lőfegyvertan, tüzserészet. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 219–239. o.

szerzők ehelyütt nem mutatják be ismét az „ACE-V módszert”, hanem inkább az automatikus ujjnyomat-azonosító rendszerrel, valamint az ujjnyomatolással foglalkoznak.¹³ Az alapul szolgáló adatbázisokat pedig inkább a soron következő fejezetben mutatják be részletesen. A szerzők alaposágát tükrözi, hogy itt nem csupán a bűnügyi-, a bűnüldözési- és a körözési nyilvántartásokat ismertetik, de felhívják a figyelmet olyan egyéb rendszerekre is (Robotzsaru rendszer, ALFONZ Személyleírási Rendszer, arcképelemzési nyilvántartás), amelyeknek vitathatatlan a kriminalisztikában betöltött jelentős szerepük. Valós képet kap az olvasó arról is, hogy a bűnüldöző szervek nem tudják kielégíteni információigényüket pusztán a felsorakoztatott nyilvántartásokból és adatkezelésekből.¹⁴

Rendkívül sokrétű és minőségileg kidolgozott anyagot tár elénk a sajátos krimináltechnikai eszközökről és módszerekről szóló fejezet is, amelyeket a szerzők rendszertanilag a klasszikus krimináltechnikai vizsgálatokon kívül helyeznek el. Jól érzékelhető, hogy a szagazonosítás sajátosan létrehozott módszertana a kriminalisztikai hol kérdésére ad választ. A kriminalisztikai csapda pedig elsősorban a bűncselekmény-sorozatok megszakítására és felderítésére szolgál. A szerzők több oldalon keresztül foglalkoznak a képrögzítő-képalkotó technikák témakörével is, ahol nem csupán a kriminalisztikai fényképészet alapelvei, de olyan sajátos fényképészeti eljárások is bemutatásra kerülnek, mint a NIR-, az UV-, a CT-, a hiperspektrális- és a háromdimenziós képalkotás. Feltétlenül méltatásra érdemes, hogy a kamerákkal felszerelt drónokhoz hasonló technikai újítások mellett a szerzők nem feledkeznek meg a helyszínrajzok relevanciájáról sem. A szerzők különös részletességgel ismertetik a hangtechnikai szakértéshez társuló módszereket az irányadó alapfogalmaktól kiindulva a beszéd alapján történő személyazonosításon át egészen a hangfelvételek eredetiségvizsgálatáig. Jól hasznosítható ismeretanyagot nyújt az informatikai bűnözést tárgyaló alfejezet is, ahol nem csupán a sajátos környezetből fakadó kriminalisztikai sajátosságokba és a kinyerhető releváns informatikai adatokba tekinthetünk be, de a 3D nyomtatás által okozott előnyökről és hátrányokról is alaposan tájékozódhatunk. Egyetérthetünk azzal az állásponttal, hogy a 3D technológia fejlődésével párhuzamosan egy új forenzikus

¹³ Anti Csaba László – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: 10. fejezet. Személyazonosítás, daktiloszkópia. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 241– 258. o.

¹⁴ Anti Csaba László – Herke Csongor – Kármán Gabriella: 11. fejezet. Bűnügyi nyilvántartás. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 259–276. o.

terület születésének vagyunk tanúi, különös tekintettel a bűnözés (pl. 3D nyomtatott fegyverek) és a bűnfelderítés (pl. 3D térszkennerrel rögzített nyomok) új formáira.¹⁵

A 13. fejezetben a szerzők azokat a sajátos nyomozási eszközöket vizsgálják, amelyeknek a kriminalisztikai jelentőségét a technikai és taktikai elemeknek az elválaszthatatlansága is jól érzékeltet. A bűnügyi hírszerzés egyedi fogalmának megalkotását követően kerül sor az ismeretanyag rendszerének – így a leplezett eszközök alkalmazásához (LEA) és a titkos információgyűjtéshez (TIGY) kapcsolódó eszközcsoportoknak – a felvázolására. Ezzel összefüggésben helyesen figyelmeztetnek a szerzők arra, hogy a LEA a büntetőeljárásán belül, míg a TIGY a büntetőeljárást megelőzően végzett bűnügyi hírszerzési tevékenység. Ugyancsak elősegíti a tartalom elsajátíthatóságát az eszközök engedély-alapú ismertetése és táblázatban való összefoglalása. Előbb az engedély nélküli, aztán az ügyészi-, majd végül a bírói engedélyhez kötött eszközökkel ismerkedhetünk meg, olyan hasznos szakmai ismeretekkel egyöntetűen, mint például a dezinformálás korlátai, a fedett nyomozó bünszervezetbe épülésének jelentősége, vagy az információs rendszer titkos megfigyelésének a kiterjesztése. A gyakorlati szempontok kidomborítása révén az olvasó egyértelműen megbizonyosodhat arról, hogy ezeknek az eszközöknek az együttes alkalmazása szolgálja leginkább a bűnfelderítés folyamatát.¹⁶

A II. rész utolsó fejezete a nyomok és anyagmaradványok legfőbb „vallatóival”, a szakértőkkel foglalkozik. Érthető e fejezetnek az elhelyezése, hiszen az olvasó ekkorra már számos, alapjaiban eltérő szakértői módszerrel is megismerkedhetett. Ezt a feszültséget igyekszik feloldani a záró fejezet, melyben a szerzők találóan elevenítik fel a római tételt: „Adjál nekem tényt, adok neked jogot.” Ezután az igazságügyi szakértő és a szaktanácsadó jogintézményét határolják el egymástól, utalva az irányadó jogszabályokra. A szakértő kirendelése és a túlbizonyítás témakörei mellett olyan aktuális problematikák kerülnek bemutatásra, mint a bűnjelkezelés. Teljes mértékben egyetérthetünk a szerzők azon álláspontjával, hogy a hitelességi láncolat követelményeinek a betartása valamennyi bűnjelnél szükségszerű elvárásként funkcionál, még az irányadó jogszabályi környezet hiányosságai ellenére is. Ugyancsak helytálló az a megállapítás, hogy a jogalkalmazó a bizonyítás során csak a hitelt érdemlő szakvéleményre

¹⁵ Fejes Attila – Fenyvesi Csaba – Horváth Orsolya – Máté István Zsolt – Nagy Zoltán – Petrétei Dávid: 12. fejezet. Sajátos krimináltechnikai eszközök és módszerek. I In Fenyvesi et al: *i. m.*, 277–313. o.

¹⁶ Mészáros Bence: 13. fejezet. A bűnügyi hírszerzés. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 315–339. o.

támaszkodhat. A jogalkalmazók szerencséjére e fejezet kiváló támpontot nyújt a szakvélemény értékelése körül forgó gyakorlati problémákra (legyen szó a szakértő kompetenciájáról, a szakvéleményben megválaszolandó minimumkérdésekről, vagy a kognitív torzításokról). A szerzők egy alfejezet keretében még a Bayes-módszerek alapjainak bemutatására is vállalkoznak, ami meglehetősen jól érzékelteti az „evidenciárius szakértő” igencsak kívánatos szerepét a büntetőeljárásban.¹⁷

III. RÉSZ

A 10 fejezetből álló III. rész bevezetéseként a szerzők kiemelik, hogy a krimináltaktikai módszerek, szubjektív elemeik ellenére, felettébb hasznosnak bizonyulhatnak az eredményes és tisztességes bűnüldözésben. Elvégre a krimináltaktika közvetíti leginkább a büntető jogalkalmazás „vészharang” funkcióját: szeizmográfként jelzi, amikor a belső meggyőződés elszakad az autonóm döntéshozó személyétől és a hierarchikus szervezetek tulajdonságává válik.

Jól tükrözi mindezt a szemléről szóló fejezet, mondván, hogy e nyomozási cselekmény az eredeti állapotában megismételhetetlen. A szemle fogalmának meghatározását követően a szerzők bemutatják e bizonyítási eljárás tárgyait, alapelveit és fajtáit, majd a szemlére való felkészüléssel foglalkoznak. Utóbbi kapcsán számos olyan kérdésre hívják fel a figyelmet, amelyet kifejezetten a szemlebizottságnak kell végiggondolnia. Legyen szó a szemle objektív vagy szubjektív módszeréről, annak statikus vagy dinamikus szakaszáról, a tanulni vágyó hasznos szakmai ismeretekkel gazdagodhat a szemle végrehajtásának módjáról. Különösen fontos alfejezetnek bizonyul a szemle eredményeinek rögzítése, ahol nem csupán a hagyományos szemlejegyzőkönyvről, de az e-jegyzőkönyvről és olyan modern technikai eszközökről is olvashatunk, mint például a talajradar, a hőkamera és a háromdimenziós képrögzítő eljárások. Utóbbiaknak a tárgyalása során a szerzők nem feledkeznek meg a történeti mérföldköveknek (pl. gróf Teleki László halálának) az említéséről sem.¹⁸

Minthogy a szemle jó kiindulópont a további adatgyűjtéshez, a tankönyv a bűnügyi adatgyűjtés és a profilalkotás krimináltaktikai műfogásaival és ajánlásaival folytatódik. A szerzők az adatgyűjtést a krimináltaktikai tételek körébe sorolják,

¹⁷ Kovács Gábor – Nogel Mónika – Orbán József: 14. fejezet. Krimináltechnikai szakértők és szaktanácsadók, Bayes-módszerek. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 342–384. o.

¹⁸ Gárdonyi Gergely – Tremmel Flórián: 15. fejezet. A szemle. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 387–407. o.

mondván, hogy az irányadó szabályokat alapvetően nem a jog határozza meg. Az adatszerzési módszerek körében olyan fontos gondolatok jelennek meg, mint hogy a jó adatgyűjtő nyomozónak nem csupán a digitális adatbázisokban kell jól kiismernie magát, hanem egyben kiváló kommunikátornak kell lennie. Az adatgyűjtésnek az alapját ugyanis a jó beszédképességhez társuló kapcsolatteremtő képesség képezi. A szerzők a tanú kutatás módszereinek felvázolását követően a tettes „fejére kitűzött díjjal” és a média felhasználásával foglalkoznak. Utóbbi kapcsán kiemelik, hogy a médiát nem ellenségként, hanem sokkal inkább negyedik hatalmi ágként ajánlott kezelni. A technikai adatgyűjtési módszerek tárgyalása során a szerzők ismét ügyelnek a felesleges ismétlések elkerülésére: a mobiltelefonokkal, az elektronikus megfigyelőrendszerekkel és az online hagyott „lábnyomokkal” foglalkoznak. E körben a cellaforgalmi adatokkal összefüggő ismeretek különösen tanulságosnak bizonyulnak. A fejezet fénypontját mégis a „modus operandi” témaköre jelenti, rámutatva a kriminológia és a kriminalisztika egy olyan határterületére, amely napjainkban is a profilalkotás alapját képezi. Az értékes történeti ismereteket követően megismerkedhetünk az irányadó nemzetközi és hazai profilalkotási rendszerekkel, amelyek alapján feltárható még az „elkövetői névjegy” is. Utóbbiról helyesen állítják a szerzők, hogy állandó jelleget tükröz az elkövetés módjának változékonyságához viszonyítva.¹⁹

A 17. fejezet a kihallgatáshoz és a műszeres vallomás-ellenőrzéshez kapcsolódó taktikai ajánlásokat rögzíti. A szerzők helyesen jegyzik meg, hogy a kihallgatás eredménye nemcsak a leggyakrabban használt eszköze a büntetőeljárásnak, de egyben a leggyakoribb hibaforrása is. A kihallgatás fajtáinak és menetének felvázolását a kérdéstípusok ismertetése követi. Ehelyütt olyan szakmai követelményekkel találkozhatunk, mint például, hogy csak a rendkívül egzakt tények tisztázására szabad az eldöntendő kérdéstípust használnunk, és a kihallgatáson inkább azokat a nyitott kérdéseket ajánlott alkalmaznunk, amelyek teret hagynak a válasz megformálásához. A vallomásokat pedig azért fontos már a kihallgatás során is értékelnünk, mert ezáltal nagymértékben csökkenthetők a – tanúkra nézve zaklatási jellegű, míg a terheltekre nézve árulkodó jellegű – megismételt kihallgatások. E fejezetnek talán a kriminálpszichológia kapcsolódási pontjainak bemutatása képezi a legértékesebb részét. A szerzők tudniillik a gyakorlati

---

¹⁹ Kovács Lajos – Pásztor Attila: 16. fejezet. Bűnügyi adatgyűjtés, profilalkotás. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 409–434.

tapasztalatukból kiindulva elemzik részletesen a vallomás kialakulását leginkább befolyásoló tényezőket. Ennek során olyan fontos kérdéseket is érintenek, mint hogy mennyire befolyásolja a későbbi nyilatkozatokat a büntetőeljárások során gyakorta ismételt emlékidézés. A műszeres vallomás-ellenőrzés méltó történeti bevezetéssel büszkélkedhet, rámutatva a Larson-féle poligráf mellett a hazai mérőldkövekre is. Széles látókörű megközelítésre vall, hogy a történeti aspektusok mellett nem csupán a műszeres vallomás-ellenőrzés jelenéről, de a jövőjéről is részletesen tájékozódhatunk. Így a poligráfos vizsgálat mellett röviden ismertetésre kerülnek a hangelemzés különböző módszerei (LVA, VSA, CVSA, PSE), a komputeres grafometriás vizsgálat (GrafoMéter), a hőkamerás vizsgálat, valamint az „agyi ujjnyomat” módszere is.²⁰

Jóllehet több átfedéssel, de a szerzők önálló fejezetben vizsgálják a terhelt, a tanú és a sértett kihallgatási taktikáját. A terhelti beismeréssel kapcsolatban hangsúlyozzák, hogy azt nem szabad a „bizonyítékok királynőjének” tekinteni és annak mindenáron való megszerzésére törekedni. Ennek elkerülése érdekében részletesen ismertetik a gyanúsított kihallgatás felkészülésének mozzanatait és az érdemi kihallgatás részeit. Egy felkészületlen kihallgatás ugyanis a terheltet inkább a tagadásra készíti, míg a „taktikai blöff” helytelen fogantatása akár a bizonyíték kizárásához is vezethet. A szerzők emellett olyan új kihallgatási módokat is bemutatnak (PACE, SUE), amelyek elősegíthetik egyrészt a gyanúsított beismerési hajlandóságát, másrészt az ártatlanságának felismerését. Bár a tanúk tipizálásának a szerzők nem tulajdonítanak különösebb gyakorlati jelentőséget, a kriminálpszichológia tanútípológiáját mégis valóságosnak vélik. Ismertetik továbbá a forgatókönyv-elméletnek, a hamis tanúvallomás kiszűrésének, illetve olyan speciális tanúkihallgatási módszereknek a szabályait, mint a kognitív interjú és a „saját maga által lefolytatott kikérdezés”. A fejezet legtanulságosabb részét mégis a gyermek sértett kihallgatásának, valamint a sértettgondozó intézményének a részletes tárgyalása képezi. Ezek az ismeretek ugyanis nem csupán a kriminalisztikai gyakorlatot, de a jogalkotást is előmozdíthatják. Teljes mértékben egyetérthetünk azzal, hogy a törvényben meghatározott életkori kategóriáknál jóval több fejlődési szint létezik, amelyek nagyon eltérő kommunikációt igényelnek. A helytelen kérdezési technikák pedig meghamisíthatják a gyermeki emlékezet

---

²⁰ Budaházi Árpád – Elek Balázs – Tremmel Flórián: 17. fejezet. Kihallgatás (poligráf). In: In Fenyvesi et al: *i. m.*, 435–461. o.

valóságtartalmát. A magyar kriminalisztikai gyakorlatba ugyanakkor a szerzők szerint kívánatos lenne bevezetni a forenzikus gondozót, aki a korábbiakban nem tapasztalt módon lenne képes megteremteni a kapcsolatot az egészségügy és a büntető igazságszolgáltatás között.²¹

Ezután kerül sor a szembesítésnek mint speciális konfliktusos kihallgatási formának a bemutatására. Érdekes módon ez az egyetlen fejezet a tankönyvben, amelynek kérdések alkotják az alfejezetcímeit. Ez a szerkesztési sajátosság természetesen nem megy a tartalom rovására, sőt azok kvázi ellenőrző kérdéseknek is tekinthetők, amelyek nem csupán a hallgató, de az oktató munkáját is megkönnyíthetik. Ellenőrző kérdéseket erre tekintettel valamennyi fejezetben ajánlott lenne elhelyezni a jövőben. Visszatérve a 19. fejezet tárgyalásához, a szerzők – a szembesítés fogalmának és csoportjainak felvázolását követően – hasznos szakmai ajánlásokat fogalmaznak meg a szembesítés helyszínére és időpontjára vonatkozóan. Kiemelik például a speciális szembesítő szobák mellett szóló gyakorlati igényeket, csakúgy mint a másodlagos viktimizáció veszélyét a cselekmény utáni közvetlen szembesítés keretében. A szerzők meglehetősen hosszú listáját adják a gyakorlati hibáknak, majd részletekbe menően elemzik a szembesítés módszerét. Tapasztalataik szerint nincs szükség arra a kontaktbeszélgetésre, amely – minden krimináltaktikai útmutatónak megfelelően – a szembesítendőek egymás közötti viszonyát kívánja elsőként tisztázni. Az ugyanis kifejezetten alkalmas a feszültség oldására, ami e jogintézmény kapcsán negatívum. Előfordulhat ugyanakkor, hogy a szembesítés eredményeként változik meg valakinek az eljárásjogi pozíciója: az erős tanúból lesz gyenge gyanúsított, vagy a gyenge tanúból erős gyanúsított. A szerzők nemlegesen válaszolnak arra kérdésre, hogy szabad-e hallomástanút szembesíteni, mert ekkor nincs meg a tanúban a ténytudásból származó erő és hit.²²

A nyomozási gyakorlatban már régóta jelenlévő helyszíni kihallgatásra a szerzők nem csupán egy „helyszínen lefolytatott kihallgatásként” tekintenek. Elmondásuk szerint a gyakorlatban azt sokszor cserélik fel helytelenül a bizonyítási kísérlettel. Azonban ha a szóban forgó esemény (cselekmény) megtörténtét információhiány okozza, akkor azt elsősorban helyszíni kihallgatás keretében kell orvosolni. Jó megoldásnak tűnik, hogy a szerzők a helyszíni kihallgatás fajtáit a kriminalisztikai

²¹ Elek Balázs – Tremmel Flórián: 18. fejezet. Terhelt, tanú, sértett kihallgatása In Fenyvesi et al: *i. m.*, 463–489. o.

²² Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: 19. fejezet. Szembesítés. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 491–508. o.

alapkérdések mentén kategorizálják, megjegyezve, hogy a kriminalisztikai módszerek csoportosítása mindig valamilyen gyakorlati okból eredeztethető. A helyszíni kihallgatásra való felkészülés központi elemeként a szerzők az írásos tervet jelölik meg, amelynek forgatókönyvszerű programja a végrehajtás során nem csupán az eljárási cselekmény irányítását, de az ellenőrizhetőségét is szavatolja. Nevesítésre kerülnek azok a szakirodalomban általánosan elfogadott taktikai ajánlások is, amelyek betartásával a helyszíni kihallgatás valóban képes elérni a célját. A szerzők viszont nem tartják jó taktikának a közreműködő tevékenységének képfelvételekkel, illetve kérdésekkel történő félbeszakítását. Helyesen hívják fel a figyelmet arra is, hogy a helyszíni kihallgatás rögzítése elsősorban nem a nyomozó, hanem azok számára készül, akik a végrehajtáskor nem lehetnek jelen, de a későbbiek során döntést kell hozniuk.²³

A 21. fejezet a terhelt vagy a tanú kihallgatásának azt a válfaját tárgyalja, amelynek keretében személy- vagy tárgykiválasztás történik. A szerzők jól ismerik fel az eljárásjogi szabályokat vizsgálva, hogy a felismerésre bemutatásnak a törvény nem követeli meg az eredeti észlelési körülmények közti foganatosítását, sem a felismerő azirányú kioktatását, hogy a kérdéses személy vagy tárgy nincs feltétlenül a felismerendő objektumok között. Különösen méltányolandó, hogy e jogintézmény főbb fajtái mellett új (pl. ökológiai) metódusok is említésre kerülnek, valamint hogy a felismerés taktikai követelményei között nem csupán pozitív, de negatív ajánlások is szerepelnek. E taktikai követelmények betartása mellett ugyanis a meggyőző felismerés olyannyira felerősítheti és kiegészítheti a tanúvallomást, hogy már önmagában is közvetlen bizonyíték jelentőségű lesz.²⁴ A soron következő fejezet a szemléből kinőtt bizonyítási kísérletről szól. „Jogon belüli kísérleti jellegét” a szerzők empirikus és megismételhető voltára vezetik vissza. Minél többször vezet a bizonyítási kísérlet ugyanarra az eredményre, annál nagyobb lehet a bizonyítói ereje. Jelentősége ezáltal a verziók, illetve a bizonyítékok ellenőrzésében, értékelésében és megszerzésében rejlik. A bizonyítási kísérlet fajtáinak bemutatását követően a szerzők elhatárolják azt a szemléből és a helyszíni kihallgatástól. Utóbbi kettőnek a differentia specificáját a rekonstrukció igényében vagy annak hiányában jelölik meg. A bizonyítási kísérlet legfontosabb taktikai követelményeként a szerzők

²³ Anti Csaba László – Tremmel Flórián: 20. fejezet. Helyszíni kihallgatás. In Fenyvesi et al: *i. m.*,509 – 520. o.

²⁴ Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: 21. fejezet. Felismerésre bemutatás. In Fenyvesi et al: *i. m.*,521 – 530. o.

a „lehetőleg azonos körülmények biztosítását” tekintik. Fontosnak találják továbbá, hogy egy alaposan elkészített forgatókönyv álljon rendelkezésre a legszükségesebb létszámú résztvevők részerepeinek a meghatározására. Elvégre a nyomozó nem befolyásolhatja a bizonyítási kísérletet. De ami talán ehelyütt a legfontosabb, hogy a vizsgált eredmény (jelenség) megtörténte a pozitív eredmény továbbra is pusztán lehetőséget jelent, és nem bizonyosságot. A negatív eredmény ebből a szempontból sokkal inkább iránymutató. A fejezet pozitívumaként említhető továbbá a nyomozási cselekményekről készített összefoglaló táblázat is.²⁵

A szerzők a kényszerintézkedések taktikáját is bemutatják, különös tekintettel azok halaszthatatlan és megismételhetetlen jellegére. A 23. fejezetben olvashatunk például az előállított személynek az átvizsgálásáról, a letartóztatási ok mérlegeléséről, vagy éppen a letartóztatás bűnügyi felügyelettel, illetve távoltartással való helyettesítéséről. A szerzők gondosan ügyelnek a gyakorlati problémáknak – így többek között az előzetes kényszergyógykezelés feltételeinek, vagy a kutatás és a kihallgatás közti sorrendiségnek – a bemutatására is. Minthogy a legtöbb taktikai követelményt a kutatás állítja, a szerzők részletesen ismertetik e jogintézmény felkészülési, összképrögzítési és tárgykereső szakaszait. Megismerkedhetünk a „visszatekintés trükkjével” és a kutatáshoz használt legmodernebb eszközökkel is. Jól teszik a szerzők, hogy felhívják a figyelmet a lefoglalás lefolytatásának sorrendjére, elvégre a kérdéses tárgy nyomhordozó lehet, amelynek gyakran a szakértői vizsgálatát is el kell végezni. Gyakorlati szempontból ugyancsak fontos információval szolgálnak a számítástechnikai eszközök megóvási szabályai.²⁶

A krimináltaktikai matéria köréből a nemzetközi bűnügyi együttműködés kérdésköre sem maradt ki. Nélküle ugyanis napjainkban már elképzelhetetlen a bünszervezetek felszámolása és az elkövetők felelősségre vonása. Mivel e terület az elmúlt évtizedekben meglehetősen összetetté vált, a szerzők a kriminalisztikai szempontból meghatározó szereplőknek a bemutatására törekcsenek. Ennek során nem hagyják figyelmen kívül a harmadik országokkal megvalósuló együttműködést sem, és a balkáni régióból érkező kockázatokra fókuszálnak. A fejezetet ezért a nemzetközi bűnüldöző szervezetek ismertetésével kezdik, majd az uniós ügynökségeket, végül a rendőri együttműködés nemzeti kontaktpontját mutatják be.

²⁵ Budaházi Árpád – Tremmel Flórián: 22. fejezet. Bizonyítási kísérlet. In Fenyvesi et al: *i. m.*,531–537. o.

²⁶ Herke Csongor: 23. fejezet.Kényszerintézkedések taktikája. In Fenyvesi et al: *i. m.*,539–552. o.

Mindezt egységes szerkezetbe foglalva tárgyalják az egyes szervezetek létrejöttének, céljának és feladatainak a bemutatásával. A szerzők általában véve a bűnügyi információcsere gyorsaságában, hatékonyságában és védelmében látják a nemzetközi bűnüldözés jelentőségét, amelynek eredményeként a szerzett információ a büntetőeljárásban akár bizonyítékként is felhasználhatóvá válik.²⁷

A záró fejezetben a szerzők az összefoglalás helyett rendszerbe foglalják a leggyakoribb kriminalisztikai hibákat és következményeiket, rámutatnak a kriminalisztika tendenciáira, ugyanakkor kísérletet tesznek e diszciplína fejlődési lehetőségeinek a bemutatására is. Talán esztétikusabb lett volna mindezt a tankönyv IV. részeként befejezésnek titulálni. Ez persze egyáltalán nem vesz el az értékéből. A szerzők a legsúlyosabb kriminalisztikai hibaként a justizmordot jelölik meg, értve ezalatt a nem bűnös személy bűnösnek nyilvánítását. Ennek okait előbb az amerikai kontinensen végzett kutatások alapján mutatják be, majd a hibáknak egy sajátos hazai rendszerét építik fel, megoldási lehetőségeket ajánlva az olvasó figyelmébe. Legyen szó téves felismerésről, -szakvéleményről vagy -szagazonosításról, sokat tanulhatunk a felelevenített gyakorlati hibákból. A szerzők helyesen említik a „krimináltechnika primátusát”, az „expertizálódást”, vagy éppen a „komputerizálódást” a kriminalisztika 21. századi tendenciái között. Mindezek mellett felhívják a figyelmet a kakukktojásnak számító „privatizálódásra” is. A szerzők szakmai elhivatottságára és széles látókörére vall a kriminalisztika jövőjének tárgyalása is, ahol futurisztikus képet vázolnak fel a jövő kriminalistájának technikai és taktikai eszköztáráról. Ebben megtalálható (lesz) többek között az agyolvasó, a helyszíni laboratórium vagy a sértettgondozó.²⁸

BEFEJEZÉS

A fentiekben áttekintett fejezetek, úgy gondolom, méltó módon fejezik ki Fenyvesi Csaba főszerkesztő azon reményét, hogy a 2022-ben megújult kriminalisztika-tankönyvre a nyomozás zsinórmértékeként tekintsünk. Jóllehet az nem dolgozza fel a kriminalisztika „különös részét”, a kriminálmetodikai műveknek valóban sajátos célközönségük van. Nagy előnye viszont a tankönyvnek, hogy hatalmas mennyiségű irodalmat hoz mozgásba. A felhasznált irodalom mellett minden fejezet

²⁷ Hegyaljai Mátyás – Herke Csongor: 24. fejezet. Nemzetközi bűnüldözés. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 553 – 577. o.

²⁸ Fenyvesi Csaba: 25. fejezet. Összefoglalás helyett. In Fenyvesi et al: *i. m.*, 579–600. o.

végén találunk ajánlott irodalmat is. A könyv végén ráadásul bőséges felsorolást kapunk a magyar és idegennyelvű kriminalisztikai alpművekből, felölelve a metodikai szakirodalmat is. A tananyagban való eligazodást nem csupán a fejezetek jól tematizált, logikus felépítése, de azok közérthető, magyaros megfogalmazása, valamint a név- és tárgymutató is jelentősen elősegítik. A matéria elsajátítását mindemellett a fejezetekben nevesített gyakorlati példák sokasága és a QR-kódon keresztül elérhető, folyamatosan aktualizált mellékletek teszik egyszerűbbé. Minderre tekintettel, és egyben utalva a címválasztásomra, a pécsi professzor-triász által szerkesztett tankönyv joggal adható hozzá a magyar kriminalisztikai művek tárához, ugyanis az abban foglalt megállapítások tényszerű alapokat adnak a „múltfűrésző, valóságfeltáró, igazságkereső olvasó” számára.

Minden kedves Olvasójának áldott karácsonyi ünnepeket és sikerekben gazdag, boldog új évet kíván a

Magyar
BŰNÜLDÖZŐ

Szerkesztősége és kiadója, a

